

Eläketurvakeskuksen
tutkimuksia

Tutkimuksia vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen muutoksista vuoden 2017 eläkeuudistuksen jälkeen

(Toim.)

Satu Nivalainen

Ilari Ilmakunnas

Mikko Laaksonen

Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 01/2023

Tutkimuksia vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen muutoksista vuoden 2017 eläkeuudistuksen jälkeen

(Toim.)

Satu Nivalainen

Ilari Ilmakunnas

Mikko Laaksonen

Eläketurvakeskus

00065 ELÄKETURVAKESKUS

Puhelin: 029 411 20

Sähköposti: etunimi.sukunimi@etk.fi

Pensionsskyddscentralen

00065 PENSIONSSKYDDSCENTRALEN

Telefon: 029 411 20

E-post: förnamn.efternamn@etk.fi

Finnish Centre for Pensions

FI-00065 ELÄKETURVAKESKUS, FINLAND

Phone: +358 29 411 20

E-mail: firstname.surname@etk.fi

Helsinki 2023

ISBN 978-951-691-359-2 (pdf)

ISSN 1798-7482 (verkkojulkaisu)

Tiivistelmä

Tässä tutkimuksessa esitellään uusia havaintoja siitä, miten vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen on muuttunut vuoden 2017 eläkeuudistuksen jälkeen. Tutkimus koostuu kolmesta erillisestä osatutkimuksesta, joista jokaisessa tarkastellaan asiaa eri näkökulmasta.

Alimmassa ja tavoite-eläkeiässä vanhuuseläkkeelle jääminen sekä 63 ja 65 ikävuoden välillä tehty työura 1954–1957 syntyneillä

Satu Nivalainen

Osatutkimuksessa tarkastellaan, miten alimmassa vanhuuseläkeiässä ja aikaisintaan tavoite-eläkeiässä eläkkeelle jäävien osuus on kehittynyt vuoden 2017 eläkeuudistuksessa sovitun eläkeiän nousun myötä. Lisäksi tarkastellaan työuran kehitystä 63 vuoden iän täyttämistä 65 vuoden iän täyttämistä edeltävään kuukauteen asti. Tarkastelukohteena ovat vuosina 1954–1957 syntyneet, jotka ovat siirtyneet vanhuuseläkkeelle työstä.

Yksityisellä sektorilla alimmassa eläkeiässä eläkkeelle jäävien osuus pysynyt vakaana, julkisella sektorilla noussut

Vuonna 1954 syntyneillä alin vanhuuseläkeikä oli 63 vuotta ja vuonna 1957 syntyneillä 63 vuotta yhdeksän kuukautta. Osatutkimuksessa havaitaan, että kokonaisuutena alimmassa vanhuuseläkeiässä eläkkeelle jäävien osuus on muuttunut vain vähän. Vuonna 1954 syntyneistä 40 prosenttia jäi eläkkeelle alimmassa eläkeiässä. Vuonna 1956 syntyneillä alimmassa iässä eläköityvien osuus oli korkein, 42 prosenttia. Vuonna 1957 syntyneillä alimmassa eläkeiässä eläkkeelle jäävien osuus oli jälleen 40 prosenttia. On syytä huomata, että erityisesti vuonna 1957 syntyneiden käyttäytymiseen on voinut vaikuttaa koronapandemia.

Yksityisellä sektorilla alimmassa iässä eläkkeelle jäävien osuus vaihtelee vain vähän. Vuonna 1954 syntyneistä alimmassa eläkeiässä eläkkeelle jäi 50 prosenttia ja vuonna 1957 syntyneistä 48 prosenttia.

Julkisella sektorilla alimmassa vanhuuseläkeikässä eläkkeelle jäävien osuus on noussut hieman. Niistä julkisella sektorilla työskentelevistä, joilla on alinta vanhuuseläkeikää korkeampi henkilökohtainen eläkeikä, alimmassa eläkeikässä eläkkeelle jäi vuonna 1954 syntyneistä 18 prosenttia ja vuonna 1957 syntyneistä 24 prosenttia. Niillä julkisella sektorilla työskentelevillä, joilla ei ole henkilökohtaista eläkeikää, vastaavat osuudet olivat 27 prosenttia ja 32 prosenttia. Eläkkeelle jääminen alimmassa eläkeikässä on kuitenkin julkisella sektorilla edelleen selvästi yksityistä sektoria harvinaisempaa.

Yksityisellä sektorilla tavoite-eläkeikään jatkavien osuus laskenut vain vähän, julkisella sektorilla huomattavasti

Vuonna 1954 syntyneillä tavoite-eläkeikä oli 63 vuotta yhdeksän kuukautta ja vuonna 1957 syntyneillä 64 vuotta yhdeksän kuukautta. Tavoite-eläkeikään jatkavien osuus on kokonaisuutena laskenut vuonna 1954 syntyneiden 45 prosentista vuonna 1957 syntyneiden 32 prosenttiin.

Yksityisellä sektorilla tavoite-eläkeikään jatkavien osuus on laskenut vain vähän. Vuonna 1954 syntyneistä vähintään tavoite-eläkeikään jatkoi 33 prosenttia ja vuonna 1957 syntyneistä 30 prosenttia. Tavoite-eläkeikä näyttäisi siis ohjaavan ainakin jossain määrin eläkkeelle jäämistä yksityisellä sektorilla.

Julkisella sektorilla samankaltaista ohjaavaa vaikutusta ei ole havaittavissa, sillä vähintään tavoite-eläkeikään jatkavien osuus on laskenut selvästi. Erityisen paljon osuus on laskenut niillä julkisella sektorilla työskentelevillä, joilla on henkilökohtainen eläkeikä. Tässä ryhmässä vuonna 1954 syntyneistä vähintään tavoite-eläkeikään jatkoi 73 prosenttia ja vuonna 1957 syntyneistä 32 prosenttia. Niillä, joilla ei ole henkilökohtaista eläkeikää, vastaavat osuudet olivat 56 prosenttia ja 39 prosenttia. Seurauksena tavoite-eläkeikään jatkavien osuus on kääntynyt suuremmaksi niillä, joilla ei ole henkilökohtaista eläkeikää. Kuitenkin julkisella sektorilla jatketaan vähintään tavoite-eläkeikään asti edelleen hieman yksityistä sektoria useammin.

Työura 63 ja 65 ikävuoden välillä pidentynyt eläkeiän nousua vähemmän

Kun eläkeikä on noussut, työnteon lopettamisen suurin lasku on siirtynyt jokaisella kohortilla kolme kuukautta myöhemmäksi eläkeiän nousun mukaisesti. Tehty työura 63 vuoden iän täyttämisestä 65 vuoden iän täyttämistä edeltävään kuukauteen asti on kuitenkin pidentynyt eläkeiän nousua vähemmän.

Vuonna 1954 syntyneillä työkuukausien mediaani 63 ja 65 ikävuoden välillä oli 12 kuukautta ja vuonna 1957 syntyneillä 16 kuukautta. Mitä korkeampi on eläkeiän alaraja, sitä suurempi osa poistuu työelämästä jo ennen vanhuuseläkeiän saavuttamista. Työskentely myös lopetetaan nopeammassa tahdissa alimman eläkeiän jälkeen. Poikkeuksena ovat vuonna 1957 syntyneet, joilla työssä olevien määrä pysyi koko tarkastelujakson korkeammalla tasolla kuin edeltävinä vuosina syntyneillä.

Työura pidentynyt selvästi yksityisellä sektorilla, julkisella sektorilla vähemmän

Työura 63 ja 65 ikävuoden välillä on pidentynyt yksityisellä sektorilla selvästi. Vuonna 1954 syntyneillä työkuukausien mediaani tällä ikävälillä oli 7 kuukautta ja vuonna 1957 syntyneille mediaanityökuukausia kertyi 14.

Julkisella sektorilla työkuukaudet ovat kasvaneet vähemmän. Henkilökohtaisen eläkeiän ryhmässä työkuukausien mediaani on noussut vuonna 1954 syntyneiden 16 kuukaudesta vuonna 1957 syntyneiden 19 kuukauteen. Ryhmässä, jolla ei ole henkilökohtaista eläkeikää, työkuukausien mediaani on noussut hieman enemmän, 17 kuukaudesta 21 kuukauteen. Julkisella sektorilla työskennellään kuitenkin edelleen selvästi yksityistä sektoria pidempään.

Vanhuuseläkkeen alaikärajan nousun yhteys vanhuuseläkkeelle siirtymisen ajoitukseen ja ansioihin

Ilari Ilmakunnas

Vuoden 2017 eläkeuudistuksen myötä vanhuuseläkkeen alaikäraja nousee kolmella kuukaudella syntymäkohorteittain vuonna 1955 syntyneistä alkaen. Osatutkimuksessa tarkastellaan, mitä yksittäinen kolmen

kuukauden nousu vanhuuseläkkeen alaikärajassa on tarkoittanut eläkkeelle siirtymisen ajoituksen ja ansioiden suhteen. Tämä tehdään vertaamalla vuoden lopussa syntyneitä seuraavan vuoden alussa syntyneisiin. Näillä henkilöillä syntymäpäivät ovat lähellä toisiaan, mutta he ovat syntyneet eri vuosina. Tarkastelu kohdistuu syntymäkohortteihin, joilla on eri vanhuuseläkkeen alaikäraja. Oletuksena on, että vanhuuseläkkeen alaikäraja on merkittävin näitä henkilöitä erotteleva tekijä. Osatutkimuksessa tarkastelu kohdistuu yksityisellä sektorilla työskennelleisiin palkansaajiin.

Eläkeiän nousu myöhentänyt vanhuuseläkkeelle siirtymistä

Tulosten perusteella vanhuuseläkkeen ikärajan nouseminen on myöhentänyt vanhuuseläkkeelle siirtymistä. Eläkeiän nouseminen kolmella kuukaudella ei kuitenkaan näytä merkittävästi kiihdyttävän vanhuuseläkkeelle siirtymistä. Tästä syystä ero vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuudessa loppu- ja alkuvuonna syntyneiden välillä ei katoa välittömästi, kun nuorempi syntymäkohortti saavuttaa oman korkeamman vanhuuseläkeikänsä. Ero vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuudessa kapenee iän mukaan, mutta eroa voidaan havaita hieman vielä pari vuotta vanhuuseläkkeen alaikärajan jälkeen.

Tutkimuksessa tarkastellaan vanhuuseläkkeelle siirtymisen ajoitusta myös sukupuolen ja koulutuksen mukaan. Tulokset viittaavat siihen, että naisilla ja korkeammin koulutetuilla vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuus saavuttaa hieman nopeammin heitä, joilla oli kolme kuukautta matalampi eläkeikä, kuin miehillä tai matalammin koulutetuilla (erityisesti heillä, joilla oli vain perusasteen koulutus). Toisin sanoen naiset ja korkeammin koulutetut näyttävät alimman eläkeiän noustessa jäävän eläkkeelle aikaisempaa hieman nopeammin.

Myöhäisempi eläkkeelle siirtyminen näkyy korkeampina keskimääräisinä ansioina

Tarkastelut havainnollistavat, että hieman myöhäisempi vanhuuseläkkeelle siirtyminen on yhteydessä suurempiin keskimääräisiin ansioihin vanhuuseläkkeen alaikärajan jälkeen. Koska vanhuuseläkkeelle jäädään erityisesti lähellä vanhuuseläkkeen alaikärajaa, ovat erot vuoden lopussa syntyneiden ja seuraavan vuoden alussa syntyneiden välillä euromääräisesti suurempia, mitä lähempänä alaikärajaa tarkastelu tehdään.

Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen – eläkeuudistuksen vaikutus?

Mikko Laaksonen

Osatutkimuksessa tarkastellaan työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen muutoksia lähellä vanhuuseläkeikää olevilla. Vaikka eläkeuudistuksessa työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymistä koskevat säännökset eivät suoraan muuttuneet, eläkeuudistus vaikuttaa myös työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymiseen, sillä työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen yläikäraja on sidottu vanhuuseläkkeen alaikärajaan. Vanhuuseläkkeen alaikärajan noustessa myös työkyvyttömyyseläkkeen yläikäraja nousee.

Osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä on kasvanut 60–62-vuotiailla, mutta täydelle työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden ei

Eläkeuudistuksen jälkeen työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen tuli mahdolliseksi myös 63 ikävuoden täyttämisen jälkeen. Koska ikäraja nousee kohortti kohortilta, kasvaa yli 63-vuotiaana työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyvien määrä asteittain. Eläkeuudistuksen kohteena olleissa kohorteissa työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä on kuitenkin kasvanut myös 60–62-vuotiailla. Tämä kasvu on kuitenkin kohdistunut pelkästään osatyökyvyttömyyseläkkeisiin. Osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtyvien määrän kasvu on jatkunut vanhempaan ikään kuin aikaisemmin ja on alkanut vähentyä vasta hieman myöhemmällä iällä kuin vanhemmissa kohorteissa. Osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrän kasvun taustalla kuitenkin vaikuttaa jo pidempään jatkunut osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtyvien määrän lisääntyminen 60 vuotta täyttäneiden joukossa.

Täydelle työkyvyttömyyseläkkeelle yli 60-vuotiaana siirtyneiden määrässä ei ole juurikaan tapahtunut muutosta. Alkuvuodesta 2020 alkanut koronapandemia on kuitenkin voinut vähentää lähellä vanhuuseläkeikää työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyvien määrää. Lisäksi vanhempiin ikäluokkiin on vuoden 2017 jälkeen kohdistunut useita muita etuusmuutoksia, joiden vuoksi eläkeuudistuksen vaikutusta työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymiseen on hankala erottaa. Yksityisellä sektorilla työkyvyttömyysmääritelmän muutokseen liittyvä täydelle työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen voimakas keskittyminen tasan 60 ikävuoden kohdalle saattaa myös vaikeuttaa muutoksen havaitsemista.

Osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen on lisääntynyt sekä yksityisellä että julkisella sektorilla

Yleisesti ottaen työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen muutokset ovat yksityisellä ja julkisella sektorilla samansuuntaisia. Kummallakaan sektorilla täydelle työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrässä ei 60 ikävuoden jälkeen ole tapahtunut merkittäviä muutoksia, mutta osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä on kasvanut selvästi. Julkisella sektorilla sekä täydelle että osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen lisääntyminen iän myötä näyttäisi jatkuvan hieman myöhäisempään ikään kuin yksityisellä sektorilla.

Summary

In this study, we present new observations on how retirement on an old-age and a disability pension has changed since the 2017 pension reform. The study consists of three sub-studies that examine the subject from different perspectives.

Retiring at the lowest retirement age and the target retirement age, as well as length of working life between ages 63 and 65 of those born in 1954–1957

Satu Nivalainen

This sub-study examines how the share of persons retiring at the lowest retirement age and at the target retirement age at the earliest has evolved because of the rising retirement age agreed on in the 2017 pension reform. In addition, the development of the length of working life from turning 63 to the month before turning 65 is inspected, with a focus on those born between 1954–1957 who have retired on an old-age pension from work.

Share of persons retiring at the lowest retirement age has remained stable in the private sector but increased in the public sector

For those born in 1954, the lowest retirement age was 63 years, and for those born in 1957, it was 63 years and nine months. In this sub-study, it was observed that, on the whole, the share of persons retiring at the lowest retirement age has changed only little. Of those born in 1954, forty per cent retired as soon as they reached their lowest retirement age. The share was largest (42%) among those born in 1956. Again, forty per cent of those born in 1957 retired at their lowest possible retirement age. It must be noted that the behaviour of particularly those who were born in 1957 may have been affected by the corona pandemic.

In the private sector, the share of those retiring at their lowest retirement age varied only little. Of persons born in the years under review, around 48–50 per cent retired when they reached their lowest retirement age.

In the public sector, the share of persons retiring at their lowest retirement age has increased slightly. Of those working in the public sector who have an individual retirement age that is higher than their lowest retirement age, 18 per cent of those born in 1954 and 24 per cent of those born in 1957 retired at their lowest retirement age. Of those working in the public sector who do not have an individual retirement age, the corresponding shares were 27 and 32 per cent. However, retirement at the lowest retirement age is still clearly less common in the public sector than in the private sector.

Share of persons working until their target retirement age has decreased only little in the private sector but significantly in the public sector

The target retirement age of those born in 1954 was 63 years and nine months, and for those born in 1957, it was 64 years and nine months. The share of persons working until their target retirement age has decreased from 45 per cent of those born in 1954 to 32 per cent of those born in 1957.

In the private sector, the share of persons working until their target retirement age has decreased only little. Of those born in 1954, 33 per cent continued to work at least until their target retirement age, and of those born in 1957, 30 per cent did so. Thus, it would seem that the target retirement age steers retirement at least to some extent in the private sector.

No similar steering effect was observed in the public sector. The share of persons working until at least their target retirement age has clearly declined. It has decreased particularly much for those public-sector employees who have an individual retirement age. Of those born in 1954, 73 per cent and of those born in 1957, 32 per cent continued working at least until their target retirement age. Of those who did not have an individual retirement age, the equivalent shares were 56 and 39 per cent. As a result, working until the target retirement age in the public sector has become more common among those who do not have an individual retirement age. Yet it is still slightly more common for workers in the public sector to work at least until their target retirement age than it is for workers in the private sector.

Working life between ages 63 and 65 extended less than the retirement age has risen

As the retirement age has risen, the largest peak in exiting working life for each cohort has been delayed by three months, in line with the rising retirement age. Working life between the time from turning 63 to the month before turning 65 has been extended less than the retirement age has increased.

The median months of working of those born in 1954 between the ages 63–65 years was 12 months and for those born in 1957, it was 16 months. The higher the lowest retirement age is, the larger the share that exits working life already before reaching their retirement age. The exit from working life is also faster after reaching the lowest retirement age. The exception is the cohort born in 1957. The share of working people of that cohort remained at a higher level throughout the projection period than the share of those born in earlier years.

Working life clearly extended in the private sector but less so in the public sector

Working life between ages 63 and 65 has clearly extended in the private sector. Of those born in 1954, the median of working months between these ages was seven months while it was 14 months for the 1957 cohort.

The growth in months of working has increased less in the public sector. In the group with an individual retirement age, the median of working months has increased from 16 to 19 months. In the group without an individual retirement age, the median of working months has increased slightly more, from 17 to 21 months. However, people in the public sector still work clearly longer than those in the private sector.

Associations between a three-month increase in the lowest retirement age and timing of retirement on an old-age pension and earnings

Ilari Ilmakunnas

Following the 2017 pension reform, retirement age increases by three months per birth year cohort as of those born in 1955. This sub-study

examines what a single three-month increase in the lowest retirement age means for the timing of retirement and earnings. This is done by comparing those born at the end of the year to those born at the beginning of the following year. The dates of birth, although close to each other, occur in different years. The study focuses on birth cohorts who have different lowest retirement ages. The assumption is that the lowest retirement age is the most important factor that differentiates these persons. This sub-study focuses on private sector wage earners.

Rising retirement age has delayed retirement on an old-age pension

The results of this sub-study show that the rising retirement age has delayed retirement on an old-age pension. However, raising the retirement age by three months does not seem to significantly accelerate retirement. For this reason, the difference in the share of retirees on an old-age pension between those born at the end of the year and at the beginning of the following year fades gradually by age. The gap in the share of retirees on an old-age pension narrows by age, but it is still visible a couple of years after the lower retirement age.

In this study, the timing of retirement on an old-age pension is examined also by gender and educational level. The results indicate that, for women and the more highly educated, the share of retirees on an old-age pension catches up slightly faster with those whose retirement age is three months lower than for men or those with a lower education (particularly for those with only a primary education). In other words, women and the more highly educated seem to retire slightly sooner after reaching their retirement age than before when the retirement age rises.

Delayed retirement translates into higher average earnings

The sub-study shows that delayed retirement is associated with higher average earnings after the retirement age. Since people tend to retire on an old-age pension close to their retirement age, the gaps in earnings between those born at the end of the year and at the beginning of the following year are larger the closer to the retirement age the comparison is performed.

Did the pension reform affect the transition to disability pension?

Mikko Laaksonen

This sub-study examines changes in retirement on a disability pension of those approaching their retirement age. Although the regulations concerning retirement on a disability pension did not directly change as a result of the pension reform, the reform affected also retirement on a disability pension since the age limit for retirement on a disability pension is linked to the lowest retirement age for an old-age pension. As the lowest retirement age for an old-age pension rises, the latest possible retirement age for the disability pension also rises.

Among the 60–62-year-olds, the number of retirees on partial disability pension has increased but the number of retirees on a full disability pension has not

After the reform, it became possible to retire on a disability pension also after turning 63 years. Since the age limit increases cohort by cohort, the number of people retiring on a disability pension at age 63 rises gradually. Among the cohorts targeted by the pension reform, the number of retirees on a disability pension also increased among the 60–62-year-olds. However, this increase concerned only those who retired on a partial disability pension. The number of people taking partial disability retirement has continued to increase at an older age than before and has started to decline only at a slightly later age than in the older cohorts. However, part of the increase in the number of people retiring on a partial disability pension is due to the fact that the number of people retiring on a partial disability pension has been increasing for longer among those aged 60 and over.

The number of new retirees on a full disability pension aged 60 or over has remained virtually unchanged. The corona pandemic beginning in the early 2020 may also have reduced the number of new retirees on a disability pension among those approaching their old-age retirement age. In addition, many other changes to social security benefits for the older age cohorts have taken place since 2017, which makes it difficult to separate the effects of the pension reform on disability pension retirement. The strong peak in the transition to full disability retirement at exactly age 60

due to the change in the definition of disability in the private sector may also make it difficult to detect the effect of the pension reform.

Retirement on partial disability pension increased both in the private and the public sector

Generally speaking, the changes in retirement on a disability pension have been similar in the private and the public sector. No significant changes have occurred in either sector in the number of persons who retire on a disability pension after age 60, but the number of persons retiring on a partial disability pension has increased clearly. In the public sector, retirement on both full and partial disability pension seems to increase into slightly higher ages than in the private sector.

Sisältö

Tiivistelmä	5
Summary	11
1 Tutkimuksen sisältö ja taustaa	19
Tutkimuksen sisältö.....	19
Mikä vuoden 2017 eläkeuudistuksessa muuttui?.....	20
Miten eläkeuudistukseen päädyttiin?.....	24
Mitä vuoden 2017 eläkeuudistuksen vaikutuksista tiedetään?.....	27
Mitä muissa maissa on havaittu eläkeikää korottaneen uudistuksen jälkeen?.....	28
Lähteet.....	32
2 Alimmassa ja tavoite-eläkeiässä vanhuuseläkkeelle jääminen sekä 63 ja 65 ikävuoden välillä tehty työura 1954–1957 syntyneillä	35
Johdanto.....	35
Aineisto.....	37
Alimmassa ja tavoite-eläkeiässä vanhuuseläkkeelle jääminen.....	40
Työura 63 ja 65 ikävuoden välillä.....	56
Yhteenveto ja pohdinta.....	73
Lähteet.....	83
3 Vanhuuseläkkeen alaikärajan nousun yhteys vanhuuseläkkeelle siirtymisen ajoitukseen ja ansioihin	84
Johdanto.....	84
Aineisto.....	86
Vanhuuseläkeiän nousu ja eläkkeelle siirtymisen ajoittuminen.....	91
Vanhuuseläkeiän nousu ja ansiot.....	100
Yhteenveto ja pohdinta.....	103
Lähteet.....	106

4 Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen - eläkeuudistuksen vaikutus?	107
Johdanto.....	107
Aineisto.....	108
Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen kohorteittain	109
Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen vuosittain.....	114
Yhteenveto ja pohdinta.....	118
Lähteet.....	124
5 Tutkimuksen keskeiset tulokset ja johtopäätökset	125
Tutkimuksen sisältö.....	125
Tutkimuksen keskeiset tulokset.....	125
Tutkimuksen johtopäätökset.....	130
Lähteet.....	131
Liitteet	132
Luvun 3 liitteet.....	132
Luvun 4 liitteet.....	144

1 Tutkimuksen sisältö ja taustaa

Satu Nivalainen, Ilari Ilmakunnas ja Mikko Laaksonen

Väestön ikääntymisen ja eliniän pitenemisen vuoksi eläkkeelle siirtymisen myöhentäminen ja työurien pidentäminen ovat nousseet keskeisiksi yhteiskuntapoliittisiksi tavoitteiksi Suomessa. Vuonna 2017 voimaan tullutta eläkeuudistusta perusteltiin näillä tavoitteilla ja tätä kautta eläkejärjestelmän taloudellisen kestävyuden turvaamisella. Eläkejärjestelmän taloudellinen kestävyys edellyttää, että uudistus toimii toivotulla tavalla, eli myöhentää eläkkeelle siirtymistä ja pidentää työuria.

Tutkimuksen sisältö

Tässä tutkimuksessa esitellään uusia tutkimushavaintoja siitä, miten vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen on muuttunut vuoden 2017 eläkeuudistuksen jälkeen. Tutkimus koostuu kolmesta erillisestä osatutkimuksesta, joista jokaisessa tarkastellaan asiaa eri näkökulmasta.

Satu Nivalainen tarkastelee ensimmäisessä osatutkimuksessa, miten alimmassa vanhuuseläkeiässä ja aikaisintaan tavoite-eläkeiässä eläkkeelle jäävien osuus on kehittynyt eläkeiän noustessa vuosina 1954–1957 syntyneillä, jotka ovat siirtyneet vanhuuseläkkeelle työstä. Tarkastelussa on myös, miten työskentely 63 vuoden iän täyttämiskuukaudesta 65 vuoden täyttämistä edeltävään kuukauteen on muuttunut eläkeiän nousun myötä. Tarkasteluissa erotellaan yksityinen ja julkinen sektori ja julkisen sektorin osalta vielä ne, joilla on alinta vanhuuseläkeikää korkeampi henkilökohtainen eläkeikä ja ne, joilla tällaista ikää ei ole.

Ilari Ilmakunnas analysoi toisessa osatutkimuksessa sitä, kuinka alimman vanhuuseläkeiän nousu on yhteydessä vanhuuseläkkeelle siirtymisen ajoitukseen sekä ansioihin. Kolmen kuukauden vanhuuseläkeiän nousun seurausten paikantamiseksi tarkastelu keskittyy yksityisellä sektorilla palkansaajina työskenteleviin ja vertailu tapahtuu vuoden lopussa ja seuraavan vuoden alussa syntyneiden välillä. Osatutkimuksessa tarkastellaan vanhuuseläkkeelle siirtymistä iän mukaan kuukauden tarkkuudella. Myös ansioiden osalta hyödynnetään kuukausitason tietoja.

Mikko Laaksonen tarkastelee kolmannessa osatutkimuksessa työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen muutoksia lähellä vanhuuseläkeikää olevilla. Tutkimuksessa verrataan eläkeuudistuksen kohteena olleita vuoden 1955 jälkeen syntyneitä kohortteja tätä aikaisempiin ikäluokkiin ja tutkitaan eläkkeelle siirtymisen muutoksia ennen ja jälkeen vuoden 2017. Erityisesti kiinnostuksen kohteena ovat 60 vuotta täyttäneet mutta alle 63-vuotiaat. Täysiä työkyvyttömyyseläkkeitä ja osatyökyvyttömyyseläkkeitä tarkastellaan erikseen.

Mikä vuoden 2017 eläkeuudistuksessa muuttui?

Vuoden 2017 eläkeuudistuksen keskeiset muutokset on esitetty taulukossa 1.1. Eläkeuudistuksella pyrittiin myöhentämään eläkkeelle siirtymistä monella eri tavalla. Ensimmäiseksi, vanhuuseläkeikää nostettiin kolme kuukautta jokaisella syntymävuosikohortilla, alkaen vuonna 1955 syntyneistä, joilla alin vanhuuseläkeikä oli 63 vuotta ja kolme kuukautta.¹ Vuosina 1962–1964 syntyneillä alin vanhuuseläkeikä tulee olemaan 65 vuotta, minkä jälkeen alin vanhuuseläkeikä sidotaan elinajanodotteen muutokseen. Vanhuuseläkeiän sitominen elinajanodotteeseen toteutetaan siten, että laskennallisen työuran² ja elinajan odotteen suhde pysyy ennallaan. Eläkeikä nousee kuitenkin korkeintaan kaksi kuukautta ikäluokkaa kohti.

1 Kansaneläkkeen mukaisen vanhuuseläkkeen ikäraja on 65 vuotta. Ennen vuotta 1958 syntyneet voivat saada kansaneläkkeen varhennettuna 63 vuoden iässä ja vuosina 1958–1961 syntyneet voivat ottaa kansaneläkkeen varhennettuna 64 vuoden iässä. Tämän jälkeen syntyneet eivät voi ottaa kansaneläkettä varhennettuna.

2 Laskennallinen työura on aika 18 ikävuodesta alimpaan vanhuuseläkeikään.

Taulukko 1.1.

Keskeiset eläkesäännöt ennen vuotta 2017 ja vuodesta 2017 alkaen.

	Ennen vuotta 2017	Vuodesta 2017 alkaen
Vanhuuseläkeikä	Joustava vanhuuseläkeikä. Alin vanhuuseläkeikä 63 vuotta. Vakuuttamisvelvollisuuden yläikäraja 68 vuotta.	Joustava vanhuuseläkeikä. Alin vanhuuseläkeikä nousee 3 kuukautta per kohortti alkaen 1955 syntyneistä, kunnes alin eläkeikä on 65 vuotta (1962–1964 syntyneillä), minkä jälkeen eläkeikä siirretään elinajanodotteen kasvuun. Vakuuttamisvelvollisuuden yläikäraja nousee 70 vuoteen.
Eläkkeen karttumisen eri ikäisenä	18–52-vuotiaat: 1,5 % vuosiansioista 53–62-vuotiaat: 1,9 % vuosiansioista	17-vuotiaasta vakuuttamisvelvollisuuden yläikärajaan: 1,5 % vuosiansioista. Vuosien 2017–2025 aikana 53–62-vuotiaille eläkettä karttuu 1,7 prosenttia vuodessa.
Eläkkeen karttumisen alimman vanhuuseläkeiän jälkeen	Korotettu karttuma 4,5 % vuosiansioista 63–68-vuotiaana. Eläkkeen lykkäyskorotus 4,8 %/vuosi 68 vuoden iän jälkeen.	Karttuma 1,5 % vuosiansioista. Eläkkeen lykkäyskorotus 4,8 %/vuosi alimman vanhuuseläkeiän jälkeen.
Osa-aikaeläke	Vuodesta 2015 lähtien alaikäraja oli 61 vuotta. Edellytti siirtymistä kokoaikatyöstä osa-aikatyöhön. Ei vähentänyt vanhuuseläkettä.	-
Osittainen vanhuuseläke	-	61 vuoden iästä alkaen. 1964 syntyneillä alaikäraja on 62 vuotta, jonka jälkeen alin ikä nousee vanhuuseläkeiän nousun mukaan. Karttuneesta työeläkkeestä voi nostaa 25 tai 50 prosenttia.
Eläkkeen varhennusvähennys	-	Osittaisessa vanhuuseläkkeessä: 4,8 %/vuosi ennen alinta vanhuuseläkeikää.
Työuraeläke	-	Edellyttää vähintään 63 vuoden ikää ja vähintään 38 vuoden pituista työuraa kuluttavassa työssä. Työkyvyn tulee olla heikentynyt.
Eläkettä leikkaava elinaikakerroin	Kyllä	Kyllä

Toiseksi eläkkeelle siirtymistä vasta alimman vanhuuseläkeiän jälkeen pyrittiin kannustamaan lykkäyskorotuksella, joka kasvattaa karttunutta eläkettä 0,4 prosenttia kuukaudessa (4,8 % vuodessa). Lykkäyskorotuksen saa, mikäli siirtää eläkkeen nostamista alimman vanhuuseläkeiän yli. Lykkäyskorotus ei ole sidottu työntekoon, eikä lykkäyskorotuksella ole yläikärajaa, eli eläkkeen nostamista voi lykätä kuinka kauan tahansa.

Lykkäyskorotuksen lisäksi työskentely vanhuuseläkkeen alaikärajan jälkeen kartuttaa uutta eläkettä 1,5 prosenttia vuosiansioista.³ Vakuuttamisvelvollisuuden yläikäraja, jonka jälkeen uutta eläkettä ei enää kerry, on 68 vuotta 1957 tai aiemmin syntyneillä, 69 vuotta 1958–1961 syntyneillä ja 70 vuotta tämän jälkeen syntyneillä.

Kolmanneksi vuoden 2017 eläkeuudistuksessa otettiin käyttöön tavoite-eläkeikä. Tavoite-eläkeikä on alinta vanhuuseläkeikää korkeampi ja kertoo sen iän, jolloin eläkkeeseen saatava lykkäyskorotus on korvannut elinaikakertoimen eläkettä leikkaavan vaikutuksen (taulukko 1.2). Tavoite-eläkeiän toivottiin kannustavan ihmisiä jatkamaan työssä pidempään.

Eläkejärjestelmän rahoituksellista painetta helpottava elinaikakerroin leikkaa kuukausieläkettä eri tavalla jokaisella kohortilla. Elinaikakerroin riippuu siitä, miten keskimääräinen elinikä pitenee, ja sen leikkaava vaikutus on tavallisesti sitä suurempi, mitä nuoremasta kohortista on kyse.⁴ Esimerkiksi vuonna 1954 syntyneellä elinaikakerroin leikkasi eläkettä 3,2 prosentilla, kun vuonna 1961 syntyneillä vastaava leikkaus on noin 5,6 prosenttia. Taustalla on se, että ihmisten eliniän pidentyessä kertyneen ”eläkepotin” tai eläkevarallisuuden pitää riittää pidemmäksi aikaa. Tästä syystä tavoite-eläkeikä nousee tyypillisesti alinta vanhuuseläkeikää nopeammin.

Vaikka tavoite-eläkeikä määriteltiin periaatteessa vain niille kohorteille, joita vanhuuseläkeiän nousu kosketti, myös vuonna 1954 syntyneille määriteltiin tavoite-eläkeikä. Tällä kohortilla tavoite-eläkeikä oli yhdeksän kuukautta alinta vanhuuseläkeikää korkeampi. Kohortilla 1955 tavoite-eläkeikä oli kymmenen kuukautta korkeampi. Kun alin eläkeikä nousee, kasvaa tyypillisesti myös ero alimman eläkeiän ja tavoite-eläkeiän välillä. Esimerkiksi vuonna 1964 syntyneillä alin vanhuuseläkeikä on 65 vuotta ja tavoite-eläkeikä on vuoden ja kahdeksan kuukautta sitä korkeampi.

3 Vuoden 2017 eläkeuudistuksessa lakkautettiin ikäkohtaiset työeläkkeen karttumaprosentit ja päätettiin, että työeläkettä kertyy kaikissa iässä 1,5 prosenttia vuosiansioista alkaen 17 vuoden iästä. Samalla luovuttiin työntekijän eläkemaksun vähentämisestä eläkkeen perusteena olevasta ansiosta.

4 Lopullinen elinaikakerroin määritellään kullekin kohortille 62 vuoden iässä.

Taulukko 1.2.

Alin vanhuuseläkeikä ja tavoite-eläkeikä syntymävuoden mukaan.

Syntymävuosi	Alin vanhuuseläkeikä	Tavoite-eläkeikä
1954	63 v	63 v 9 kk
1955	63 v 3 kk	64 v 1 kk
1956	63 v 6 kk	64 v 5 kk
1957	63 v 9 kk	64 v 9 kk
1958	64 v	65 v 1 kk
1959	64 v 3 kk	65 v 5 kk
1960	64 v 6 kk	65 v 9 kk
1961	64 v 9 kk	66 v 0 kk
1962	65 v	66 v 5 kk
1963	65 v	66 v 7 kk
1964	65 v	66 v 8 kk
1965–	Sidotaan elinajanodotteeseen, kohooa 65 vuodesta enintään kaksi kuukautta per kohortti	

Neljänneksi vuoden 2017 uudistuksen yhteydessä otettiin käyttöön osittainen vanhuuseläke, joka korvasi aiemman osa-aikaeläkkeen (taulukko 1.1). Osittaisen vanhuuseläkkeen toivottiin pidentävän työuria (HE16/2015). Osittaisen vanhuuseläkkeen voi aloittaa tällä hetkellä 61-vuotiaana. Vuonna 1964 syntyneillä alaikäraja nousee 62 vuoteen ja sen jälkeen asteittain alimman vanhuuseläkeiän myötä siten, että osittaisen eläkkeen voi aloittaa kolme vuotta ennen alinta vanhuuseläkeikää. Osittaisena eläkkeenä voi ottaa maksuun 25 tai 50 prosenttia kertyneestä työeläkkeestä. Jos osittaisen vanhuuseläkkeen aloittaa ennen alinta vanhuuseläkeikää, nostettuun eläkkeen osaan tehdään varhennusvähennys, joka pienentää tätä eläkkeen osaa pysyvästi. Varhennusvähennyksen suuruus on 0,4 prosenttia jokaiselta alimman vanhuuseläkeiän alittavalta kuukaudelta.⁵ Osittainen vanhuuseläke ei aseta vaatimuksia työnteolle ennen tai jälkeen eläkkeen ottamisen, eli sitä voivat saada myös työttömät ja työvoiman ulkopuoliset.

⁵ Varhennusvähennyksestä johtuen osittainen vanhuuseläke on kustannusten kannalta neutraali. Neutraalius kuitenkin edellyttää, että osittaisen vanhuuseläkkeen valinneiden elinaika ei eroa keskimääräisestä. On kuitenkin viitteitä siitä, että lyhyempää elinikää odottavat nostavat eläkettä useammin niin aikaisin kuin mahdollista. Tämä tarkoittaa sitä, ettei neutraalius välttämättä toteudu. (Nivalainen 2022.)

Miten eläkeuudistukseen päädyttiin?

Edellisessä, vuonna 2005 tehdyssä eläkeuudistuksessa, vanhuuseläkeikää laskettiin 65 vuodesta 63 vuoteen, joskin julkisella sektorilla oli edelleen historiallisista syistä 63 vuotta korkeampia henkilökohtaisia ja matalampia ammatillisia eläkeikäiä.⁶ Eläkkeelle siirtymisen myöhentämiseen ja työssä jatkamiseen 63 ikävuoden jälkeen pyrittiin kannustamaan ansioihin sidotulla korkeammalla karttumaprosentilla, ns. kannustinkarttumalla, joka kartutti eläkettä 4,5 prosenttia vuosiansioista.

Tarve korottaa vanhuuseläkeikää huomattiin melko pian vuoden 2005 eläkeuudistuksen jälkeen, sillä elinikä kasvoi voimakkaammin kuin eläkeuudistusta suunniteltaessa oli ennakoitu. Valtioneuvosto esitti vuoden 2009 alussa, että eläkeikää tulisi nostaa asteittain 65 vuoteen. Työmarkkinajärjestöt eivät hyväksyneet asiaa ja julkinen mielipidekin oli asiaa vastaan. Myöhemmin samana vuonna kuitenkin valtioneuvosto ja työmarkkinajärjestöt pääsivät yhteisymmärrykseen siitä, että työurien pidentämisen keinoja on ryhdyttävä pohtimaan. Tavoitteeksi asetettiin eläkkeelle siirtymisiän odotteen nousu kolmella vuodella vuoteen 2025 mennessä. Tämä oli noin puolitoista vuotta enemmän kuin ennen vuoden 2005 eläkeuudistusta asetettu tavoite.

Niin kutsuttu Työurat-ryhmä ryhtyi pohtimaan työeläkejärjestelmän kehittämisvaihtoehtoja. Ryhmän raportti valmistui vuoden 2011 alkupuolella ja muutosvaihtoehtojen lisäksi se sisälsi erilaisia mittareita, joilla eläkepolitiikan tavoitteiden toteuttamista voitaisiin seurata. Raportissa ei kuitenkaan tarkasteltu eri muutosvaihtoehtojen toteuttamiskelpoisuutta. Saman vuoden lopussa työmarkkinajärjestöjen eläkeneuvotteluryhmä alkoi laatia ehdotuksia konkreettisiksi toimenpiteiksi, joilla työuria saataisiin

6 Henkilökohtaiset eläkeiät ovat peräisin 1990-luvun puolivälistä, jolloin julkisen ja yksityisen sektorin vanhuuseläkeikä yhtenäistettiin: myös julkisen sektorin yleiseksi vanhuuseläkeikäksi tuli 65 vuotta. Siirtymäsäännösten mukaan julkisen sektorin palveluksessa olleille määriteltiin palvelusvuosien perusteella henkilökohtainen eläkeikä 63 ja 65 ikävuoden välillä. Mitä pidempi palvelusaika henkilöllä oli vuonna 1995, sitä alempi on henkilökohtainen eläkeikä. Esimerkiksi 63 vuoden henkilökohtainen eläkeikä edellytti 30 vuoden palvelusta. Vuoden 2005 eläkeuudistuksessa nämä henkilökohtaiset eläkeiät säilyivät. Tästä syystä ennen vuotta 1960 syntyneellä julkisella sektorilla työskentelevällä voi olla henkilökohtainen eläkeikä, jos palvelussuhde on alkanut ennen vuotta 1993 ja jatkuu eläkeikään saakka. Myös ammatilliset eläkeiät ovat peräisin samoilta ajoilta. Tietyillä julkisen sektorin ammattiryhmillä, kuten opettajilla, poliiseilla ja sairaanhoitajilla voi olla 63 vuoden ikää alempia ammatillisia eläkeikäiä, jos palvelussuhde jatkuu yhdenjaksoisesti eläkeikään saakka (tarkempia tietoja saa esimerkiksi Työeläkelakipalvelusta).

pidennettyä. Eläkeneuvotteluryhmä julkaisi ns. työurasopimuksen vuoden 2012 alkupuolella. Sopimuksessa sovittiin tietyistä muutoksista, jotka toteutettiin vuosina 2014–2015: varhennettu vanhuuseläke lakkautettiin, osa-aikaeläkkeen ikäraja korotettiin 61 vuoteen ja työttömyysputken alaikäraja korotettiin yhdellä vuodella. Tässä sopimuksessa ei otettu kantaa vanhuuseläkkeen ikärajoin tai eläkkeen määräytymiseen liittyviin asioihin. Nämä seikat jäivät käsiteltäväksi valtiovarainministeriön ylijohtaja Jukka Pekkarisen vetämälle työryhmälle.

Pekkarisen työryhmän työskentelyn tueksi julkaistiin alkuvuonna 2013 Valtioneuvoston kanslian toimeksiannosta tehty tutkimus vuoden 2005 eläkeuudistuksen vaikutuksesta eläkkeellesiirtymisikään yksityisellä sektorilla (Uusitalo & Nivalainen 2013). Tutkimuksen kenties keskeisin tulos oli, että kannustinkarttuma ei toiminut toivotulla tavalla eläkkeelle siirtymisen myöhentämisessä. Eläkeiän lasku vuoden 2005 eläkeuudistuksessa 65 vuodesta 63 vuoteen lisäsi eläköitymistä 63- ja 64-vuotiaana selvästi, koska työssä jatkamisen kannustimet heikkenivät näillä ikäryhmillä. Seurauksena keskimääräinen vanhuuseläkkeelle siirtymisikä aleni hieman. Tutkimuksen päätelmänä oli, että eläkkeelle jäämisiin tavoitteiden mukainen nostaminen edellyttäisi merkittäviä muutoksia ikärajoin ja/tai eläkkeelle jäämisen taloudellisiin kannustimiin.⁷

Samoihin aikoihin vuoden 2013 jälkipuoliskolla alkoi myös kertyä tutkimustietoa siitä, että kannustinkarttuma voi olla sosioekonomisesta näkökulmasta ongelmallinen: korkeampi karttuma oli mahdollinen vain niille, jotka olivat työssä ja eläkkeelle jäämisen myöhentämisen kannustin perustui ansioihin eikä esimerkiksi karttuneeseen eläkkeeseen. Havaittiin, että matalassa sosioekonomisessa asemassa olevista valtaosa poistuu työstä ennen vanhuuseläkeikää työttömyyden tai työkyvyttömyyden vuoksi (Järnefelt 2014). Ne, jotka pysyvät työssä vanhuuseläkkeeseen saakka, siirtyvät usein eläkkeelle alimmassa vanhuuseläkeiässä (Nivalainen 2014). Kannustinkarttuma siis suosi hyvässä sosioekonomisessa asemassa olevia eli käytännössä suurituloisia.

7 Myös viimeaikaisessa – vuoden 2017 eläkeuudistuksen jälkeen julkaistussa – tutkimuskirjallisuudessa on havaittu, että vuoden 2005 eläkeuudistuksen kannustimia ja alinta eläkeikää koskevat muutokset eivät toimineet tavoitellulla tavalla yksityisellä sektorilla työskennelleillä (esim. Gruber ym. 2019; Gruber ym. 2022; Ollonqvist ym. 2021). Joustavan vanhuuseläkeiän alarajasta tuli uusi ”sosiaalinen normi”, jolloin usein siirryttiin eläkkeelle (Gruber ym. 2019; Gruber ym. 2022).

Myös Nicholas Barr oli kritisoinut kannustinkarttumaa samasta syystä vuoden 2013 alussa julkaistussa arvioissaan Suomen eläkejärjestelmästä.⁸ Barr (2013) suositteli, että eläkkeen jäämisen myöhentämisen kannustimien tulisi perustua henkilön kertyneeseen eläkkeeseen, riippumatta siitä, jatkaako henkilö työskentelyä vai ei. Alimman eläkeiän jälkeisten ansioiden tulisi kerryttää eläkettä erikseen suunnilleen samalla karttumaprosentilla kuin tätä ikää edeltävien ansioiden. Suositukseen sisältyi myös, että elinajan pidentymiseen vastattaisiin nostamalla vanhuuseläkeikää asteittain. Lisäksi suosituksena oli, että eläkejärjestelmän joustavuutta tulisi lisätä siten, että ihmisillä olisi mahdollisuus nostaa vanhuuseläke osittaisena.

Pekkarisen työryhmä julkaisi raporttinsa vuoden 2013 lopulla. Raportissa esitettiin vaihtoehtoisia keinoja, miten eläkejärjestelmä pysyisi taloudellisesti kestäväenä elinajan pidentyessä ja pohdintaa eri vaihtoehtojen vaikutuksista. Työmarkkinajärjestöt alkoivat vuoden 2014 alussa neuvotella käytännön toimista eläkejärjestelmän muuttamiseksi. Neuvottelut olivat pitkät, ja työmarkkinajärjestöt pääsivät sopimukseen uudistuksen yksityiskohdista vasta vuoden 2014 loppupuolella. Ratkaisussa vanhuuseläkkeen alaikärajan sovittiin nousevan asteittain, kunnes se sidotaan elinajan odotteeseen. Myös eläkkeen karttumasääntöjen sovittiin muuttuvan. Kannustinkarttumasta luovuttiin ja otettiin käyttöön lykkäyskorotus. Uutena eläkemuotona tuli osittainen vanhuuseläke. Käyttöön otettiin myös työuraeläke, joka voidaan myöntää 63 vuoden iässä ja edellyttää pitkää, vähintään 38 vuoden pituista työuraa rasittuneisuutta ja kuluneisuutta aiheuttavassa työssä ja heikentynyttä työkykyä. Työuraeläke on lähempänä työkyvyttömyyseläkettä kuin vanhuuseläkettä.⁹

Työmarkkinajärjestöjen sopimuksen mukaisilla muutoksilla tavoiteltiin ennen kaikkea eläkkeelle siirtymisen myöhentymistä ja työurien pidentymistä: eläkkeelle siirtymisiän odotteen tavoiteltiin nousevan vähintään 62,4 ikävuoteen vuoteen 2025 mennessä. Samalla uudistuksen odotettiin pienentävän julkisen talouden kestävyysvajetta. Lisäksi uudistuksen odotettiin edistävän työllisyyttä ja turvaavan työeläkkeiden rahoituksen,

8 Barr (2013) katsoi kannustinkarttuman suosivan henkilöitä, joiden palkka 63 ikävuoden jälkeen on suuri kertyneeseen eläkkeeseen verrattuna, eli henkilöitä, joilla on suuret tulot, tai henkilöitä, joilla on lyhyt työura ja tätä kautta pieni kertynyt eläke. Vastaavasti kannustinkarttuma on epäreilu niille, joilla ansiot suhteessa kertyneeseen eläkkeeseen ovat pienet, erityisesti niitä, jotka lykkäävät eläkkeen nostamista, mutta eivät työskentele.

9 Työuraeläke ei edellytä niin suurta työkyvyn heikkenemää kuin työkyvyttömyyseläke. Toistaiseksi työuraeläkeitä on myönnetty vain hyvin vähän.

riittävät eläkkeet sekä sukupolvien ja sukupuolten välisen tasapuolisuuden. Sopimuksen mukainen uudistus astui voimaan vuoden 2017 alussa. (HE 16/2015.)

Mitä vuoden 2017 eläkeuudistuksen vaikutuksista tiedetään?

Vanhuuseläkeiän noston vaikutuksesta on jo kertynyt tilastotietoa. Tilastot kertovat, että vanhuuseläkeiän nosto näkyy selvästi eläkkeelle jäämissä. Vanhuuseläkeiän painopiste on siirtynyt sen mukaan, kun vanhuuseläkeikä on noussut. Kohortit, joilla vanhuuseläkeikä on edeltävää kohorttia korkeampi, jäävät vanhuuseläkkeelle myöhemmin. Eläkeuudistuksen jälkeen on myös voinut jäädä työkyvyttömyyseläkkeelle 63 vuoden iän täyttämisen jälkeen, mikä ei aiemmin ollut mahdollista. Tässä iässä työkyvyttömyyseläkkeelle jääneiden määrä onkin luonnollisesti lisääntynyt vuodesta toiseen, kun alin eläkeikä on noussut. (Kannisto 2022.)

Myös eläkeaikeiden muutosta vanhuuseläkeiän nousun seurauksena on tarkasteltu (Nivalainen 2021). Verrattaessa eläkeaikeita vuonna 2008, jolloin alin vanhuuseläkeikä oli 63 vuotta kaikille, ja vuonna 2018, jolloin alin eläkeikä oli erilainen jokaiselle kohortille, havaittiin, että alimman vanhuuseläkeiän nousu heijastuu melko suoraviivaisesti aiottuun eläkeikään. Yhden vuoden nousu alimmassa eläkeiässä nosti aiottua eläkeikää noin vuodella. Aiempien tutkimusten perusteella tiedetään, että eläkeaikeet ennakoivat toteutunutta eläkkeelle siirtymistä varsin hyvin (esim. Nivalainen 2020).

Osittaisesta vanhuuseläkkeestä on kertynyt enemmän tutkimustietoa. Osittaisesta vanhuuseläkkeestä on tullut hyvin suosittu, yli 10 000 henkilöä on aloittanut osittaisen eläkkeen vuosittain ennen vanhuuseläkeikää. Osittaisen eläkkeen ottajien ominaisuudet ovat pysyneet vakaana vuodesta toiseen. Miehet, yrittäjät, työttömät ja pienituloiset ottavat osittaisen vanhuuseläkkeen muita herkemmin. Yksityisellä sektorilla osittaista eläkettä käytetään useammin kuin julkisella sektorilla. (Nivalainen ym. 2021.) Taustatekijät, jotka ovat yhteydessä osittaisen vanhuuseläkkeen ottamiseen, ovat monelta osin erilaiset kuin aikaisemman osa-aika-eläkkeen osalta (Ilmakunnas ym. 2022).

Osittaisen vanhuuseläkkeen toivottiin pidentävät työuria. On jonkin verran näyttöä siihen suuntaan, että näin ei välttämättä ole. Ilmakunnas

ym. (2022) tarkastelivat osittaisen vanhuuseläkkeen ottamisen yhteyttä alimmassa vanhuuseläkeiässä ja tavoite-eläkeiässä eläköitymiseen vuonna 1956 syntyneillä, joka oli ensimmäinen kohortti, joka pystyi aloittamaan osittaisen eläkkeen 61-vuotiaana. Tarkastelu keskittyi kokoaikaisesti työskenteleviin palkansaajiin. Tutkimuksessa havaittiin, että osittaisen eläkkeen ottaneet palkansaaajat eläköityvät muita useammin sekä alimmassa vanhuuseläkeiässä että tavoite-eläkeikään mennessä senkin jälkeen, kun osittaisen eläkkeen nostaneet ja ei-nostaneet on ominaisuuksiltaan samankaltaistettu. Osittaisen eläkkeen ottaneista eläkkeelle alimmassa vanhuuseläkeiässä jäi 51 prosenttia ja tavoite-eläkeikään mennessä 73 prosenttia. Vastaavat luvut niille, jotka eivät ottaneet osittaista vanhuuseläkettä olivat 34 ja 60 prosenttia. Ei kuitenkaan ole tietoa siitä, kuinka kauan osittaisen vanhuuseläkkeen ottaneet olisivat työskennelleet ilman osittaista eläkettä.

Mitä muissa maissa on havaittu eläkeikää korottaneen uudistuksen jälkeen?

Väestön ikääntyminen ja sen mukanaan tuomat haasteet koskettavat valtaosaa maailman maista. Eläkejärjestelmän kestävyys varmistamiseksi monissa maissa onkin päädytty nostamaan lakisääteistä vanhuuseläkeikää. Eläkkeelle siirtymistä tarkastelleiden tutkimusten perusteella vanhuuseläkeikää nostaneet uudistukset ovat myöhentäneet eläkkeelle siirtymisikää. Uudistuksista seuranneet eläköitymisiän nousut ovat kuitenkin yleensä olleet vanhuuseläkeiän nousuja pienempiä. Tärkein selittävä tekijä tälle on ollut se, että varhennettuna eläkkeelle jääminen on edelleen ollut mahdollista (esim. Hagen 2018; Lalive & Staubli 2015). Eläkeuudistusten työllisyysvaikutuksia tarkastelleissa tutkimuksissa yleinen havainto on, että työllisyys on uudistusten seurauksena lisääntynyt, mutta ei täysimääräisesti, koska samaan aikaan myös työttömyys tai työkyvyttömyys on lisääntynyt (esim. Geyer & Welteke 2017; Rabaté & Rochut 2020).

Eläkeuudistuksen vaikutusta eläkkeelle siirtymiseen Ruotsissa on tarkastellut Hagen (2018). Julkisella sektorilla nostettiin vuonna 2000 vanhuuseläkeikää siten, että vuonna 1938 ja sen jälkeen syntyneiden täyteen vanhuuseläkkeeseen oikeuttava ikä oli 65 vuotta, kun ennen vuotta 1938 syntyneillä tämä ikä oli 63 vuotta. Jos henkilö eläköityi ennen 65 vuoden ikää, varhennusvähennys oli 0,4 prosenttia kuukaudessa. Yksityisellä

sektorilla eläkeikä oli 65 vuotta kaikilla riippumatta syntymävuodesta. Vuosina 1935–1942 syntyneiden julkisella ja yksityisellä sektorilla työskennelleiden eläkkeelle siirtymistä tarkasteltaessa havaittiin, että uudistuksen jälkeen julkisella sektorilla 63–68-vuotiaana tehdyt työkuukaudet lisääntyivät 4,5 kuukautta, eli eläkkeelle siirtyminen myöhentyi. Nuoremmilla kohorteilla eläkeikä nousi enemmän kuin vanhemmilla kohorteilla, eli ne, joilla oli enemmän aikaa totutella uuteen eläkeikään, muuttivat käyttäytymistään enemmän. Lisäksi julkisella sektorilla eläkeiän painopiste siirtyi 1935–1937 syntyneiden 63 ikävuodesta vuosina 1940–1942 syntyneiden 65 vuoteen. Yksityisellä sektorilla työkuukaudet eivät lisääntyneet eikä eläkeikä nousut.

Yhdysvalloissa nostettiin 2000-luvun alussa vanhuuseläkeikää 65 vuodesta kaksi kuukautta vuodessa alkaen 1938 syntyneistä siten, että täysimääräisen vanhuuseläkkeen ikäraja nousi 66 vuoteen vuonna 1943 syntyneillä. Eläkkeen pystyi edelleen nostamaan varhennettuna 62 vuoden iästä alkaen, mutta varhennusvähennys oli aikaisempaa suurempi. Mastrobuoni (2009) tarkasteli, miten eläkeikä muuttui vuosina 1938–1941 syntyneillä 62–65-vuotiailla verrattuna tätä aiemmin syntyneisiin ja havaitsi, että kohortit, joilla eläkeikä nousi, jäivät eläkkeelle myöhemmin. Sekä miehillä että naisilla toteutunut eläkeikä nousi noin kuukaudella, eli puolella siitä, mitä alin eläkeikä nousi. Behaghel & Blau (2012) tutkivat samaa eläkeuudistusta tuoreemmalla aineistolla. He havaitsivat, että yleisin eläkeikä muuttui tasatahtia täyden eläkeiän nousun myötä. Vuonna 1937 syntyneillä selvästi yleisin eläkeikä oli 65 vuotta, kun vuonna 1942 syntyneillä se oli 65 vuotta 10 kuukautta.

Sveitsissä tehtiin eläkeuudistus, jossa naisten täyttä eläkeikää nostettiin ensin 62 vuodesta 63 vuoteen vuonna 1939–1941 syntyneillä vuonna 2001 ja edelleen 63 vuodesta 64 vuoteen vuonna 1942 ja sen jälkeen syntyneillä vuonna 2005. Eläkkeen pystyi edelleen kuitenkin nostamaan 62-vuotiaana, mutta tässä tapauksessa siihen tehtiin 3,4 prosentin varhennusvähennys jokaista aikaistettua vuotta kohti. Hanel & Riphahn (2012) tarkastelivat eläkkeelle jäämistä vuosina 1996–2006, ja havaitsivat, että eläkeiän nousu vuodelta jopa puolitti eläkkeelle jäämisen alemmassa iässä. Lalive & Staubli (2015) tarkastelivat samaa uudistusta käyttäen hieman tuoreempaa aineistoa ja vertailivat vuonna 1938 ja 1939 syntyneitä ja vuosina 1941 ja 1942 syntyneitä ja havaitsivat, että vuoden nousu eläkeiässä nosti eläkkeen nostamisikää 6,6 kuukautta ja työmarkkinoilta poistumisikää 7,9 kuukautta.

Virossa nostettiin naisten lakisääteistä eläkeikää kohorteittain puolella vuodella alkaen 1938 syntyneistä, joiden eläkeikä oli 55 vuotta, 1953 syntyneisiin asti, joiden eläkeikä oli 63 vuotta. Varhennetulle eläkkeelle jääminen oli mahdollista, mutta silloin eläkkeeseen tehtiin 0,4 prosentin vähennys jokaista varhennettua kuukautta kohti. Puur ym. (2015) tarkastelivat eläkeiän nousun vaikutusta vuosina 2002–2011. Vuonna 2002 naisten lakisääteinen vanhuuseläkeikä oli 58 vuotta ja kuusi kuukautta ja vuonna 2011 61 vuotta ja kuusi kuukautta. Miehillä eläkeikä oli 63 vuotta koko tarkastelujakson. Naisilla eläkkeelle jäämisen huippu siirtyi eläkeiän nousun myötä. Vuonna 2011 eläkeikä naisilla oli 2,8 vuotta korkeampi kuin vuonna 2002. Miehillä eläkeikä ei noussut samalla ajanjaksolla.

Manoli & Weber (2016) tutkivat eläkeiän nousun vaikutusta Itävallassa vuosina 2000 ja 2004 tehtyjen eläkeuudistusten jälkeen. Miesten eläkeikä alkoi nousta vuonna 1940 ja naisten vuonna 1945 syntyneistä lähtien. Eläkeikä nousi syntymävuosineljänneksittäin kahdella kuukaudella, kunnes miesten eläkeikä oli noussut 60 vuodesta 62 vuoteen ja naisten 55 vuodesta 57 vuoteen ja sen jälkeen nousu oli kuukausi vuosineljännestä kohti. Tarkastelussa oli 1930–1948 syntyneet miehet ja 1935–1953 syntyneet naiset ja tutkimuksessa havaittiin, että vuoden nosto alimmassa eläkeiässä lykkäsi eläkkeen nostamisikää puoli vuotta sekä miehillä että naisilla. Taustalla oli lähinnä se, että ennen eläkeikää työssä olleet työskentelivät uudistuksen myötä pidempään. Yleisin eläkeikä muuttui tasatahtia alimman eläkeiän kanssa. Tutkijat päättelivät, että alin eläkeikä on tärkeä vertailupiste eläkepäästösten kannalta.

Samaan tapaan Cribb ym. (2016) päättelivät Isossa-Britanniassa, että alimmassa eläkeiässä eläköitymistä lisää lähinnä se, että alin eläkeikä toimii signaalina jäädä eläkkeelle. Myös muissa maissa on havaittu, että eläkeikä ohjaa käyttäytymistä. Esimerkiksi Lalive ym. (2020) havaitsivat Sveitsissä, että täyden eläkeiän korottaminen siten, että varhennusvähennys on pieni, myöhentää eläkkeen nostamista huomattavasti, kun taas varhennusvähennyksen suurentaminen ilman eläkeiän nostoa vaikuttaa eläkkeen nostamisajankohtaan vain vähän. Seibolt (2021) tarkasteli eläkkeelle jäämistä Saksassa ja päätteli, että taloudelliset kannustimet eivät yksin selitä eläkkeelle jäämisen piikkejä virallisten eläkeikien kohdalla, vaan ilmiö johtuu siitä, että eläkeiät toimivat referenssipisteenä eläkkeelle jäämiselle.

Eläkeiän signaalivaikutuksesta on näyttöä myös Suomessa. Gruber ym. (2022) havaitsivat, että eläkeiällä on taloudellisia kannustimia suurempi

vaikutus eläkkeelle jäämisen ajoittumiseen. Vuoden 2005 eläkeuudistuksessa tapahtunut nimenmuutos varhennetusta vanhuuseläkkeestä normaaliksi vanhuuseläkkeeksi yksinään lisäsi eläkkeelle jäämistä huomattavasti. Siinä missä aiemmin 63 vuotta tarkoitti varhaista eläkkeelle siirtymistä, joustavan eläkeiän mukana 63 ikävuodesta tuli uusi ”normaali eläkeikä”, sosiaalinen normi eläkkeelle siirtymiselle.

Eläkeuudistuksen työllisyysvaikutuksia Ranskassa ovat tutkineet Rabaté & Rochut (2020). Vuonna 2010 tehtiin uudistus, jossa varhennettu eläkeikä nousi 60 vuodesta 61 vuoteen vuonna 1952 ja sen jälkeen syntyneillä. Uudistuksen seurauksena eläkkeelle jäämisen todennäköisyys 60-vuotiaana laski nolnaan. 60-vuotiaiden työllisyys kohosi 21 prosenttiyksiköllä, mikä tarkoitti, että työllisyys liki kaksinkertaistui. Samalla kuitenkin myös työttömyys lisääntyi 13 prosenttiyksikköä eli käytännössä kolminkertaistui. Työkyvyttömyys ja sairausetuuksien käyttö lisääntyivät yhteensä yli 7 prosenttiyksikköä aiemmasta nollatasosta. Työllisyyden nousua tapahtui lähinnä niillä, jotka olivat työssä ennen eläkeikää. Tutkijat päättelivät, että eläkeikää nostava eläkeuudistus myöhentää työvoimasta poistumista vain niillä, jotka ovat työllisiä.

Samantyyppisiä tuloksia saivat Geyer & Welteke (2017) tarkastellessaan Saksassa tehtyä eläkeuudistusta, jossa nostettiin vuoden 1951 jälkeen syntyneiden naisten alinta eläkeikää kolmella vuodella 60 vuodesta 63 vuoteen. He tarkastelivat vuosina 1951 ja 1952 syntyneitä naisia ja havaitsivat, että 60–61 vuoden iässä uudistus laski eläkkeelle jäämisen todennäköisyyden nolnaan. Samalla uudistus nosti työllisyyttä tässä iässä noin 14 prosenttiyksikköä, eli työllisyys kasvoi neljänneksellä. Työttömyyttä ja työvoiman ulkopuolella oloa uudistus lisäsi yhteensä 10 prosenttiyksikköä, eli käytännössä näissä tiloissa olo lähes kaksinkertaistui. Työllisyys lisääntyi, koska työlliset pysyivät työssä pidempään ja työttömyys lisääntyi, koska työttömät pysyivät työttömänä pidempään.

Ranskan ja Saksan lisäksi myös Isossa-Britanniassa on havaittu vastaavaa. Vuoden 1950 jälkeen syntyneiden naisten eläkeikää nostettiin 60 vuodesta 62 vuoteen vuosien 2010 ja 2014 välillä. Cribb ym. (2016) havaitsivat, että eläkeiän nousun myötä työllisyys lisääntyi 60–61-vuotiaana aiemmasta noin 40 prosentista 6,3 prosenttiyksiköllä, mikä vastaa noin kahden kuukauden nousua keskimääräisessä eläkeiässä. Samaan aikaan sairausetuuksilla olo ja työkyvyttömyys lisääntyivät aiemmasta yhdeksästä prosentista yhteensä neljä prosenttiyksikköä ja työttömyys lisääntyi aiemmasta noin yhdestä prosentista 1,2 prosenttiyksiköllä.

Alankomaissakin tehdyllä eläkeuudistuksella on ollut työllisyysvaikutusten lisäksi heijastusvaikutuksia. Lakisääteistä eläkeikää nostettiin 65 vuodesta 65 vuoteen ja 9 kuukauteen asteittain alkaen vuonna 1949 syntyneistä vuosien 2013 ja 2017 välillä. Atav ym. (2019) tutkivat eläkeiän noston vaikutuksia. Tutkimuksessa havaittiin, että kolmen kuukauden nosto eläkeiässä siirsi eläkkeelle jäämisen painopistettä suunnilleen samaa tahtia ja lykkäsi eläkkeen nostamisikää 1,8 kuukautta. 65 vuoden iän jälkeinen työllisyys kasvoi 16 prosenttiyksikköä, mutta samalla työkyvyttömyys lisääntyi 12 prosenttiyksikköä ja työttömyys liki kolme prosenttiyksikköä. Lisäksi muiden sosiaalietuuksien käyttö kasvoi. Myös muissa maissa, kuten Itävallassa ja Norjassa on saatu näyttöä siitä, että vaikka eläkeiän muutos vaikuttaa työllisyyteen, sillä on vaikutusta myös esimerkiksi työttömyyteen tai sairausetuuksien käyttöön (Staubli & Zweimüller 2013; Vestad 2013).

Lähteet

Atav, T. & Jongen, E. & Rabaté, S. (2019) The Effects of the Increase in the Retirement Age in the Netherlands. CPB discussion paper.

Behaghel, L. & Blau, M. (2012) Framing Social Security Reform: Behavioral Responses to Changes in the Full Retirement Age. *American Economic Journal: Economic Policy*, 4(4): 41–67.

Cribb, J. & Emmerson, C. & Tetlow, G. (2016) Signals matter? Large retirement responses to limited financial incentives. *Labour Economics*, 42: 203–212.

Geyer, J. & Welteke, C. (2017) Closing Routes to Retirement: How Do People Respond? IZA institute of Labor Economics Discussion Papers 10681.

Gruber, J. & Kanninen, O. & Nivalainen, S. & Ravaska, T. & Uusitalo, R. (2019) The Effect of Relabeling and Incentives on Retirement: Evidence from the Finnish Pension Reform in 2005. *Labour Institute for Economic Research Working Papers* 328.

Gruber, J. & Kanninen, O. & Ravaska, T. (2022) Relabeling, retirement and regret. *Journal of Public Economics*, 211: 104677.

Hagen, J. (2018) The effects of increasing the normal retirement age on health care utilization and mortality. *Journal of Population Economics*, 31: 193–234.

Hanel, B. & Riphahn, R. T. (2012) The timing of retirement — New evidence from Swiss female workers. *Labour Economics*, 19: 718–728.

HE 16/2015. <https://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2015/20150016>

Ilmakunnas, I. & Nivalainen, S. & Tenhunen, S. (2022) Osa-aikaeläke ja osittainen vanhuuseläke: Yleisyys, taustatekijät ja yhteys vanhuuseläkkeelle siirtymiseen. *Yhteiskuntapolitiikka*, 87(3): 258–270.

Kannisto, J. (2022) Muuttuva vanhuuseläkeikä: ikärajamuutosten seurantalilasto 2021. *Eläketurvakeskuksen tilastoja 12/2022*.

Lalive, R. & Staubli, S. (2015) How Does Raising Women’s Full Retirement Age Affect Labor Supply, Income, and Mortality? *National Bureau of Economic Research Working Paper RRC NB14-09*.

Lalive, R. & Magesan, A. & Staubli, S. (2020). “The Impact of Social Security on Pension Claiming and Retirement: Active vs. Passive Decisions,” *NBER Working Papers 27616*, National Bureau of Economic Research.

Manoli, D. S. & Weber, A. (2016) The Effects of the Early Retirement Age on Retirement Decisions. *National Bureau of Economic Research Working Paper 22561*.

Mastrobuoni, G. (2009) Labor supply effects of the recent social security benefit cuts: Empirical estimates using cohort discontinuities. *Journal of Public Economics*, 93(11–12): 1224–1233.

Nivalainen, S. & Riekhoff, A.-J. & Tenhunen, S. & Salonen, J. (2021) Partial old-age pension – A picture of claimants in 2017–2020. *Finnish Centre for Pensions, Studies 06/2021*.

Nivalainen, S. (2020) From plans to action? Retirement thoughts, intentions and actual retirement: an eight-year follow-up in Finland. *Ageing & Society*, 42(1): 112–142.

Nivalainen, S. (2021) Eläkeaikeiden muutos vuosina 2008–2018 ja eläkeaiheet vuonna 2018. *Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 02/2021*.

Nivalainen, Satu (2022) Early Pension Claiming and Expected Longevity: A Register-Based Study on the Take-up of the Partial Old-Age Pension in Finland. *Work, Aging and Retirement*, 8(3): 264–272.

Ollonqvist, J. & Kotakorpi, K. & Laaksonen, M. & Martikainen, P. & Pirttilä, J. & Tarkiainen, L. (2021) Incentives, Health, and Retirement Evidence from a Finnish Pension Reform. VATT Working Papers 145.

Puur, A. & Leppik, L. & Klesment, M. (2015) Changes in pension take-up and retirement in the context of increasing the pension age: the case of Estonia in the 2000s. *Post-Communist Economies*, 27(4): 497–516.

Rabaté, S. & Rochut, J. (2020) Employment and substitution effects of raising the statutory retirement age in France. *Journal of Pension Economics and Finance*, 19: 293–308.

Seibold, A. (2021) Reference Points for Retirement Behavior: Evidence from German Pension Discontinuities. *American Economic Review*, 111: 1126–1165.

Staubli, S. & Zweimüller, J. (2013) Does raising the early retirement age increase employment of older workers? *Journal of Public Economics*, 108: 17–32.

Työeläkelakipalvelu. Oikeus vanhuuseläkkeeseen julkisten alojen vanhuuseläkei'issä. https://www.tyoelakelakipalvelu.fi/telp-publishing/vepa/compilation_print.faces?folder_id=201307. Luettu 12.12.2022.

Uusitalo, R., & Nivalainen, S. (2013). Vuoden 2005 eläkeuudistuksen vaikutus eläkkeellesiirtymisikään. Valtioneuvoston kanslian raporttisarja 05/2013.

Vestad, O. (2013), Labour supply effects of early retirement provision, *Labour Economics*, 25: 98–109.

2 Alimmassa ja tavoite-eläkeiässä vanhuuseläkkeelle jääminen sekä 63 ja 65 ikävuoden välillä tehty työura 1954–1957 syntyneillä

Satu Nivalainen

Johdanto

Tässä osatutkimuksessa tarkastellaan, kuinka moni jää eläkkeelle alimmassa vanhuuseläkeiässä ja kuinka moni lykkää eläkkeelle jäämistä vähintään tavoite-eläkeikään saakka. Aikaisintaan tavoite-eläkeiässä eläkkeelle jäämisestä ei ole toistaiseksi tietoa. Lisäksi tarkastellaan, miten työurat ovat kehittyneet alimman eläkeiän nousun myötä. Tarkastelun kohteena on, kuinka monta kuukautta keskimäärin on työskennelty 63 vuoden iän täyttämiskuukaudesta 65 vuoden iän täyttämistä edeltävään kuukauteen. Aikaisemmin työskentelyä ei ole eroteltu näin tarkasti. Tarkastelu käsittää vuosina 1954–1957 syntyneet, jotka ovat siirtyneet vanhuuseläkkeelle työstä.

Väestön ikääntymisen vuoksi eläkkeelle siirtymisen myöhentäminen, työurien pidentäminen ja työllisyysasteen nosto ovat nousseet keskeisiksi yhteiskuntapoliittisiksi tavoitteiksi Suomessa. Myös vuoden 2017 eläkeuudistuksen keskeisimpiä tavoitteita oli työurien pidentäminen. Tähän pyrittiin monin keinoin. Alinta vanhuuseläkeikää nostettiin kohorteittain kolmella kuukaudella. Eläkkeelle siirtymisen lykkäämiseen alinta eläkeikää myöhemmäksi pyrittiin kannustamaan karttunutta eläkettä kasvattavalla lykkäyskorotuksella, joka on 4,8 prosenttia vuodessa. Lisäksi työskentelystä kertyy uutta eläkettä 1,5 prosenttia vuodessa. Käyttöön otettiin myös käsite tavoite-eläkeikä. Tavoite-eläkeiän avulla pyrittiin kertomaan ihmisille selkeästi, kuinka kauan eläkkeen nostamista pitää lykätä, jotta elinaikakertoimen eläkettä leikkaava vaikutus kumoutuu. Tämänkin toivottiin kannustavan ihmisiä myöhentämään eläkkeelle siirtymistä.

Tässä osatutkimuksessa tarkastelluilla kohorteilla alin vanhuuseläkeikä on noussut yhdeksällä kuukaudella, vuonna 1954 syntyneiden 63 vuodesta vuonna 1957 syntyneiden 63 vuoteen ja yhdeksään kuukauteen (taulukko 2.1). Samaan aikaan tavoite-eläkeikä on noussut vuodella, vuonna 1954

syntyneiden 63 vuodesta ja yhdeksästä kuukaudesta vuonna 1957 syntyneiden 64 vuoteen ja yhdeksään kuukauteen. Alimmassa eläkeiässä vanhuuseläkkeelle jäämisestä on kertynyt tilastotietoa (Kannisto 2022). Toistaiseksi ei kuitenkaan ole tietoa siitä, kuinka moni on jatkanut vähintään tavoite-eläkeikään saakka ja miten tämä vaihtelee eri vuosina syntyneillä. Tämän selvittäminen on tärkeää, jotta saadaan tietoa siitä, ohjaako tavoite-eläkeikä ihmisten käyttäytymistä. Myös tieto siitä, ovatko erilaiset ihmiset reagoineet eri tavalla eläkeiän nousuun, on oleellista.

Taulukko 2.1.

Alin vanhuuseläkeikä ja tavoite-eläkeikä tutkittavilla kohorteilla.

Kohortti	Alin vanhuuseläkeikä	Eläkkeelle jääminen mahdollista alimmissa eläkeiässä	Tavoite-eläkeikä	Eläkkeelle jääminen mahdollista tavoite-eläkeiässä
1954	63 v	1.2.2017–1.1.2018	63 v 9 kk	1.11.2017–1.10.2018
1955	63 v 3 kk	1.5.2018–1.4.2019	64 v 1 kk	1.3.2019–1.2.2020
1956	63 v 6 kk	1.8.2019–1.7.2020	64 v 5 kk	1.7.2020–1.6.2021
1957	63 v 9 kk	1.11.2020–1.10.2021	64 v 9 kk	1.11.2021–1.10.2022

Työurien pidentämistavoitteen näkökulmasta on keskeistä, miten työuran pituus vanhemmalla iällä on kehittynyt alimman eläkeiän noustessa. Työelämästä vanhuuseläkkeelle siirtyneiden työurien loppupään pituudessa voi olla eroja, sillä osa voi jäädä eläkkeelle heti alimmissa vanhuuseläkeiässä, osa puolestaan voi jatkaa työskentelyä pitkäänkin alimman eläkeiän jälkeen. Jotkut voivat lopettaa työnteon jo ennen vanhuuseläkeikää. Työura voi myös jatkua vanhuuseläkkeelle siirtymisen jälkeen. Huomattava osa vanhuuseläkkeellä olevista työskentelee eläkkeen ohella (Polvinen & Kuivalainen 2022). Tästä syystä aiemmista tarkasteluista poiketen tässä tutkimuksessa työskentelyksi lasketaan myös eläkkeen rinnalla tehty työ.

Tässä osatutkimuksessa eläkkeelle jäämisen ajoittumista peilataan tiettyjen ominaisuuksien, kuten työskentelysektorin, sukupuolen ja koulutustason suhteen. Työuran pituutta ja työskentelyä vanhemmalla iällä tarkastellaan samaan tapaan. Julkisella sektorilla on historiallista syistä 63 vuoden ikää alempia ammatillisia eläkeikiä ja 63 vuoden ikää korkeampia henkilökohtaisia eläkeikiä. Julkisen sektorin osuus eläkeikää lähestyvistä työllisistä on huomattava, vajaa 40 prosenttia. Tästä syystä tarkastelut tehdään erikseen yksityisellä ja julkisella sektorilla työskenteleville.

Tämän osatutkimuksen tarkasteluissa pystytään aiempaa tarkemmin erottamaan julkisella sektorilla työskentelevien osalta ne, joilla on alinta vanhuuseläkeikää korkeampi henkilökohtainen eläkeikä. Tämän avulla voidaan tarkastella, millainen merkitys henkilökohtaisella eläkeiällä tai tällaisen iän puuttumisella on eläkkeelle jäämisen ajoittumisen kannalta. Näin saadaan selville esimerkiksi, käyttäytyvätkö julkisella sektorilla työskentelevät, joilla ei ole alinta vanhuuseläkeikää korkeampaa henkilökohtaista eläkeikää, samalla tavalla kuin yksityisellä sektorilla työskentelevät. Valtaosalla tästä ryhmästä eläkesäännöt ja eläkkeelle jäämisen kannustimet ovat periaatteessa samat kuin yksityisellä sektorilla. Tämä luo uuden kiinnostavan näkökulman eläkkeelle siirtymisen tarkasteluun.

On syytä huomata, että tarkastelujaksolle osui shokki – koronapandemia – joka on voinut vaikuttaa eläkkeelle jäämiskäyttäytymiseen. Tiedetään, että vanhuuseläkkeelle jätiin tavanomaista vähemmän varsinkin loppuvuonna 2020 (esim. Elo 2020). Vuonna 1957 syntyneille vanhuuseläkkeelle jääminen oli mahdollista marraskuusta 2020 lähtien (taulukko 2.1). Tällöin pandemiaa oli jo kestänyt yli puoli vuotta, koronatartuntojen määrä oli nousussa ja koronaan liittyvät rajoitustoimet olivat merkittävät. Tätä ennen alimmassa vanhuuseläkeiässä eläkkeelle jäämisessä oli kolmen kuukauden tauko, sillä joulukuussa 1956 syntyneille alimmassa eläkeiässä eläkkeelle jääminen oli mahdollista heinäkuussa 2020. Tästä syystä pandemia todennäköisesti näkyy erityisesti vuonna 1957 syntyneiden käyttäytymisessä, mutta heijastunee jossain määrin myös vuonna 1956 syntyneiden käyttäytymiseen. Tämä vaikeuttaa pitkälle menevien johtopäätösten tekemistä tapahtuneesta kehityksestä, mutta suuntaa antavina tuloksia voinee tästä huolimatta pitää. Pandemian mahdollinen vaikutus on kuitenkin syytä pitää mielessä tuloksia tarkastellessa.

Aineisto

Aineistona on Eläketurvakeskuksen kokonaisrekisteriaineisto vuosina 1954, 1955, 1956 ja 1957 syntyneistä. Eläketurvakeskuksen rekisteriaineisto sisältää monipuolisia perustietoja henkilöistä, kuten sukupuoli, syntymäaika, kuolinaika, kansalaisuus ja asuinkunta (sis. ulkomailla asuvat). Lisäksi rekisterissä on tiedot muun muassa henkilön työskentelestä, työskentelysektorista, eläke-etuuksista eläkelajeittain sekä vanhuuseläkkeen alkamispäivämäärästä. Aineistoon on lisätty Tilastokeskuksesta tiedot henkilön korkeimmasta koulutuksesta. Koulutustaso on luokiteltu

neljään luokkaan: 1) perusaste, 2) keskiaste, 3) alempi korkea-aste ja 4) ylempi korkea-aste. Lisäksi aineistoon on liitetty Kevalta saadut rekisteritiedot henkilön ammatillisesta tai henkilökohtaisesta eläkeiästä. Tarkasteluissa erotellaan julkisella sektorilla työskentelevien osalta ne, joilla on alinta vanhuuseläkeikää korkeampi henkilökohtainen eläkeikä ja ne, joilla tällaista ikää ei ole.

Vanhuuseläkeikää tarkasteltaessa erotellaan neljä eri ryhmää: ennen alinta eläkeikää vanhuuseläkkeelle jääneet, alimmassa eläkeiässä vanhuuseläkkeelle jääneet, alimman eläkeiän jälkeen, mutta ennen tavoite-eläkeikää vanhuuseläkkeelle jääneet ja tavoite-eläkeiässä tai sen jälkeen vanhuuseläkkeelle jääneet. Koska tavoite-eläkeikä vaihtelee kohorteittain, erotellaan lisäksi aikaisintaan 65-vuotiaana vanhuuseläkkeelle jääneet. Näin voidaan selvittää yhteismitallisesti, onko myöhemmin eläkkeelle siirtyminen yleistynyt eläkeiän nousun myötä.

Työura on mitattu aiempaa tarkemmin kuukausitasolla 63 vuoden iän täyttämiskuukaudesta 65 vuoden iän täyttämistä edeltävään kuukauteen saakka. Maksimissaan työuraa tällä ikävälillä voi kertyä kaksi vuotta eli 24 kuukautta. Työskentely on mitattu siten kuin se on työeläkerekistereistä saatavissa, eli työskentelyksi on laskettu työeläkevakuutettu työ tai yrittäjätoiminta. Tämä vastaa nykyisin käytetyn työuramittarin työuran mittaamistapaa (ks. esim. Nivalainen 2022). Mittari ei huomioi esimerkiksi työn teon intensiteettiä ja kokoaikainen ja osa-aikainen työskentely kerryttää työuraa samalla tavalla. Aiemmista tarkasteluista poiketen työuraa mitattaessa myös eläkkeen rinnalla tehty työ on huomioitu, sillä näin saadaan oikeampi kuva työskentelystä lähellä vanhuuseläkeikää ja sen jälkeen.

Vanhuuseläkkeen alkamispäivämäärä on tiedossa aineistossa syyskuuhun 2022 saakka. Tästä syystä tarkastelu rajataan vuonna 1957 syntyneiden osalta tammi-syyskuussa syntyneisiin. Syyskuussa 1957 syntyneet pystyvät jäämään eläkkeelle 65-vuotiaana syyskuussa 2022. Tieto työskentelystä on saatavilla kesäkuulle 2022 asti. Tästä syystä työuraa tarkasteltaessa vuonna 1957 syntyneistä mukana ovat tammi-heinäkuussa syntyneet.

Kohorttien vertailukelpoisuuden varmistamiseksi tarkastelu rajataan henkilöihin, jotka asuvat Suomessa ja ovat Suomen kansalaisia sen vuoden lopussa, kun he täyttävät 62 vuotta. Lisäksi tarkastelu rajataan henkilöihin, jotka ovat työssä 62 ikävuoden täyttämivuoden lopussa. Työssä oleviin keskitytään, koska vanhuuseläkkeelle siirtymisen myöhentyminen pidentää työuria vain niillä, jotka ovat työssä. Henkilön työskentelysektori

on määritelty samassa pisteessä työskentelyn eläkelain perusteella. Aineistoon kuuluvat henkilöt eivät saa olla eläkkeellä 62 ikävuoden täyttämivuoden lopussa, eikä tätä edeltävän vuoden lopussa¹⁰ (pl. osa-aikaeläkkeellä ja osittaisella vanhuuseläkkeellä olevat). Tarkastelusta jätetään pois henkilöt, jotka ovat kuolleet ennen eläkkeelle jäämistä. Kohorttien koko ja aineistomäärittelyn ehdot täyttävien henkilöiden lukumäärä on esitetty taulukossa 2.2.

Taulukko 2.2.

Kohorttien koko, ei-eläkkeellä olevien määrä ja työssä olevien määrä.

Kohortti	Aineistossa	Ei-eläkkeellä (Osuus kohortista, %)	Työssä 62 ikävuoden täyttämivuoden lopussa (Osuus ei-eläkkeellä olevista, %)
1954	73 337	48 855 (67 %)	35 253 (72 %)
1955	72 769	49 318 (68 %)	35 623 (72 %)
1956	73 040	50 056 (69 %)	37 459 (75 %)
1957 tammi-syyskuu	54 107	38 139 (70 %)	28 454 (75 %)

Kaikkiaan aineistoon kuuluvista 1954 syntyneistä muulla eläkkeellä kuin osa-aikaeläkkeellä tai osittaisella vanhuuseläkkeellä oli vuoden 2016 lopussa 33 prosenttia. Tämä osuus on hieman vähentynyt kohortista toiseen ja vuonna 1957 tammi-syyskuussa syntyneistä eläkkeellä oli vuoden 2019 lopussa 30 prosenttia. Aineiston rajauksista johtuen tarkasteltava joukko on pääasiassa siirtynyt vanhuuseläkkeelle alimmassa vanhuuseläkeiässä tai sen jälkeen. Sen vuoden lopun, kun henkilö on täyttänyt 62 vuotta, ja alimman vanhuuseläkeiän täyttämisen välisenä aikana vain 1–3 prosenttia siirtyy vanhuuseläkkeelle (ks. kuvio 2.1).

Kyseessä on sillä tavalla valikoitunut joukko, että 62-vuotiaana tai aiemmin vanhuuseläkkeelle jääneet ovat kokonaan tästä tarkastelusta pois. Toisaalta tilastoista tiedetään, että vain melko harva siirtyy vanhuuseläkkeelle 62-vuotiaana tai aiemmin (esim. Kannisto 2022). Esimerkiksi vuonna 1956 syntyneistä 61-vuotiaana vanhuuseläkkeelle jäi vain muutama sata ja 62-vuotiaana noin 3 800, joista valtaosa, 84 prosenttia, oli työttömiä.¹¹ Vinoutumaa koko jakaumassa ei tässä mielessä voi pitää kovin merkittävänä.

10 Eläkkeelle siirtyneeksi tilastoissa katsotaan henkilö, joka ei ole ainakaan kahteen vuoteen ennen eläkkeen alkamista saanut mitään eläkettä (pl. osa-aikaeläke ja osittainen vanhuuseläke).

11 Ennen vuotta 1958 syntyneelle pitkäaikaistyöttömälle oli mahdollista jäädä vanhuuseläkkeelle jo 62-vuotiaana.

Suuremman valikoituvuuden aiheuttaa työssäoloaika 62 ikävuoden täyttämivuoden lopussa, joka rajaa pois 25–28 prosenttia ei-eläkkeeltä vanhuuseläkkeelle siirtyneistä. Tässä osatutkimuksessa tarkasteltava joukko on siis valikoitunut erityisesti sen suhteen, että valtaosa on siirtynyt vanhuuseläkkeelle työstä.¹² Toisaalta vanhuuseläkkeelle siirtymisen kehitystä, eläkkeelle jäämistä aikaisintaan tavoite-eläkeiässä ja työuran pituuden muutoksia on järkevää tarkastella nimenomaan työssä olleiden joukossa.

Alimmassa ja tavoite-eläkeiässä vanhuuseläkkeelle jääminen

Tässä alaluvussa tarkastellaan, miten alimman vanhuuseläkeiän kohoaminen näkyy alimmassa eläkeiässä eläkkeelle jääneiden osuudessa ja miten tavoite-eläkeiän nousu heijastuu vähintään tavoite-eläkeikään jatkaneiden osuuteen. Tarkasteluissa erotellaan myös aikaisintaan 65-vuotiaana eläkkeelle jääneet.

Kohortti ja eläkeikä

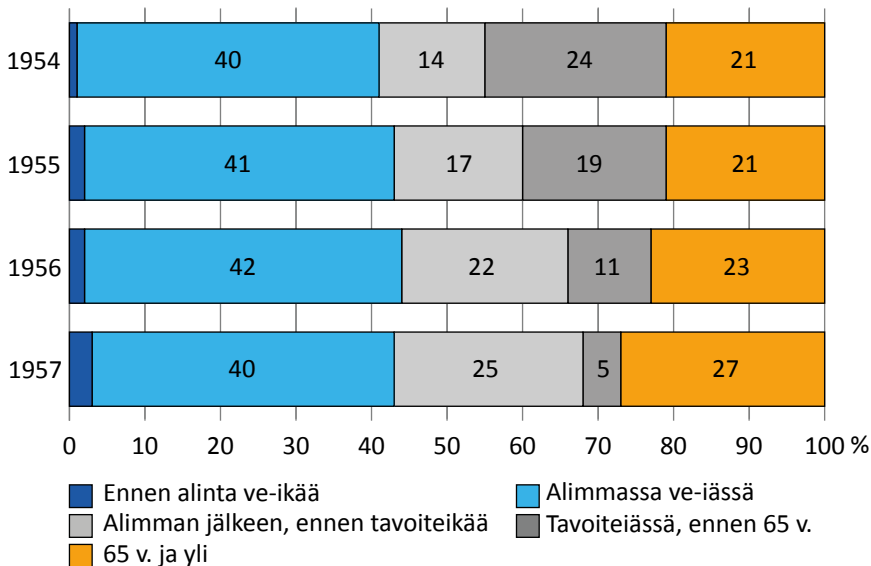
Alimmassa vanhuuseläkeiässä eläkkeelle jääneiden osuus on muuttunut vain vähän, vaikka alin vanhuuseläkeikä on noussut yhdeksällä kuukaudella. Vuonna 1954 syntyneistä alimmassa eläkeiässä eläkkeelle jäi 40 prosenttia (kuvio 2.1). Vuonna 1956 syntyneisiin mennessä osuus oli kasvanut 42 prosenttiin. Vuonna 1957 syntyneillä alimmassa iässä eläköityvien osuus laski jälleen 40 prosenttiin. Tätä laskua voi selittää koronapandemia, sillä vuonna 1957 pystyivät jäämään vanhuuseläkkeelle alimmassa eläkeiässä marraskuusta 2020 lähtien, tilanteessa, jossa pandemia oli kestänyt yli puoli vuotta, koronatartuntojen määrä oli kasvussa ja koronaan liittyvät rajoitustoimet olivat merkittävät. Tämän osatutkimuksen tarkasteluissa ovat vuonna 1957 syntyneistä mukana vain tammi-syyskuussa syntyneet, joten alkuvuonna 1957 syntyneiden painoarvo tuloksissa on tavanomaista suurempi.

12 Osa tarkastelujoukkoon kuuluvista henkilöistä on tullut työttömäksi sen vuoden aikana, kun on täyttänyt 63 vuotta. Samoin, osa on siirtynyt työkyvyttömyyseläkkeelle tämän saman vuoden aikana. Kun eläkeikä nousee, työttömäksi tulleiden ja työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä kasvaa. Kohortissa 1954 työttömäksi tulleita oli noin 750 ja työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneitä 80. Kohortissa 1957 työttömäksi tulleita oli 2 800 ja työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneitä 255. Nämä henkilöt ovat tarkasteluissa mukana, mutta tällä ei ole olennaista merkitystä eri kohorttien eläkkeelle siirtymisiin jakaamaan.

Vuonna 1954 syntyneillä alimman vanhuuseläkeiän ja tavoite-eläkeiän välinen aika oli yhdeksän kuukautta, vuonna 1957 syntyneillä ero oli jo 12 kuukautta. Tämä heijastuu niiden osuuden nousuna, jotka jatkavat alinta vanhuuseläkeikää pidempään, mutta eivät tavoite-eläkeikään asti. Kohortilla 1954 tämä osuus oli 14 prosenttia, kohortilla 1957 osuus oli noussut 25 prosenttiin.

Kuvio 2.1.

Vanhuuseläkkeelle siirtymisen ajoittuminen eri kohorteilla, vuosina 1954–1957 syntyneet*.

*Niistä, jotka eivät eläkkeellä 61- ja 62-vuoden täyttämivuoden lopussa ja työssä 62-vuoden täyttämivuoden lopussa.

Tavoite-eläkeiän nousu näkyy tavoite-eläkeikään jatkaneiden osuuden pienentymisenä. Vuonna 1954 syntyneistä vähintään tavoite-eläkeikään jatkoi 45 prosenttia (24 % + 21 %), kun vuonna 1957 syntyneillä vastaava osuus oli 32 prosenttia. Tavoite-eläkeikään jatkavien osuus on pienentynyt kohorteittain noin 5–6 prosenttiyksikön tahtia, lukuun ottamatta vuonna 1957 syntyneitä, joilla laskua vuonna 1956 syntyneisiin verrattuna oli vain kaksi prosenttiyksikköä.

Samaan aikaan, kun vähintään tavoite-eläkeikään jatkaminen on vähentynyt, aikaisintaan 65-vuotiaana eläkkeelle jääminen on lisääntynyt sekä kohortissa 1956 että kohortissa 1957, mutta hieman enemmän kohortissa 1957. Vuonna 1954 syntyneistä 21 prosenttia jäi eläkkeelle aikaisintaan

65-vuotiaana. Vuonna 1957 syntyneistä tässä iässä eläkkeelle jäi 27 prosenttia. Tätäkin kehitystä voi osaltaan selittää korona. Vuonna 1956 syntyneet alkoivat lähestyä 65 vuoden ikää vuoden 2020 loppupuolella, jolloin koronatartunnat olivat kasvussa ja yhteiskunnassa oli merkittäviä rajoitustoimia. Vuonna 1957 syntyneet puolestaan alkoivat saavuttaa 65 vuoden iän vuoden 2022 alusta lähtien, jolloin koronatartunnat olivat huipulukemissa. Vuonna 1957 syntyneillä tavoite-eläkeikä on niin lähellä 65 vuotta, että eläkkeelle siirtymisen myöhentäminen kahdella kuukaudella tavoite-eläkeiästä tarkoittaa eläkkeelle jäämistä 65-vuotiaana.

On syytä huomata, että vuonna 1954 syntyneiden tavoite-eläkeikä, 63 vuotta ja yhdeksän kuukautta, oli sama kuin vuonna 1957 syntyneiden alin vanhuuseläkeikä. Vuonna 1954 syntyneistä vähintään 63 vuoden ja yhdeksän kuukauden ikään jatkoi 45 prosenttia, kun vuonna 1957 syntyneistä tähän ikään jatkoivat käytännössä kaikki.

Työskentelysektori ja eläkeikä

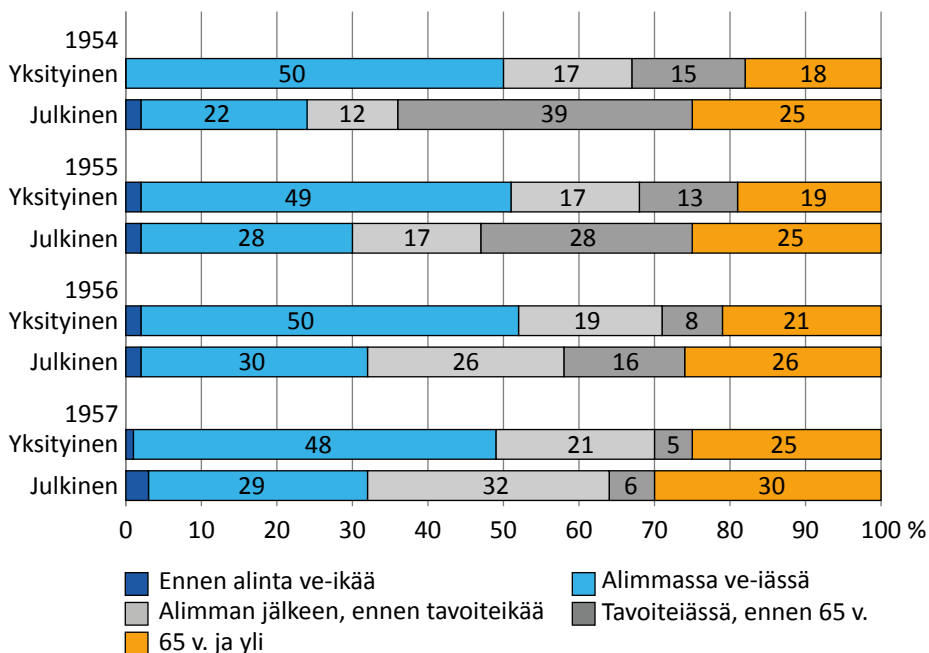
Reilu 60 prosenttia tarkastelussa olevista henkilöistä työskenteli yksityisellä sektorilla.¹³ Tästä syystä yksityistä ja julkista sektoria tarkastellaan seuraavaksi erikseen.

Sektoreittain vanhuuseläkkeelle jäämisikä vaihtelee selvästi (kuvio 2.2). Yksityisellä sektorilla eläkkeelle jääminen heti, kun se on mahdollista, on yleisempää, eikä alimmassa eläkeiässä eläkkeelle jäävien osuudessa ole suurta vaihtelua kohorttien välillä: vuonna 1954 syntyneistä eläkkeelle tässä iässä jäi 50 prosenttia, vuonna 1957 syntyneistä 48 prosenttia. Sen sijaan julkisella sektorilla alimmassa vanhuuseläkeiässä eläkkeelle jäävien osuus on hieman kasvanut. Vuonna 1954 syntyneistä alimmassa iässä eläkkeelle jäi 22 prosenttia. Vuonna 1955 syntyneillä osuus nousi 28 prosenttiin ja on pysynyt suunnilleen samalla tasolla tämän jälkeen.

¹³ Työskentelysektori on määritelty 62 vuoden iän täyttämivuoden lopussa. On mahdollista, että osalla yksityisellä sektorilla työskentelevistä on voimassa julkisen sektorin alempia ammatillisia eläkeikiä. Myös joillakin yksityisellä sektorilla työskentelevistä voi olla alinta vanhuuseläkeikää alempia vanhuuseläkeikiä, esimerkiksi työehtosopimukseen perustuen.

Kuvio 2.2.

Vanhuuseläkkeelle siirtymisen ajoittuminen työskentelysektorin mukaan, kohortit 1954–1957*.

*Niistä, jotka eivät eläkkeellä 61- ja 62-vuoden täyttämivuoden lopussa ja työssä 62-vuoden täyttämivuoden lopussa.

Vähintään tavoite-eläkeikään jatkaminen on yksityisellä sektorilla julkista sektoria harvinaisempaa. Eläkeiän nousun myötä tavoite-eläkeikään jatkavien osuus on yksityisellä sektorilla pienentynyt, mutta vain muutamalla prosenttiyksiköllä. Vuonna 1954 syntyneistä vähintään tavoite-eläkeikään jatkoi 33 prosenttia ja vuonna 1957 syntyneistä 30 prosenttia. Julkisella sektorilla puolestaan tavoite-eläkeikään jatkaminen on vähentynyt huomattavasti. Vuonna 1954 syntyneistä vähintään tavoite-eläkeikään jatkoi 64 prosenttia. Vuonna 1957 syntyneillä tämä osuus oli 36 prosenttia. Samalla ero vähintään tavoite-eläkeikään jatkavien osuudessa yksityisen ja julkisen sektorin välillä on kaventunut selvästi.

Aikaisintaan 65-vuotiaana eläkkeelle jääminen on lisääntynyt molemmilla sektoreilla erityisesti vuonna 1957 syntyneillä, mutta yksityisellä sektorilla hieman enemmän. 65-vuotiaana tai sitä vanhempana eläköityminen on kuitenkin yleisempää julkisella sektorilla. Vuonna 1954 syntyneistä yksityisellä sektorilla työskentelevistä 18 prosenttia jatkoi vähintään 65-vuotiaaksi ja vuonna 1957 syntyneistä 25 prosenttia. Julkisella sektorilla vastaavat luvut olivat 25 ja 30 prosenttia.

Sektorieron ja kehityksen taustalla lienevät osittain julkisen sektorin alinta vanhuuseläkeikää korkeammat henkilökohtaiset eläkeiät. Ennen vuotta 1960 syntyneillä julkisen sektorin palkansaajilla voi olla henkilökohtainen eläkeikä (63–65 vuotta), jos palvelussuhde on alkanut ennen vuotta 1993 ja jatkuu eläkeikään saakka. Henkilökohtaiseen eläkeikään liittyy vahva taloudellinen kannustin jatkaa tähän ikään saakka.¹⁴ Henkilökohtaisten eläkeikien merkitys vähenee nuorempiin ikäluokkiin tultaessa. Vuonna 1954 syntyneistä noin puolella julkisella sektorilla työskentelevistä oli henkilökohtainen eläkeikä, joka oli alinta vanhuuseläkeikää korkeampi. Vuonna 1957 syntyneillä tämä osuus oli 42 prosenttia.

Henkilökohtaisten eläkeikien alaraja on vuonna 1954 syntyneiden 63 vuoden ja yhdeksän kuukauden ja vuonna 1957 syntyneiden 64 vuoden välillä. Yläraja on kaikilla kohorteilla valtaosin 64 vuoden ja yhdeksän kuukauden ikää alempi. Jotta nähtäisiin, missä määrin henkilökohtaiset eläkeiät ovat julkisen sektorin kehityksen taustalla, seuraavaksi tarkastellaan erikseen niitä, joilla on alinta vanhuuseläkeikää korkeampi henkilökohtainen eläkeikä ja niitä, joilla tällaista ikää ei ole.

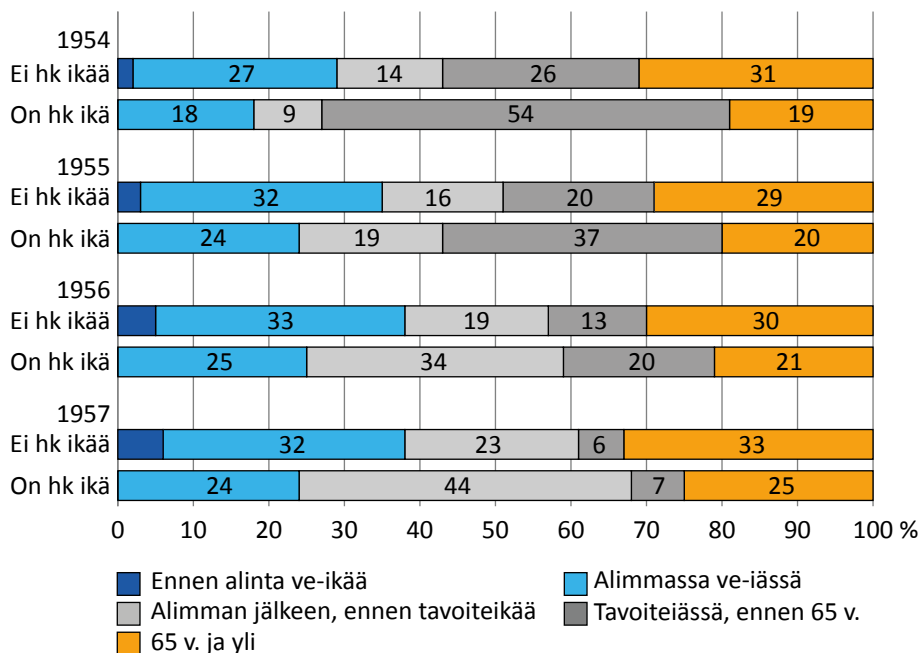
Tarkastelu henkilökohtaisen eläkeiän mukaan

Alimmassa iässä eläkkeelle jääminen on harvinaisempaa niillä, joilla on henkilökohtainen eläkeikä, mutta tässä iässä eläköityminen on lisääntynyt molemmissa ryhmissä (kuvio 2.3). Niillä, joilla ei ole henkilökohtaista eläkeikää, alimmassa eläkeiässä eläkkeelle jäävien osuus nousi vuonna 1954 syntyneiden 27 prosentista vuonna 1955 syntyneiden 32 prosenttiin, eikä ole käytännössä muuttunut sen jälkeen. Henkilökohtaisen eläkeiän ryhmässä alimmassa eläkeiässä eläkkeelle jäi vuonna 1954 syntyneistä 18 prosenttia. Vuonna 1955 syntyneillä osuus nousi 24 prosenttiin ja on pysynyt suunnilleen samana sen jälkeen. Molemmissa ryhmissä alimmassa eläkeiässä eläkkeelle jääminen on kuitenkin yhä selvästi yksityistä sektoria harvinaisempaa. Toisaalta ryhmässä, jolla ei ole henkilökohtaista eläkeikää, on myös ennen alinta eläkeikää eläkkeelle jääviä. Tämä heijastaa alinta eläkeikää alempien ammatillisten eläkeikien merkitystä. Eläkeiän noustessa ennen alinta eläkeikää eläkkeelle jäävien osuus on kasvanut kohortista toiseen.

¹⁴ Mikäli henkilö jää eläkkeelle ennen henkilökohtaista eläkeikää, hän menettää ennen vuotta 1995 kertyneen julkisen sektorin korkeamman eläkekattuman, eikä eläkkeeseen tällöin myöskään saa lisäeläkeosuutta.

Kuvio 2.3.

Vanhuuseläkkeelle siirtymisen ajoittuminen julkisella sektorilla henkilökohtaisen eläkeiän mukaan (ei ole/on), kohortit 1954–1957*.

*Niistä, jotka eivät eläkkeellä 61- ja 62-vuoden täyttämivuoden lopussa ja työssä 62-vuoden täyttämivuoden lopussa.

Ei hk ikää = Ei ammatillista/henkilökohtaista eläkeikää tai ammatillinen/henkilökohtainen eläkeikä alinta vanhuuseläkeikää alempi;

On hk ikää = Henkilökohtainen eläkeikä alinta vanhuuseläkeikää korkeampi.

Tavoite-eläkeikään jatkavien osuus on pienentynyt molemmissa ryhmissä. Niillä, joilla ei ole henkilökohtaista eläkeikää, vähintään tavoite-eläkeikään jatkavien osuus on laskenut vuonna 1954 syntyneiden 57 prosentista vuonna 1957 syntyneiden 39 prosenttiin. Henkilökohtaisen eläkeiän ryhmässä tavoite-eläkeikään jatkaminen on vähentynyt selvästi enemmän. Vuonna 1954 syntyneistä aikaisintaan tavoite-eläkeiässä eläkkeelle jäi 73 prosenttia, mutta vuonna 1957 syntyneillä tämä osuus oli enää 32 prosenttia. Vuosina 1954 ja 1955 syntyneistä vähintään tavoite-eläkeikään jatkoivat useammin ne, joilla on henkilökohtainen eläkeikä. Vuonna 1956 syntyneillä tämä osuus tasoittui ja vuonna 1957 syntyneillä vähintään tavoite-eläkeikään jatkaminen oli yleisempää ryhmässä, jolla ei ole henkilökohtaista eläkeikää. Molemmissa ryhmissä tavoite-eläkeikään jatkavien osuus on kuitenkin yhä hieman suurempi kuin yksityisellä sektorilla.

Aikaisintaan 65-vuotiaana eläkkeelle jääminen on yleisempää niillä, joilla ei ole henkilökohtaista eläkeikää. Tässä ryhmässä vähintään 65-vuotiaaksi jatkaminen on myös yleisempää kuin yksityisellä sektorilla. Aikaisintaan 65-vuotiaana eläkkeelle jäävien osuus on noussut molemmissa ryhmissä erityisesti vuonna 1957 syntyneillä, henkilökohtaisen eläkeiän ryhmässä kuitenkin hieman enemmän. Vuonna 1954 syntyneistä, joilla ei ole henkilökohtaista eläkeikää, 31 prosenttia jäi eläkkeelle aikaisintaan 65-vuotiaana ja vuonna 1957 syntyneistä 33 prosenttia. Niillä, joilla on henkilökohtainen eläkeikä, vastaavat osuudet olivat 19 ja 25 prosenttia.

Sukupuoli ja eläkeikä

Miehistä 80 prosenttia työskentelee yksityisellä sektorilla, sen sijaan naisista yli puolet työskentelee julkisella sektorilla. Tämän vuoksi seuraavaksi katsotaan vanhuuseläkeikää sukupuolen mukaan erikseen yksityisellä ja julkisella sektorilla.

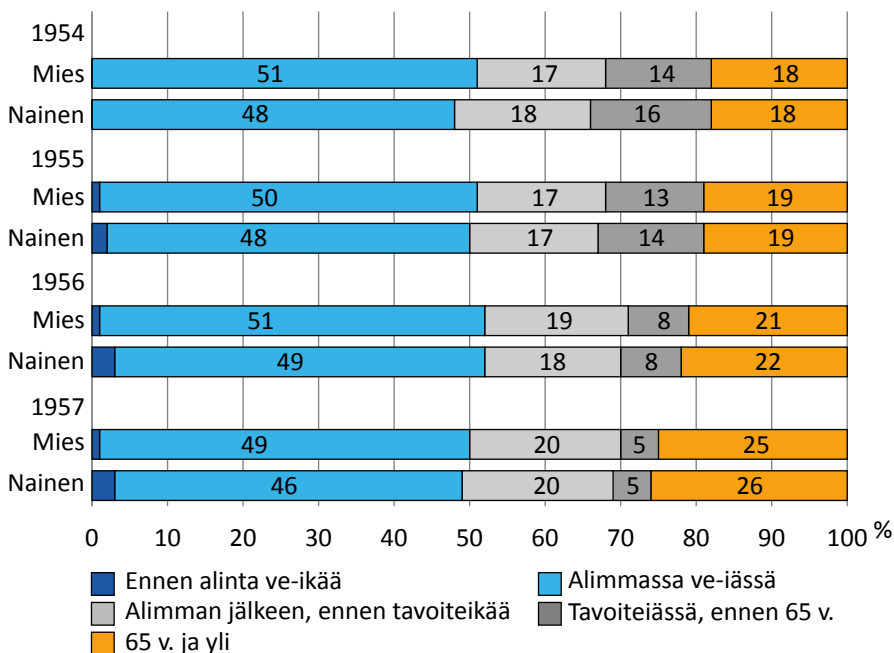
Yleiskuvana on, että yksityisellä sektorilla alimmassa eläkeiässä eläkkeelle jääminen on sekä miehillä että naisilla selvästi julkista sektoria yleisempää. Vastaavasti aikaisintaan tavoite-eläkeiässä eläkkeelle jääminen on molemmilla sukupuolilla julkista sektoria harvinaisempaa lähes kaikissa kohorteissa. Miesten ja naisten eläkkeelle siirtymiskäyttäytyminen kuitenkin poikkeaa sektorien välillä toisistaan. Myös vanhuuseläkkeelle jäämisen kehitys on ollut erilaista yksityisellä ja julkisella sektorilla.

Yksityinen sektori

Yksityisellä sektorilla miehet jäävät hieman naisia useammin vanhuuseläkkeelle alimmassa eläkeiässä (kuviokuva 2.4). Alimmassa eläkeiässä eläkkeelle jäävien osuus ei ole juurikaan muuttunut kummallakaan sukupuolella. Vuonna 1954 syntyneistä miehistä eläkkeelle heti alimman eläkeiän täytettyään jäi 51 prosenttia. Vuonna 1957 syntyneillä miehillä tämä osuus oli 49 prosenttia. Vuonna 1954 syntyneistä naisista alimmassa eläkeiässä eläkkeelle jäi 48 prosenttia, vuonna 1957 syntyneistä naisista 46 prosenttia.

Kuvio 2.4.

Vanhuuseläkkeelle siirtymisen ajoittuminen eri sukupuolilla yksityisellä sektorilla, kohortit 1954–1957*.

*Niistä, jotka eivät eläkkeellä 61- ja 62-vuoden täyttämivuoden lopussa ja työssä 62-vuoden täyttämivuoden lopussa.

Yksityisellä sektorilla miehet jatkavat hieman naisia harvemmin vähintään tavoite-eläkeikään saakka. Tavoite-eläkeikään jatkavien osuus on molemmilla sukupuolilla pienentynyt, mutta vain hivenen. Vuonna 1954 syntyneistä miehistä vähintään tavoite-eläkeikään jatkoi 32 prosenttia ja vuonna 1957 syntyneistä miehistä 30 prosenttia. Vuonna 1954 syntyneillä naisilla vähintään tavoite-eläkeikään jatkavien osuus oli 34 prosenttia. Vuonna 1957 syntyneillä naisilla tämä osuus oli 31 prosenttia.

Yksityisellä sektorilla aikaisintaan 65-vuotiaana eläkkeelle jäämisessä ei ole juurikaan eroa miesten ja naisten välillä ja osuus on kasvanut molemmilla sukupuolilla vuonna 1956 ja 1957 syntyneillä. Vuonna 1954 syntyneistä miehistä ja naisista 18 prosenttia jatkoi vähintään 65-vuotiaaksi, vuonna 1957 syntyneistä 25–26 prosenttia.

Julkinen sektori

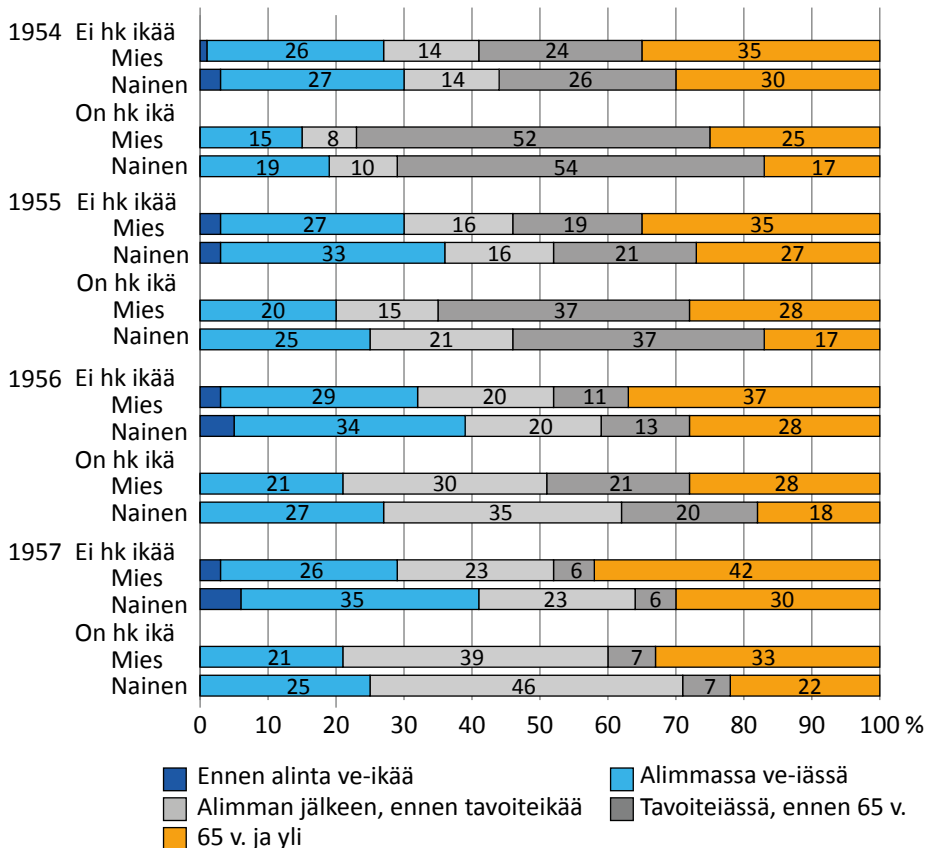
Yksityisestä sektorista poiketen julkisella sektorilla naiset jäävät miehiä useammin eläkkeelle alimmassa eläkeiässä (kuvio 2.5). Lisäksi toisin kuin yksityisellä sektorilla, molemmilla sukupuolilla alimmassa eläkeiässä eläkkeelle jääminen on pääsääntöisesti lisääntynyt. Alimmassa eläkeiässä eläkkeelle jäävien osuus vaihtelee kuitenkin selvästi sen mukaan, onko henkilöllä henkilökohtainen eläkeikä vai ei. Ne, joilla on alinta eläkeikää korkeampi henkilökohtainen eläkeikä, jäävät harvemmin eläkkeelle alimmassa eläkeiässä sukupuolesta riippumatta.

Ryhmässä, jolla ei ole henkilökohtaista eläkeikää, vuonna 1954 syntyneistä miehistä alimmassa eläkeiässä eläkkeelle jäi 26 prosenttia. Osuus kävi välillä korkeammalla, mutta palasi vuonna 1957 syntyneillä takaisin 26 prosenttiin. Saman ryhmän vuonna 1954 syntyneistä naisista alimmassa iässä eläkkeelle jäi 27 prosenttia. Vuonna 1957 syntyneillä naisilla osuus oli noussut 35 prosenttiin. Suurin nousu tapahtui jo vuonna 1955 syntyneillä. Tässä ryhmässä on myös ennen alinta eläkeikää eläkkeelle jääviä. Tämä kuvaa alinta eläkeikää alempien ammatillisten eläkeikien roolia. Eläkeiän noustessa ennen alinta eläkeikää eläkkeelle jäävien osuus on kasvanut kohortista toiseen erityisesti naisilla.

Henkilökohtaisen eläkeiän ryhmässä vuonna 1954 syntyneistä miehistä alimmassa iässä eläkkeelle jäi 15 prosenttia. Vuonna 1957 syntyneillä miehillä tämä osuus oli 21 prosenttia. Samaan aikaan tämän ryhmän naisilla alimmassa eläkeiässä eläkkeelle jäävien osuus on noussut vuonna 1954 syntyneiden 19 prosentista vuonna 1957 syntyneiden 25 prosenttiin. Molemmilla sukupuolilla nousu tapahtui käytännössä jo vuonna 1955 syntyneillä.

Kuvio 2.5.

Vanhuuseläkkeelle siirtymisen ajoittuminen eri sukupuolilla julkisella sektorilla henkilökohtaisen eläkeiän mukaan (ei ole/on), kohortit 1954–1957*.

*Niistä, jotka eivät eläkkeellä 61- ja 62-vuoden täyttämivuoden lopussa ja työssä 62-vuoden täyttämivuoden lopussa.

Ei hk ikää = Ei ammatillista/henkilökohtaista eläkeikää tai ammatillinen/henkilökohtainen eläkeikä alinta vanhuuseläkeikää alempi;

On hk ikää = Henkilökohtainen eläkeikä alinta vanhuuseläkeikää korkeampi.

Toisin kuin yksityisellä sektorilla, julkisella sektorilla miehet jatkavat vähintään tavoite-eläkeikään naisia useammin. Erona yksityiseen sektoriin on myös se, että tavoite-eläkeikään saakka jatkaminen on julkisella sektorilla vähentynyt selvästi sekä miehillä että naisilla. Erityisen paljon vähintään tavoite-eläkeikään jatkavien osuus on laskenut niillä, joilla on henkilökohtainen eläkeikä. Tämä pätee molemmilla sukupuolilla. Seurauksena kohortissa 1957 tavoite-eläkeikään jatkaminen on sekä miesten että naisten joukossa kääntynyt yleisemmäksi niillä, joilla ei ole henkilökohtaista eläkeikää. Naisilla tämä käänne tosin tapahtui jo vuonna 1956 syntyneillä.

Ryhmässä, jolla ei ole henkilökohtaista eläkeikää, vuonna 1954 syntyneistä miehistä vähintään tavoite-eläkeikään jatkoi 59 prosenttia. Vuonna 1956 syntyneillä osuus oli laskenut 48 prosenttiin ja on pysynyt ennallaan sen jälkeen. Saman ryhmän naisilla osuus on laskenut enemmän. Vuonna 1954 syntyneistä naisista aikaisintaan tavoite-eläkeiässä eläkkeelle jäi 56 prosenttia. Vuonna 1957 syntyneillä naisilla tämä osuus oli 36 prosenttia.

Henkilökohtaisen eläkeiän ryhmässä vuonna 1954 syntyneistä miehistä aikaisintaan tavoite-eläkeiässä eläkkeelle jäi 77 prosenttia. Vuonna 1957 syntyneillä osuus oli laskenut 40 prosenttiin. Naisilla osuus on pienentynyt tätä enemmän. Vuonna 1954 syntyneistä naisista vähintään tavoite-eläkeikään jatkoi 71 prosenttia. Vuonna 1957 syntyneillä naisilla tavoite-eläkeikään jatkavien osuus oli enää 29 prosenttia. Samalla tämä tarkoittaa sitä, että tässä ryhmässä vuonna 1957 syntyneillä naisilla tavoite-eläkeikään jatkavien osuus on laskenut yksityisen sektorin naisia matalammaksi.

Yksityisestä sektorista poiketen julkisella sektorilla miehet jatkavat naisia useammin vähintään 65-vuotiaaksi. Ilman henkilökohtaista eläkeikää olevilla aikaisintaan 65-vuotiaana eläkkeelle jääminen on molemmilla sukupuolilla yleisempää kuin niillä, joilla on henkilökohtainen eläkeikä. Aikaisintaan 65-vuotiaana eläkkeelle jäävien osuus on kuitenkin kasvanut molemmissa ryhmissä erityisesti vuonna 1957 syntyneillä, lukuun ottamatta ilman henkilökohtaista eläkeikää olevia naisia.

Ryhmässä, jolla ei ole henkilökohtaista eläkeikää, vuonna 1954 syntyneistä miehistä aikaisintaan 65-vuotiaana eläkkeelle jäi 35 prosenttia ja vuonna 1957 syntyneistä 42 prosenttia. Saman ryhmän naisilla 65-vuotiaaksi jatkaneiden osuus on kaikissa kohorteissa pyörinyt 30 prosentin tuntumassa. Henkilökohtaisen eläkeiän ryhmässä vuonna 1954 syntyneistä miehistä vähintään 65-vuotiaaksi jatkoi 25 prosenttia. Vuonna 1957 syntyneillä tämä osuus oli 33 prosenttia. Naisilla vastaavat luvut olivat 17 ja 22 prosenttia.

Koulutus ja eläkeikä

Perusasteen koulutetuista lähes 80 prosenttia siirtyy eläkkeelle yksityiseltä sektorilta. Sen sijaan liki 60 prosenttia eläkkeelle jääneistä ylempään korkeaan-asteen tutkinnon suorittaneista on työskennellyt julkisella sektorilla. Tästä syystä seuraavaksi katsotaan vanhuuseläkkeelle jäämisikää koulutuksen mukaan erikseen yksityisellä ja julkisella sektorilla.

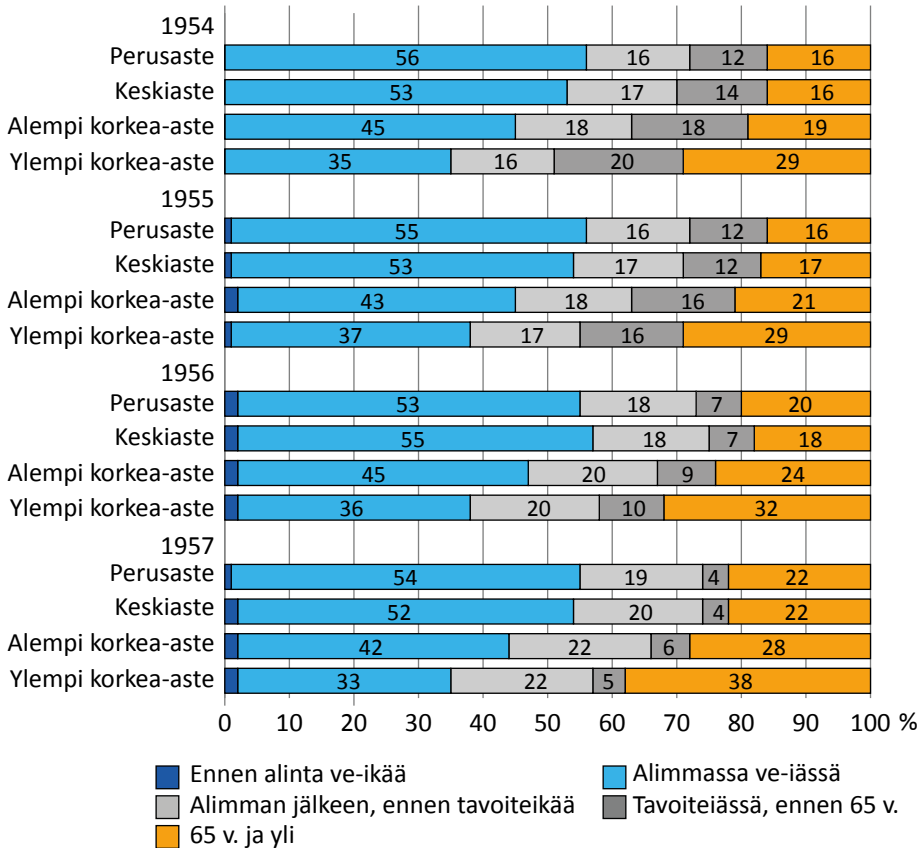
Yleiskuvana on, että sekä yksityisellä että julkisella sektorilla matalasti koulutetut jäävät eläkkeelle alimmassa eläkeiässä muita useammin ja jatkavat vähintään tavoite-eläkeikään muita harvemmin. Yksityisellä sektorilla alimmassa eläkeiässä eläkkeelle jääminen on koulutustasosta riippumatta selvästi julkista sektoria yleisempää ja vastaavasti vähintään tavoite-eläkeikään saakka jatkaminen on julkista sektoria harvinaisempaa. Vanhuuseläkeiän kehitys kuitenkin poikkeaa sektoreiden välillä toisistaan.

Yksityinen sektori

Yksityisellä sektorilla alimmassa eläkeiässä eläkkeelle jäävien osuus on muuttunut vain vähän kohorttien välillä koulutustasosta riippumatta (kuvio 2.6). Vuonna 1954 syntyneistä perusasteen koulutetuista eläkkeelle alimmassa eläkeiässä jäi 56 prosenttia. Vuonna 1957 syntyneillä tämä osuus oli 54 prosenttia. Vuonna 1954 syntyneistä ylemmän korkea-asteen koulutetuista alimmassa iässä eläkkeelle jäi 35 prosenttia. Osuus kävi ylimmillään 37 prosentissa vuonna 1955 syntyneillä, mutta laski tämän jälkeen vuonna 1957 syntyneiden 33 prosenttiin.

Kuvio 2.6.

Vanhuuseläkkeelle siirtymisen ajoittuminen eri koulutustasoilla yksityisellä sektorilla, kohortit 1954–1957*.

*Niistä, jotka eivät eläkkeellä 61- ja 62-vuoden täyttämivuoden lopussa ja työssä 62-vuoden täyttämivuoden lopussa.

Yksityisellä sektorilla vähintään tavoite-eläkeikään jatkavien osuus on pysynyt melko vakaana koulutustasosta riippumatta. Erityisesti näin on perusasteen koulutetuilla: vuonna 1954 syntyneistä perusasteen koulutetuista vähintään tavoite-eläkeikään jatkoi 28 prosenttia, vuonna 1957 syntyneillä tämä osuus oli 26 prosenttia. Ylemmän korkea-asteen koulutetuilla tavoite-eläkeikään jatkavien osuus on pienentynyt hieman enemmän. Vuonna 1954 syntyneistä korkeasti koulutetuista aikaisintaan tavoite-eläkeiässä eläkkeelle jäi 49 prosenttia, vuonna 1957 syntyneistä 43 prosenttia.

Yksityisellä sektorilla aikaisintaan 65-vuotiaana eläkkeelle jääneiden osuus on kasvanut kaikilla koulutustasoilla sekä vuonna 1956 että 1957 syntyneillä. Vuonna 1954 syntyneistä perusasteen koulutetuista aikaisintaan 65-vuotiaana eläkkeelle jäi 16 prosenttia ja vuonna 1957 syntyneistä 22 prosenttia. Ylemmän korkea-asteen koulutetuilla vastaavat osuudet olivat 29 ja 38 prosenttia.

Julkinen sektori

Toisin kuin yksityisellä sektorilla, julkisella sektorilla alimmassa eläkeiässä eläköityminen on pääsääntöisesti lisääntynyt kaikilla koulutustasoilla (kuviot 2.7). Alimmassa eläkeiässä eläkkeelle jäävien osuus vaihtelee kuitenkin selvästi sen mukaan, onko henkilöllä henkilökohtainen eläkeikä vai ei. Ne, joilla on alinta vanhuuseläkeikää korkeampi henkilökohtainen eläkeikä, jäävät harvemmin eläkkeelle alimmassa eläkeiässä koulutustasosta riippumatta. Ylemmän korkea-asteen tutkinnon suorittaneilla ero näiden kahden ryhmän välillä on kuitenkin pienempi kuin muilla koulutustasoilla.

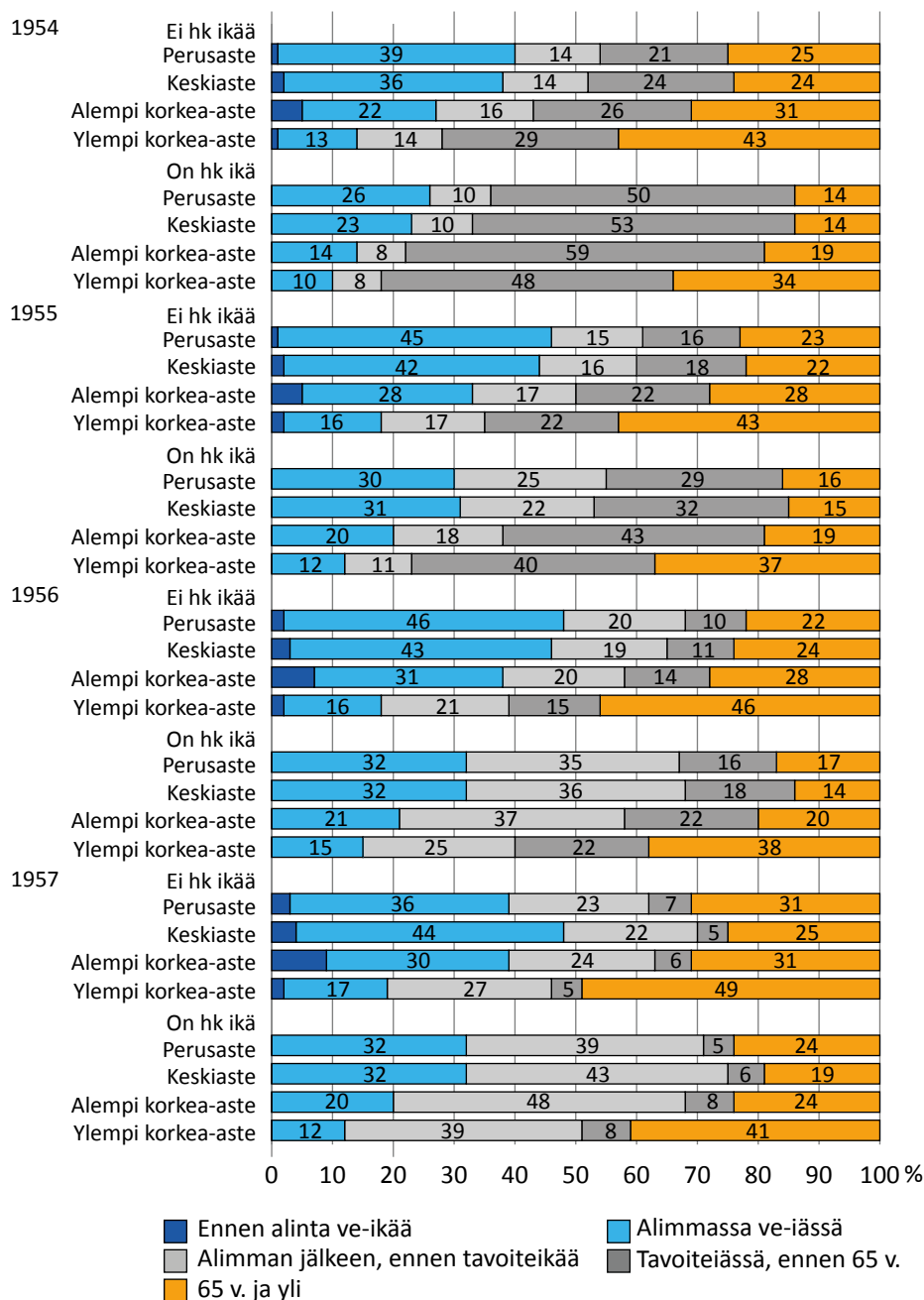
Ryhmässä, jolla ei ole henkilökohtaista eläkeikää, vuonna 1954 syntyneistä perusasteen koulutetuista alimmassa eläkeiässä eläkkeelle jäi 39 prosenttia. Osuus kävi välillä korkeammalla, mutta vuonna 1957 syntyneistä eläkkeelle alimmassa iässä jäi 36 prosenttia.¹⁵ Saman ryhmän vuonna 1954 syntyneistä ylemmän korkea-asteen koulutetuista eläkkeelle alimmassa iässä jäi 13 prosenttia. Vuonna 1955 syntyneillä osuus nousi 16 prosenttiin ja on pysynyt samalla tasolla sen jälkeen. Tässä ryhmässä on myös ennen alinta eläkeikää eläkkeelle jääviä. Tämä kuvaa alinta eläkeikää alempien ammatillisten eläkeikien roolia. Eläkeiän noustessa ennen alinta eläkeikää eläkkeelle jäävien osuus on kasvanut kaikilla koulutustasoilla.

Henkilökohtaisen eläkeiän ryhmässä vuonna 1954 syntyneillä perusasteen koulutetuilla alimmassa eläkeiässä eläkkeelle jäävien osuus oli 26 prosenttia. Osuus nousi vuonna 1956 syntyneillä 32 prosenttiin ja on pysynyt ennallaan sen jälkeen. Vuonna 1954 syntyneistä ylemmän korkea-asteen koulutetuista eläkkeelle alimmassa iässä jäi 10 prosenttia. Vuonna 1957 syntyneillä tämä osuus oli 12 prosenttia. Ylimmillään osuus kävi vuonna 1956 syntyneillä 15 prosentissa.

15 Tässä tarkastelussa ovat mukana vuoden 1957 tammi-syyskuussa syntyneet. Alimmassa vanhuuseläkeiässä eläkkeelle jäävien osuus on tässä ryhmässä pienentynyt myös, jos katsotaan kaikkia vuonna 1957 syntyneitä.

Kuvio 2.7.

Vanhuuseläkkeelle siirtymisen ajoittuminen eri koulutustasoilla julkisella sektorilla henkilökohtaisen eläkeiän mukaan (ei ole/on), kohortit 1954–1957*.

*Niistä, jotka eivät eläkkeellä 61- ja 62-vuoden täyttämivuoden lopussa ja työssä 62-vuoden täyttämivuoden lopussa.

Ei hk ikää = Ei ammatillista/henkilökohtaista eläkeikää tai ammatillinen/henkilökohtainen eläkeikä alinta vanhuuseläkeikää alempi;

On hk ikä = Henkilökohtainen eläkeikä alinta vanhuuseläkeikää korkeampi.

Yksityisestä sektorista poiketen julkisella sektorilla aikaisintaan tavoite-eläkeiässä eläkkeelle jääminen on vähentynyt selvästi kaikilla koulutus-tasoilla. Erityisen paljon vähintään tavoite-eläkeikään jatkavien osuus on laskenut niillä, joilla on henkilökohtainen eläkeikä. Tämä pätee koulutus-tasosta riippumatta. Seurauksena tavoite-eläkeikään jatkaminen on kaikilla koulutustasoilla kääntynyt kohortissa 1957 yleisemmäksi niillä, joilla ei ole henkilökohtaista eläkeikää.

Ryhmässä, jolla ei ole henkilökohtaista eläkeikää, vuonna 1954 synty-neistä perusasteen koulutetuista vähintään tavoite-eläkeikään jatkoi 46 prosenttia. Vuonna 1957 syntyneillä tämä osuus oli 38 prosenttia. Alimmillaan osuus kävi vuonna 1956 syntyneillä 32 prosentissa. Saman ryhmän ylemmän korkea-asteen koulutetuilla vähintään tavoite-eläkeikään jatkavien osuus on laskenut vuonna 1954 syntyneiden 72 prosentista vuonna 1957 syntyneiden 54 prosenttiin.

Henkilökohtaisen eläkeiän ryhmän perusasteen koulutetuilla tavoite-eläke-ikään jatkavien osuus on laskenut huomattavasti: vuonna 1954 syntyneistä perusasteen koulutetuista vähintään tavoiteikään jatkoi 64 prosenttia ja vuonna 1957 syntyneistä 29 prosenttia. Saman ryhmän korkeasti koulu-tetuilla osuus on laskenut hieman vähemmän, mutta kuitenkin selvästi. Vuonna 1954 syntyneistä ylemmän korkea-asteen koulutetuista vähintään tavoite-eläkeikään jatkoi 82 prosenttia. Vuonna 1957 syntyneillä tämä osuus oli 49 prosenttia.

Ilman henkilökohtaista eläkeikää olevilla aikaisintaan 65-vuotiaana eläk-keelle jääminen on kaikilla koulutustasoilla yleisempää kuin niillä, joilla on henkilökohtainen eläkeikä. Aikaisintaan 65-vuotiaana eläkkeelle jäävien osuus on kuitenkin kasvanut molemmissa ryhmissä lähes kaikilla koulutus-tasoilla erityisesti vuonna 1957 syntyneillä.

Ryhmässä, jolla ei ole henkilökohtaista eläkeikää, vuonna 1954 synty-neistä perusasteen koulutetuista aikaisintaan 65-vuotiaana eläkkeelle jäi 25 prosenttia ja vuonna 1957 syntyneistä 31 prosenttia. Saman ryhmän ylemmän korkea-asteen koulutetuilla kasvu on ollut hieman hitaampaa: aikaisintaan 65-vuotiaana eläkkeelle jäävien osuudet olivat 43 ja 49 prosenttia.

Henkilökohtaisen eläkeiän ryhmässä vuonna 1954 syntyneistä perusas-teen koulutetuista vähintään 65-vuotiaaksi jatkoi 14 prosenttia. Vuonna 1957 syntyneillä tämä osuus oli selvästi suurempi, 24 prosenttia. Ylemmän

korkea-asteen koulutetuilla aikaisintaan 65-vuotiaana eläkkeelle jäävien osuus on samaan aikaan noussut 34 prosentista ja 41 prosenttiin.

Työura 63 ja 65 ikävuoden välillä

Tässä alaluvussa tarkastellaan, miten alimman vanhuuseläkeiän kohoaminen näkyy 63 ja 65 vuoden iän välillä tehdyn työuran kehityksessä. Työura on mitattu 63 vuoden iän täyttämiskuukaudesta 65 vuoden iän täyttämistä edeltävään kuukauteen saakka. Maksimissaan työuraa tällä ikävälillä voi kertyä kaksi vuotta eli 24 kuukautta. Työskentelyyn sisältyy myös eläkkeen rinnalla tehty työ, sillä näin saadaan oikeampi kuva työskentelystä lähellä vanhuuseläkeikää ja sen jälkeen.

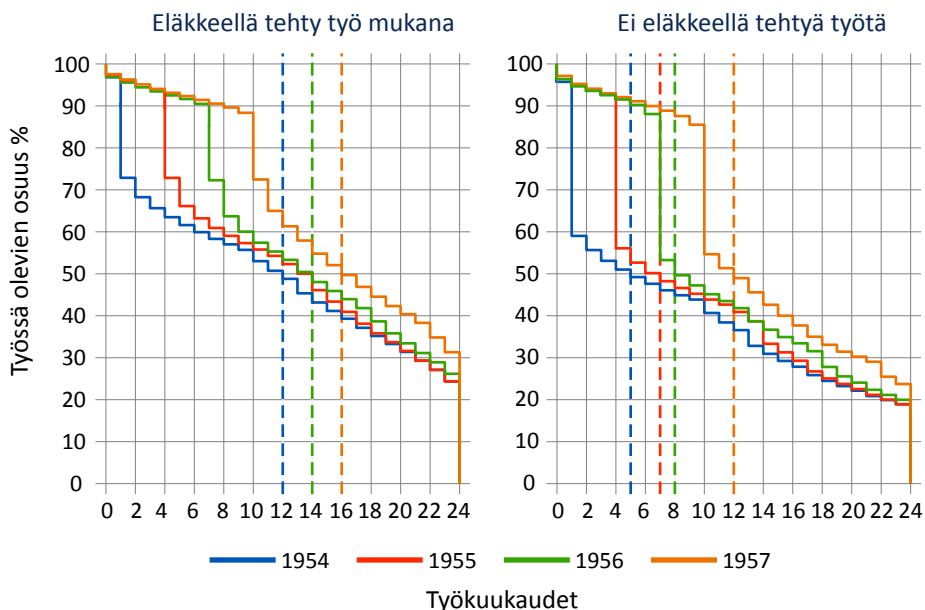
Kohortti ja työura

Vanhuuseläkeiän nousun myötä 63 ikävuoden täyttämisen jälkeen tehdyt työkuukaudet ovat kasvaneet (kuvio 2.8). Työskentelyn lopettamisen suurin hyppäys on siirtynyt alimman vanhuuseläkeiän mukaisesti kolme kuukautta eteenpäin jokaisella kohortilla. Kaikissa kohorteissa vajaat 30 prosenttia on lopettanut työskentelyn viimeistään alimmassa vanhuuseläkeiässä. On syytä huomata, että nuoremmissa kohorteissa, joilla eläkeikä on korkeampi, suurempi osa on poistunut työelämästä jo ennen vanhuuseläkeiän täyttymistä. Vuonna 1957 syntyneillä tämä osuus oli jo yli 10 prosenttia. Tällä ryhmällä työskentelyn lopettaminen ei välttämättä ole vapaaehtoista.

Vanhuuseläkkeen aloittaminen ei välttämättä tarkoita työskentelyn lopettamista. Alimmassa eläkeiässä työskentelyn lopettaneiden osuus on pienempi kuin alimmassa eläkeiässä eläkkeelle jääneiden osuus. Tämä näkyy hyvin, kun verrataan kuviossa 2.8 vasemmanpuoleista kuviota oikeanpuoleiseen kuvioon, josta eläkkeen rinnalla työskentely on jätetty pois. Esimerkiksi vuonna 1954 syntyneistä viimeistään alimmassa eläkeiässä eläkkeelle jäi 40 prosenttia, mutta työskentelyn alimman eläkeiän täytyttyä oli lopettanut 27 prosenttia. Vuonna 1957 syntyneillä vastaavat luvut olivat 43 ja 28 prosenttia. Käytännössä tämä tarkoittaa, että alimmassa eläkeiässä eläkkeelle jäävistä osa on jatkanut työssä ainakin vähän aikaa eläkkeelle jäämisen jälkeen. Vähintään kaksi kuukautta alimmassa eläkeiässä eläkkeelle jäämisen jälkeen on työskennellyt noin 30 prosenttia kohortista riippumatta.

Kuvio 2.8.

Työkuukaudet 63 ja 65 ikävuoden välillä, kohortit 1954–1957. Niiden osuus, jotka ovat työssä tietyssä aikapisteessä. Pystyviivat ilmaisevat mediaanin.

Työskentelyn lopettamisen myöhentyminen näkyy työkuukausien mediaanin kasvuna (mediaani ilmaistu kuvioissa pystyviivoilla). Vuonna 1954 syntyneistä puolet työskenteli vähintään 12 kuukautta 63 ja 65 ikävuoden välillä. Vuonna 1955 ovat lopettaneet työskentelyn hieman nopeammassa tahdissa ja työkuukausien mediaani on noussut 14 kuukauteen. Vuonna 1956 syntyneillä työkuukausien mediaani pysyi samana, vaikka 1956 syntyneet alkoivat poistua työelämästä suuremmassa määrin kolme kuukautta myöhemmin. Tämä tarkoittaa sitä, että 1956 syntyneet ovat vanhuuseläkeiän täytettyään lopettaneet työskentelyn vielä nopeampaan tahtiin kuin vuotta aiemmin syntyneet. Työssä olevien osuus vuosina 1955 ja 1956 syntyneillä ei tietyn pisteen jälkeen eroa paljoakaan toisistaan, eikä myöskään vuonna 1954 syntyneistä. Vuonna 1957 syntyneet ovat lopettaneet työskentelyn alimman eläkeiän jälkeen hieman hitaammin kuin vuotta aiemmin syntyneet ja työssä olevien määrä on pysynyt koko ajan muita kohortteja korkeammalla tasolla. Seurauksena työkuukausien mediaani on noussut 16 kuukauteen.

Tarkastelussa olevista vuonna 1954 syntyneistä henkilöistä tavoite-eläkeiän täyttämistä edeltävän kuukauden lopussa (9 kuukautta seurannan alusta) työssä oli 56 prosenttia. Tähän sisältyy eläkkeen rinnalla tehtyä

työtä, sillä aikaisintaan tavoite-eläkeiässä eläkkeelle jäi 45 prosenttia (ks. kuvio 2.1). Vuonna 1957 syntyneistä tässä pisteessä (9 kk) työssä oli lähes 90 prosenttia. Tavoite-eläkeiän nousun myötä työssä olevien osuus on laskenut kohortista toiseen. Vuonna 1957 syntyneistä tavoite-eläkeiän täyttämistä edeltävän kuukauden lopussa (21 kk) työssä oli 38 prosenttia (aikaisintaan tavoite-eläkeiässä eläkkeelle jäi 32 %). Osuus oli kuitenkin suurempi verrattuna 1954 syntyneiden työskentelyyn samassa pisteessä (21 kk: 29 %).

Myös niiden osuus, jotka ovat työssä vielä 65 vuoden täyttämistä edeltävänä kuukautena, on kasvanut hieman. Vuonna 1954 syntyneistä työssä tässä pisteessä oli 24 prosenttia. Vuosina 1955 ja 1956 syntyneillä osuus oli likimain sama, mutta vuonna 1957 syntyneillä tämä osuus oli noussut 31 prosenttiin.

Työskentelysektori ja työura

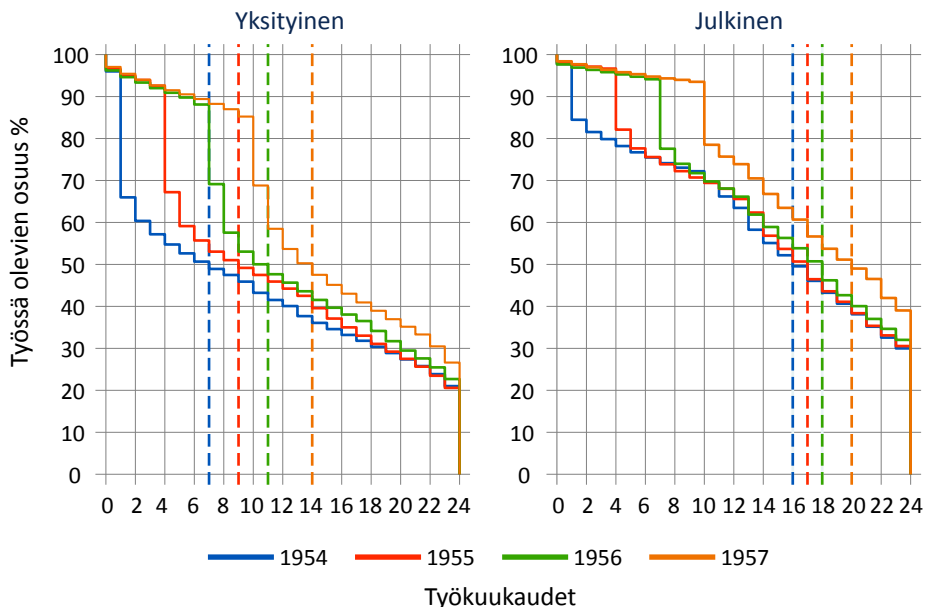
Reilu 60 prosenttia tarkastelussa olevista henkilöistä työskenteli yksityisellä sektorilla. Tästä syystä yksityistä ja julkista sektoria tarkastellaan seuraavaksi erikseen.

Yksityisen ja julkisen sektorin välillä on huomattava ero siinä, missä tahdissa työelämästä poistutaan 63 vuoden iän täyttämisen jälkeen (kuvio 2.9). Yksityisellä sektorilla lopetetaan työskentely selvästi useammin viimeistään alimmassa vanhuuseläkeiässä. Vuonna 1954 syntyneistä yksityisellä sektorilla työskentelevistä 34 prosenttia poistui työelämästä viimeistään alimman eläkeiän täytettyään. Osuus on hieman laskenut ja vuonna 1957 syntyneistä viimeistään eläkeiän täytettyään työskentelyn lopetti 31 prosenttia. Julkisella sektorilla vastaava osuus on hieman noussut 16 prosentista 21 prosenttiin.

Vanhuuseläkeiän nousun myötä työstä poistuminen jo ennen vanhuuseläkeikää on lisääntynyt yksityisellä sektorilla huomattavasti. Vuonna 1957 syntyneillä tämä osuus oli jo 15 prosenttia. Myös julkisella sektorilla ennen eläkeikää työskentelyn lopettaneiden osuus on noussut, mutta selvästi vähemmän.

Kuvio 2.9.

Työkuukaudet 63 ja 65 ikävuoden välillä työskentelysektorin mukaan, kohortit 1954–1957. Niiden osuus, jotka ovat työssä tietyssä aikapisteessä. Pystyviivat ilmaisevat mediaanin.

Yksityisellä sektorilla lopetetaan työskentely nopeammassa tahdissa vanhuuseläkeiän täyttämisen jälkeen ja työskentelykuukausien mediaani on huomattavasti matalampi kuin julkisella sektorilla. Yksityisellä sektorilla työkuukausien mediaani on noussut kuitenkin enemmän. Yksityisellä sektorilla vuonna 1954 syntyneistä puolet työskenteli korkeintaan seitsemän kuukautta 63 ja 65 ikävuoden välillä. Julkisella sektorilla vastaava luku oli 16 kuukautta. Molemmilla sektoreilla vuosina 1955 ja 1956 syntyneet ovat lopettaneet työskentelyn aiempaa nopeammin ja välimatka alimman eläkeiän ja työkuukausien mediaanin välillä on pienentynyt. Yksityisellä sektorilla vuonna 1956 syntyneillä työssä olevien osuus on lähes saavuttanut vuotta aiemmin syntyneet melko pian alimman eläkeiän jälkeen. Julkisella sektorilla tämä on tapahtunut vielä nopeammin ja sekä vuonna 1955 että 1956 syntyneillä. Vuonna 1957 syntyneillä työskentelyn lopettamisvauhti ei yksityisellä sektorilla enää juurikaan kiihtynyt ja työkuukausien mediaani nousi kolmella kuukaudella 14 kuukauteen. Myös julkisella sektorilla vuonna 1957 syntyneet lopettivat työskentelyn hitaammin ja työkuukausien mediaani nousi kahdella kuukaudella 20 kuukauteen.

Sektoreiden välillä on myös selvä ero siinä, kuinka moni on työssä 65 vuoden täyttämistä edeltävänä kuukautena. Yksityisellä sektorilla tämä osuus on pienempi. Yksityisellä sektorilla vuonna 1954 syntyneistä työssä oli vielä tässä vaiheessa 21 prosenttia. Vuonna 1957 syntyneillä osuus oli kasvanut 27 prosenttiin. Julkisella sektorilla tämä osuus on kasvanut enemmän. Julkisella sektorilla vuonna 1954 syntyneistä työssä 65 vuoden täyttämistä edeltävänä kuukautena oli 30 prosenttia. Vuonna 1957 syntyneillä tämä osuus oli 39 prosenttia.

Tarkastelu henkilökohtaisen eläkeiän mukaan

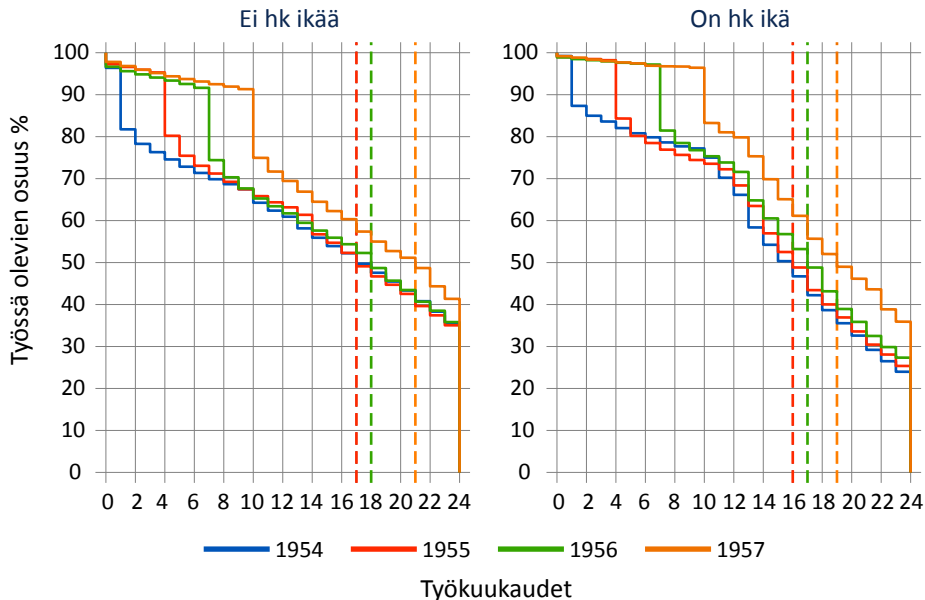
Kohortista riippuen noin 40–50 prosentilla julkisella sektorilla työskentelevistä on henkilökohtainen eläkeikä, joka on alinta vanhuuseläkeikää korkeampi. Tästä syystä niitä, joilla ei ole henkilökohtaista eläkeikää ja niitä, joilla tällainen eläkeikä on, tarkastellaan seuraavaksi erikseen.

Työelämästä poistumisvauhti vaihtelee julkisella sektorilla sen mukaan, onko henkilöllä henkilökohtainen eläkeikä vai ei (kuvio 2.10). Ne, joilla ei ole henkilökohtaista eläkeikää, lopettavat työntöön useammin viimeistään alimmassa eläkeiässä, mutta tämä osuus on kasvanut molemmissa ryhmissä. Ryhmässä, jolla ei ole henkilökohtaista eläkeikää, vuonna 1954 syntyneistä 18 prosenttia lopetti työntöön viimeistään alimman eläkeiän täytettyään. Vuonna 1957 syntyneillä tämä osuus oli 25 prosenttia. Henkilökohtaisen eläkeiän ryhmässä viimeistään alimmassa iässä työskentelyn lopettaneiden osuus oli vuonna 1954 syntyneillä 13 prosenttia ja vuonna 1957 syntyneillä 17 prosenttia.

Alimman eläkeiän noustessa niiden osuus, jotka poistuvat työelämästä jo ennen eläkeikää, on noussut ilman henkilökohtaista eläkeikää olevilla. Vuonna 1957 syntyneillä tämä osuus oli jo liki 10 prosenttia. Henkilökohtaisen eläkeiän ryhmässä hyvin pieni osa poistuu työstä ennen vanhuuseläkeikää.

Kuvio 2.10.

Työkuukaudet 63 ja 65 ikävuoden välillä julkisella sektorilla henkilökohtaisen eläkeiän mukaan (ei ole/on), kohortit 1954–1957. Niiden osuus, jotka ovat työssä tietyssä aikapisteessä. Pystyviivat ilmaisevat mediaanin.

Työskentelyn lopettaminen alimman eläkeiän jälkeen on hieman erilaista niillä, joilla ei ole henkilökohtaista eläkeikää ja niillä, joilla on henkilökohtainen eläkeikä. Ilman henkilökohtaista eläkeikää olevat lopettavat työskentelyn alimman eläkeiän jälkeen melko tasaiseen tahtiin. Henkilökohtaisen eläkeiän ryhmässä puolestaan työskentelyn lopettaminen alimman eläkeiän jälkeen on aluksi hidasta, mutta nopeutuu jossain vaiheessa. Vuonna 1954 syntyneillä työskentelyn lopettaminen nopeutui noin 10 kuukauden kohdalla, vuonna 1957 syntyneillä noin 13 kuukauden kohdalla. Tämä heijastaa henkilökohtaisten eläkeikien täyttymisen ajankohtaa. Työnteon lopettamisen nopeutumisen seurauksena henkilökohtaisen eläkeiän ryhmässä työssä olevien osuus laskee tietyn pisteen jälkeen ilman henkilökohtaista eläkeikää olevia alemmaksi. Vuonna 1954 syntyneillä tämä piste oli noin 13 kuukautta ja vuonna 1957 syntyneillä noin 16 kuukautta.

Erilainen työskentelyn lopettamisvauhti heijastuu työkuukausien mediaaniin siten, että henkilökohtaisen eläkeiän ryhmässä mediaani jää kaikissa kohorteissa ilman henkilökohtaista eläkeikää olevia matalammaksi. Vuonna 1954 syntyneillä ilman henkilökohtaista eläkeikää olevilla

työkuukausien mediaani oli 17 kuukautta. Henkilökohtaisen eläkeiän ryhmässä tämä luku oli 16 kuukautta. Eläkeiän nousun myötä vuosina 1955 ja 1956 syntyneet ovat molemmissa ryhmissä lopettaneet työskentelyn aiempaa nopeammin eläkeiän täytettyään ja työssä olevien osuus on saavuttanut vuonna 1954 syntyneet melko pian alimman eläkeiän jälkeen. Koska työskentely on lopetettu nopeammin, työkuukausien mediaani on vuonna 1956 syntyneisiin mennessä noussut molemmissa ryhmissä vain kuukaudella, vaikka alin eläkeikä on noussut puolella vuodella. Vuonna 1957 syntyneillä työskentelyn lopettaminen hidastui ja työkuukausien mediaani nousi ilman henkilökohtaista ikää olevilla kolmella kuukaudella 21 kuukauteen ja henkilökohtaisen eläkeiän ryhmässä kahdella kuukaudella 19 kuukauteen.

Ryhmien välillä on myös eroa siinä, kuinka suuri osa on työssä vielä 65 vuoden iän täyttämistä edeltävänä kuukautena. Ilman henkilökohtaista eläkeikää olevilla osuus on suurempi kaikissa kohorteissa, mutta ero on kaventunut. Vuonna 1954 syntyneistä ilman henkilökohtaista eläkeikää olevista työssä 65 vuoden iän täyttämistä edeltävänä kuukautena oli 36 prosenttia ja vuonna 1957 syntyneistä 41 prosenttia. Henkilökohtaisen eläkeiän ryhmässä vastaavat luvut olivat 24 prosenttia ja 36 prosenttia.

Sukupuoli ja työura

Miehistä 80 prosenttia työskentelee yksityisellä sektorilla, sen sijaan naisista yli puolet työskentelee julkisella sektorilla. Tämän vuoksi seuraavaksi katsotaan työskentelyä sukupuolen mukaan erikseen yksityisellä ja julkisella sektorilla.

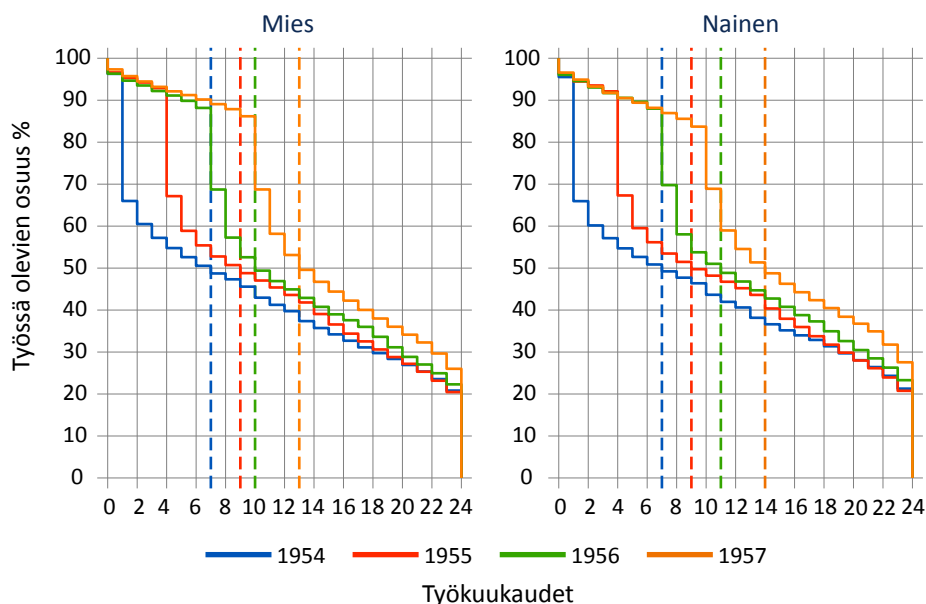
Yleiskuvana on, että yksityisellä sektorilla viimeistään alimmassa eläkeiässä työskentelyn lopettaneiden osuus on molemmilla sukupuolilla julkista sektoria suurempi. Yksityisellä sektorilla sekä miehet että naiset myös lopettavat työskentelyn eläkeiän täytettyään julkista sektoria nopeammin ja työkuukausien mediaani jää julkista sektoria pienemmäksi. Tämä pätee riippumatta siitä, onko henkilökohtaista eläkeikää vai ei. Yksityisellä sektorilla työkuukaudet ovat kuitenkin sekä miehillä että naisilla kasvaneet julkista sektoria enemmän. Tämän lisäksi sektorien välillä on selvä ero siinä, missä tahdissa miehet ja naiset poistuvat työelämästä ja miten työurat ovat pidentyneet eri sukupuolilla.

Yksityinen sektori

Yksityisellä sektorilla miehistä ja naisista yhtä suuri osuus lopettaa työskentelyn viimeistään alimmassa vanhuuseläkeiässä (kuvio 2.11). Vuonna 1954 syntyneillä miehillä ja naisilla tämä osuus oli 34 prosenttia ja vuonna 1957 syntyneillä 31 prosenttia. Molemmilla sukupuolilla niiden osuus, jotka poistuvat työelämästä jo ennen vanhuuseläkeikää on kasvanut vanhuuseläkeiän noustessa. Vuonna 1957 syntyneillä miehillä tämä osuus oli 14 prosenttia ja naisilla 16 prosenttia.

Kuvio 2.11.

Työkuukaudet 63 ja 65 ikävuoden välillä eri sukupuolilla yksityisellä sektorilla, kohortit 1954–1957. Niiden osuus, jotka ovat työssä tietyssä aikapisteessä. Pystyviivat ilmaisevat mediaanin.

Yleisesti ottaen yksityisellä sektorilla miehet ja naiset lopettavat työskentelyn alimman vanhuuseläkeiän jälkeen melko samanlaisella tahdilla. Vuonna 1954 syntyneillä miehillä ja naisilla 63 ja 65 ikävuoden välillä tehtyjen työkuukausien mediaani oli sama, seitsemän kuukautta. Molemmilla sukupuolilla työkuukausien mediaani on kasvanut, naisilla tosin hiukan enemmän. Samalla kuitenkin välimatka alimman eläkeiän ja työkuukausien mediaanin välillä on pienentynyt, sillä vuosina 1955 ja 1956 syntyneet ovat lopettaneet työskentelyn aiempaa nopeammin eläkeiän täytettyään. Vuonna 1956 syntyneet miehet lopettivat työskentelyn

hieman naisia nopeammin, sillä miehillä työkuukausien mediaani kasvoi vain kuukaudella verrattuna edellisenä vuonna syntyneisiin, kun taas naisilla kasvua oli kaksi kuukautta. Vuonna 1957 syntyneillä miehillä ja naisilla työskentelyn lopettamisvauhti hidastui hieman. Molemmilla sukupuolilla työkuukausien mediaani nousi kolmella kuukaudella, miehillä 13 kuukauteen ja naisilla 14 kuukauteen.

Yksityisellä sektorilla miesten ja naisten välillä ei ole suurta eroa siinä, kuinka moni työskentelee vielä 65 vuoden iän täyttämistä edeltävänä kuukautena. Vuonna 1954 syntyneistä miehistä ja naisista 21 prosenttia oli työssä tässä pisteessä. Osuus on hieman noussut molemmilla sukupuolilla, naisilla kuitenkin hieman enemmän. Vuonna 1957 syntyneistä miehistä 65 vuoden iän täyttämistä edeltävänä kuukautena työssä oli 26 prosenttia ja naisista 28 prosenttia.

Julkinen sektori

Yksityisestä sektorista poiketen julkisella sektorilla naiset lopettavat työskentelyn viimeistään alimmassa vanhuuseläkeikässä hieman miehiä useammin riippumatta siitä, onko henkilökohtaista eläkeikää vai ei (kuviot 2.12 ja 2.13). Ilman henkilökohtaista eläkeikää olevien ryhmässä viimeistään alimmassa eläkeikässä työskentelyn lopettaneiden osuus on sekä miehillä että naisilla suurempi kuin henkilökohtaisen eläkeiän ryhmässä. Osuus on kuitenkin kasvanut molemmissa ryhmissä.

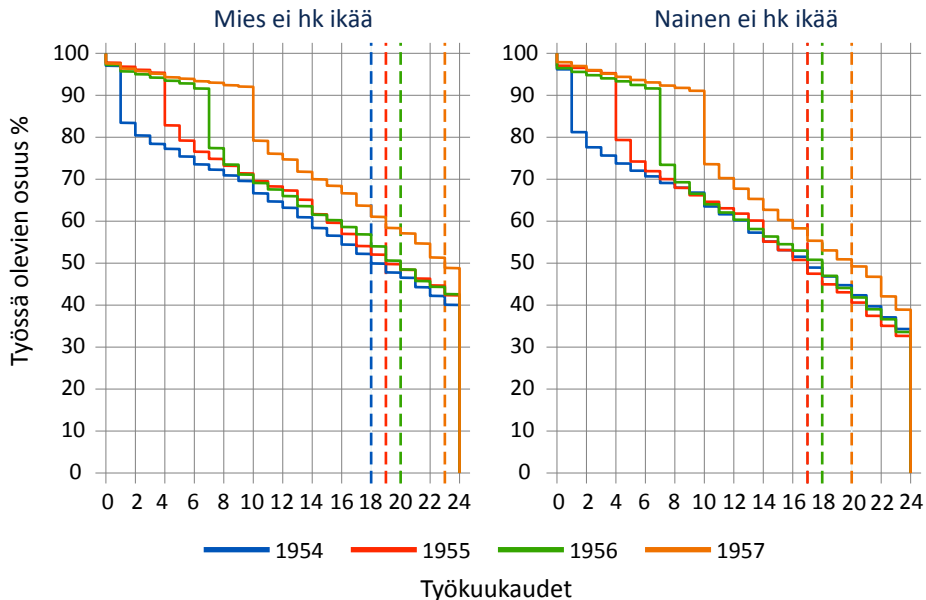
Ryhmässä, jolla ei ole henkilökohtaista eläkeikää, vuonna 1954 syntyneistä miehistä 17 prosenttia lopetti työskentelyn viimeistään alimman eläkeiän täytettyään. Vuonna 1957 syntyneillä miehillä tämä osuus oli 21 prosenttia. Saman ryhmän naisilla viimeistään alimmassa eläkeikässä työteon lopettaneiden osuudet olivat vastaavasti 19 ja 26 prosenttia.

Henkilökohtaisen eläkeiän ryhmässä vuonna 1954 syntyneistä miehistä työnteon viimeistään alimmassa eläkeikässä lopetti 10 prosenttia ja vuonna 1957 syntyneistä 14 prosenttia. Naisilla vastaavat osuudet olivat 13 ja 18 prosenttia.

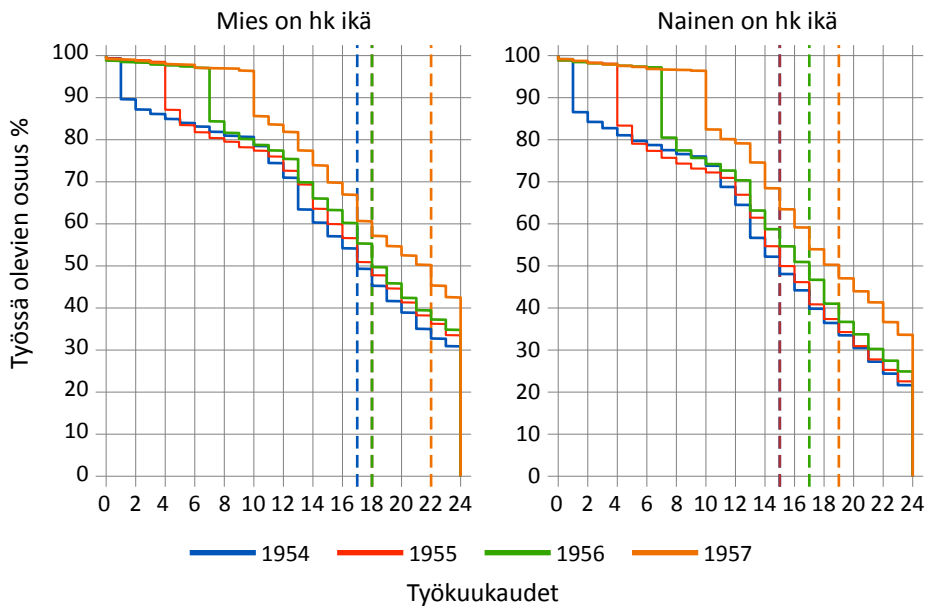
Ilman henkilökohtaista eläkeikää olevien ryhmässä ennen alinta vanhuuseläkeikää työelämästä poistuvien osuus on kasvanut eläkeiän nousun myötä sekä miehillä että naisilla. Vuonna 1957 syntyneistä miehistä työskentelyn lopetti ennen vanhuuseläkeikää kahdeksan ja naisista yhdeksän prosenttia. Henkilökohtaisen eläkeiän ryhmässä ennen alinta eläkeikää työstä poistuvien osuus on hyvin pieni, alle neljä prosenttia.

Kuvio 2.12.

Työkuukaudet 63 ja 65 ikävuo­den välillä eri sukupuolilla julkisella sektorilla ilman henkilökohtaista eläkeikää olevien ryhmässä, kohortit 1954–1957. Niiden osuus, jotka ovat työssä tietyssä aikapisteessä. Pystyviivat ilmaisevat mediaanin.

Kuvio 2.13.

Työkuukaudet 63 ja 65 ikävuo­den välillä eri sukupuolilla julkisella sektorilla henkilökohtaisen eläkeiän ryhmässä, kohortit 1954–1957. Niiden osuus, jotka ovat työssä tietyssä aikapisteessä. Pystyviivat ilmaisevat mediaanin.

Toisin kuin yksityisellä sektorilla, naiset lopettavat työskentelyn alimman eläkeiän jälkeen miehiä nopeammin ja naisilla työskentelykuukausien mediaani on miehiä pienempi. Tämä pätee riippumatta siitä, onko henkilökohtaista eläkeikää vai ei. Ilman henkilökohtaista eläkeikää olevien ryhmässä kuitenkin sekä miehet että naiset työskentelevät pidempään kuin henkilökohtaisen eläkeiän ryhmässä, vaikkakin naisilla ero näiden ryhmien välillä on pienentynyt.

Ilman henkilökohtaista eläkeikää olevista vuonna 1954 syntyneistä miehistä puolet työskenteli vähintään 18 kuukautta 63 ja 65 ikävuoden välillä. Naisilla vastaava luku oli 17 kuukautta. Molemmilla sukupuolilla työkuukausien mediaani on kasvanut, miehillä kuitenkin enemmän. Vuonna 1955 ja 1956 syntyneet miehet ja naiset ovat lopettaneet työskentelyn aiempaa nopeammin ja erityisesti naisilla työssä olevien osuus on saavuttanut edellisenä vuonna syntyneet hyvin pian alimman eläkeiän jälkeen. Vuonna 1956 syntyneillä naisilla työkuukausien mediaani oli vain kuukauden suurempi kuin vuonna 1954 syntyneillä, vaikka alin eläkeikä oli kohonnut puolella vuodella. Miehillä mediaani oli samaan aikaan kasvanut kahdella kuukaudella. Vuonna 1957 syntyneistä erityisesti miehet lopettivat työskentelyn aiempaa hitaammin ja työkuukausien mediaani nousi kolmella kuukaudella 23 kuukauteen. Naisilla mediaani nousi kahdella kuukaudella 20 kuukauteen.

Henkilökohtaisen eläkeiän ryhmässä työkuukaudet vähenevät sekä miehillä että naisilla melko hitaasti tiettyyn pisteeseen asti, jonka jälkeen lasku nopeutuu selvästi. Tämä heijastaa henkilökohtaisten eläkeikien täyttymisen ajankohtaa. Työkuukausien mediaani ei ole kummallakaan sukupuolella muuttunut paljoakaan vuosina 1954 ja 1956 syntyneiden välillä. Erityisesti vuonna 1956 syntyneet miehet ja vuonna 1955 syntyneet naiset ovat lopettaneet työskentelyn aiempaa nopeammin. Vuonna 1954 syntyneistä miehistä puolet työskenteli korkeintaan 17 kuukautta 63 ja 65 ikävuoden välillä ja vuonna 1956 syntyneistä 18 kuukautta. Naisilla vastaavat luvut olivat 15 ja 17 kuukautta. Työskentelyn lopettaminen hidastui vuonna 1957 syntyneillä miehillä ja työkuukausien mediaani nousi neljällä kuukaudella 22 kuukauteen. Samaan aikaan naisilla mediaani nousi kahdella kuukaudella 19 kuukauteen.

Yksityisestä sektorista poiketen miehet ovat naisia useammin työssä vielä 65 vuoden iän täyttämistä edeltävänä kuukautena, riippumatta siitä, onko henkilökohtaista eläkeikää vai ei. Ilman henkilökohtaista eläkeikää olevien ryhmässä työssä tässä pisteessä olevien osuus on kuitenkin molemmilla

sukupuolilla suurempi kuin henkilökohtaisen eläkeiän ryhmässä. Osuus on kasvanut sekä miehillä että naisilla molemmissa ryhmissä, henkilökohtaisen eläkeiän ryhmässä kuitenkin enemmän.

Ryhmässä, jolla ei ole henkilökohtaista eläkeikää, vuonna 1954 syntyneistä miehistä työssä 65 vuoden iän täyttämistä edeltävänä kuukautena oli 40 prosenttia. Vuonna 1957 syntyneillä miehillä tämä osuus oli 49 prosenttia. Naisilla työssä tässä pisteessä olevien osuus on kasvanut vähemmän. Vuonna 1954 syntyneistä naisista työssä 65 vuoden iän täyttämistä edeltävänä kuukautena oli 34 prosenttia ja vuonna 1957 syntyneistä 39 prosenttia.

Henkilökohtaisen eläkeiän ryhmässä vuonna 1954 syntyneistä miehistä työssä vielä 65 vuoden iän täyttämistä edeltävänä kuukautena oli 31 prosenttia. Vuonna 1957 syntyneillä miehillä tämä osuus oli selvästi suurempi, 43 prosenttia. Naisilla työssä tässä pisteessä olevien osuus on samaan aikaan kasvanut 22 prosentista 34 prosenttiin.

Koulutus ja työura

Perusasteen koulutetuista lähes 80 prosenttia siirtyy eläkkeelle yksityiseltä sektorilta. Sen sijaan noin 60 prosenttia eläkkeelle jääneistä ylemmän korkea-asteen tutkinnon suorittaneista on työskennellyt julkisella sektorilla. Tästä syystä seuraavaksi tarkastellaan työskentelyä koulutuksen mukaan erikseen yksityisellä ja julkisella sektorilla. Tarkastelussa on vain perusasteen ja ylemmän korkea-asteen tutkinnon suorittaneet, sillä muut koulutustasot jäävät tyypillisesti näiden kahden ääripään väliin.

Yleiskuvana on, että perusasteen koulutetut lopettavat työskentelyn viimeistään alimmassa eläkeiässä selvästi useammin kuin ylemmän korkea-asteen koulutetut sekä yksityisellä että julkisella sektorilla. Yksityisellä sektorilla tämä osuus on kuitenkin molemmilla koulutustasoilla julkista sektoria suurempi. Matalasti koulutetut myös lopettavat työskentelyn nopeammin alimman eläkeiän jälkeen, mutta sektorien välillä on selvä ero siinä, kuinka pitkään työskennellään. Yksityisellä sektorilla sekä perusasteen että ylemmän korkea-asteen koulutetut lopettavat työskentelyn julkista sektoria nopeammin ja työkuukausien mediaani jää julkista sektoria pienemmäksi. Yksityisellä sektorilla työkuukaudet ovat kuitenkin sekä matalasti että korkeasti koulutetuilla kasvaneet julkista sektoria enemmän.

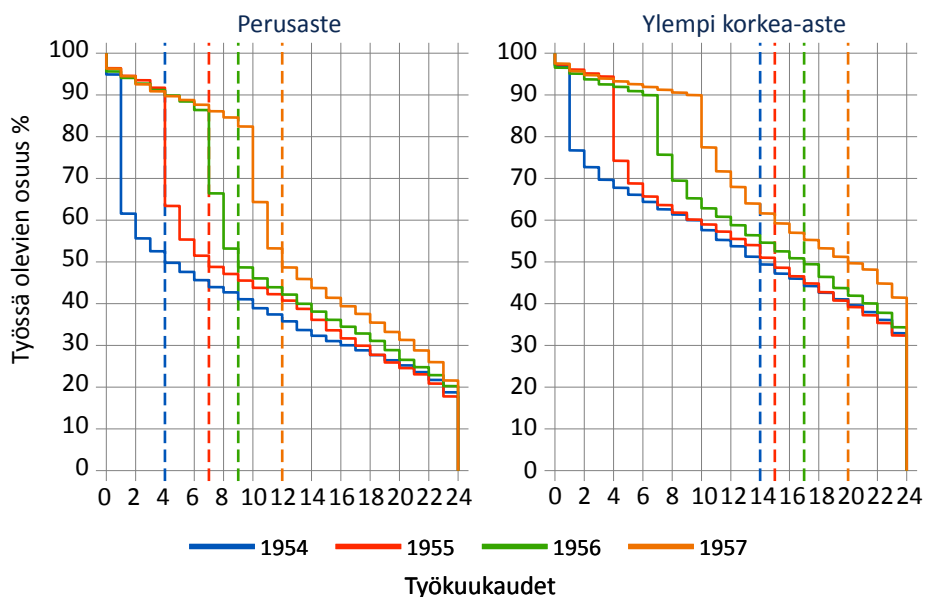
Yksityinen sektori

Yksityisellä sektorilla vuonna 1954 syntyneistä perusasteen koulutetuista työskentelyn lopetti viimeistään alimman eläkeiän täytettyään 38 prosenttia (kuvio 2.14). Osuus on hieman vähentynyt ja vuonna 1957 syntyneistä työnteon viimeistään alimmassa eläkeiässä lopetti 36 prosenttia. Ylemmän korkea-asteen koulutetuilla vastaava osuus oli molempina vuonna syntyneillä 23 prosenttia, vaikkakin välillä osuus kävi hieman suurempana.

Eläkeiän nousun myötä ennen eläkeikää työstä poistuneiden osuus on kasvanut erityisesti perusasteen koulutetuilla. Vuonna 1957 syntyneistä perusasteen koulutetuista jo 18 prosenttia poistui työelämästä ennen alinta vanhuuseläkeikää. Ylemmän korkea-asteen koulutetuilla tämä osuus oli 10 prosenttia.

Kuvio 2.14.

Työkuukaudet 63 ja 65 ikävuoden välillä eri koulutustasoilla yksityisellä sektorilla, kohortit 1954–1957. Niiden osuus, jotka ovat työssä tietyssä aikapisteessä. Pystyviivat ilmaisevat mediaanin.

Yksityisellä sektorilla vuonna 1954 syntyneistä perusasteen koulutetuista puolet työskenteli korkeintaan neljä kuukautta 63 ja 65 ikävuoden välillä. Ylemmän korkea-asteen koulutetuilla vastaava luku oli 14 kuukautta. Perusasteen koulutetuilla työkuukaudet ovat kuitenkin kasvaneet korkeasti koulutettuja enemmän. Vuonna 1955 syntyneillä perusasteen koulutetuilla

työkuukausien mediaani kasvoi kolmella kuukaudella, eli työskentely on lisääntynyt samassa suhteessa kuin eläkeikä on noussut. Sen sijaan vuonna 1956 syntyneet ovat lopettaneet työskentelyn alimman eläkeiän jälkeen hieman aiempaa nopeammin. Sama pätee vuonna 1955 syntyneisiin korkeasti koulutettuihin, joilla työkuukausien mediaani kasvoi vain kuukaudella. Molemmissa ryhmissä vuonna 1957 syntyneillä työskentelyn lopettaminen hidastui ja työkuukausien mediaani kasvoi kolmella kuukaudella edellisenä vuonna syntyneisiin nähden. Tällöin perusasteen koulutetuista puolet työskenteli vähintään 12 kuukautta ja korkeasti koulutetuista 20 kuukautta.

Yksityisellä sektorilla vuonna 1954 syntyneistä perusasteen koulutetuista työssä vielä 65 vuoden iän täyttämistä edeltävänä kuukautena oli 19 prosenttia. Vuonna 1957 syntyneillä tämä osuus oli 22 prosenttia. Korkeasti koulutetuilla osuus on noussut enemmän. Vuonna 1954 syntyneistä ylempään korkea-asteen koulutetuista työssä tässä pisteessä oli 33 prosenttia ja vuonna 1957 syntyneistä 41 prosenttia.

Julkinen sektori

Julkisella sektorilla ilman henkilökohtaista eläkeikää olevien ryhmässä viimeistään alimmassa eläkeiässä työskentelyn lopettaneiden osuus on sekä matalasti että korkeasti koulutetuilla suurempi kuin henkilökohtaisen eläkeiän ryhmässä (kuviot 2.15 ja 2.16). Molemmissa ryhmissä tämä osuus on kuitenkin koulutustasosta riippumatta hieman kasvanut.

Ryhmässä, jolla ei ole henkilökohtaista eläkeikää, vuonna 1954 syntyneistä perusasteen koulutetuista työskentelyn lopetti viimeistään alimmassa eläkeiässä 26 prosenttia ja vuonna 1957 syntyneistä 31 prosenttia. Saman ryhmän ylempään korkea-asteen koulutetuilla työskentelyn tähän ikään mennessä lopettaneiden osuudet olivat yhdeksän prosenttia ja 13 prosenttia.

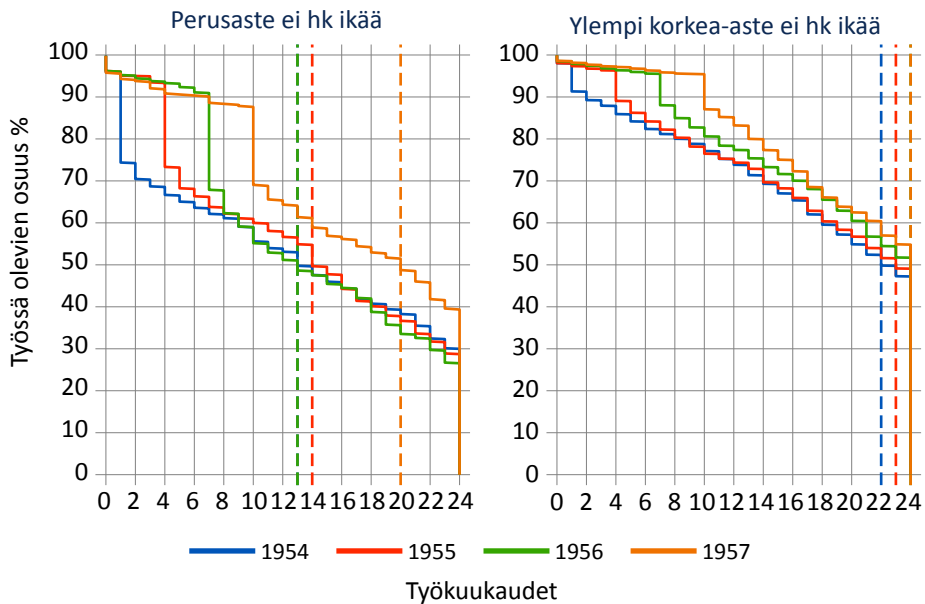
Henkilökohtaisen eläkeiän ryhmässä vuonna 1954 syntyneistä perusasteen koulutetuista työskentelyn viimeistään alimmassa eläkeiässä lopetti 20 prosenttia. Vuonna 1957 syntyneillä tämä osuus oli 21 prosenttia. Ylempään korkea-asteen koulutetuilla vastaavat osuudet olivat seitsemän prosenttia ja yhdeksän prosenttia.

Niillä, joilla ei ole henkilökohtaista eläkeikää, ennen alinta eläkeikää työstä poistuneiden osuus on kasvanut eläkeiän nousun myötä erityisesti

perusasteen koulutetuilla. Vuonna 1957 syntyneistä perusasteen koulutetuista 12 prosenttia poistui työelämästä ennen alinta vanhuuseläkeikää. Ylemmän korkea-asteen koulutetuilla vastaava osuus oli alle viisi prosenttia. Sen sijaan henkilökohtaisen eläkeiän ryhmässä ennen alinta eläkeikää työskentelyn lopettaneiden osuus on molemmilla koulutustasoilla korkeintaan muutama prosentti, eikä tässä ole suurta vaihtelua syntymävuoden mukaan.

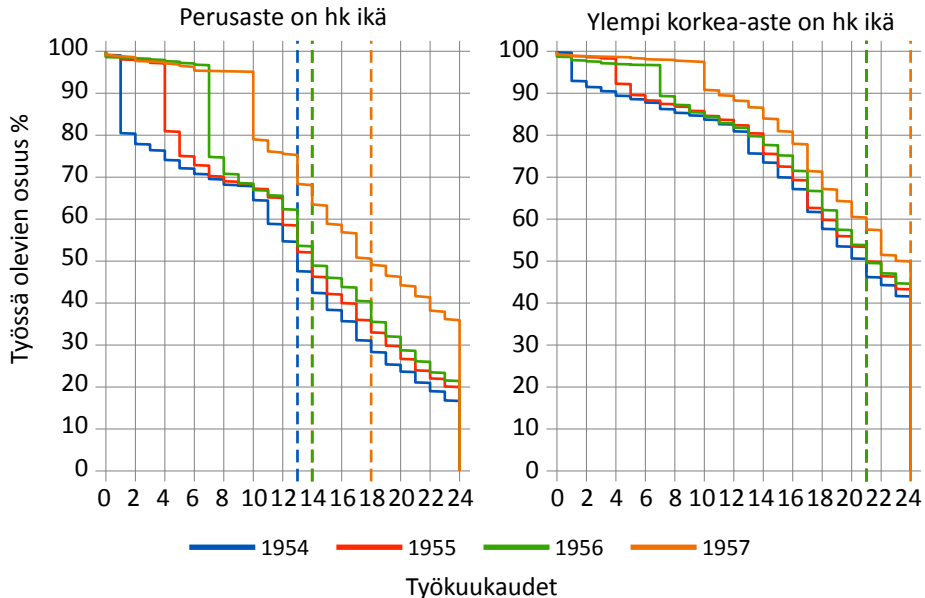
Kuvio 2.15.

Työkuukaudet 63 ja 65 ikävuoden välillä eri koulutustasoilla julkisella sektorilla ilman henkilökohtaista eläkeikää olevien ryhmässä, kohortit 1954–1957. Niiden osuus, jotka ovat työssä tietystä aikapisteestä. Pystyviivat ilmaisevat mediaanin.

Kuvio 2.16.

Työkuukaudet 63 ja 65 ikävuoden välillä eri koulutustasoilla julkisella sektorilla henkilökohtaisen eläkeiän ryhmässä, kohortit 1954–1957. Niiden osuus, jotka ovat työssä tietyssä aikapisteessä. Pystyviivat ilmaisevat mediaanin.

Ilman henkilökohtaista eläkeikää olevien ryhmässä ylempään korkeasteen koulutetut työskentelevät pidempään kuin henkilökohtaisen eläkeiän ryhmässä. Myös tämän ryhmän vuonna 1957 syntyneet perusasteen koulutetut ovat työkuukausien mediaanilla mitaten ohittaneet henkilökohtaisen eläkeiän ryhmän perusasteen koulutetut. Muina vuosina syntyneillä matalasti koulutetuilla työkuukausien mediaanissa on vähemmän eroa.

Ilman henkilökohtaista eläkeikää olevien ryhmässä vuonna 1954 syntyneillä perusasteen koulutetuilla työkuukausien mediaani oli 13 kuukautta ja ylempään korkeasteen koulutetuilla 22 kuukautta. Tässä ryhmässä matalasti koulutetuista vuonna 1955 ja 1956 syntyneet ja korkeasti koulutetuista erityisesti vuonna 1955 syntyneet ovat lopettaneet työskentelyn alimman eläkeiän jälkeen aiempaa nopeammin. Ehkä pienehköstä havaintomäärästä johtuen perusasteen koulutetuilla työkuukausien mediaani heiluu siten, että vuonna 1956 syntyneillä mediaani oli sama kuin vuonna 1954 syntyneillä, vaikka alin eläkeikä oli kohonnut puolella vuodella. Vuonna 1957 syntyneillä matalasti koulutetuilla työskentelyn lopettaminen hidastui selvästi ja työkuukausien mediaani ponnahti 20 kuukauteen. Korkeasti koulutetuilla työkuukausien mediaani nousi vuonna

1956 syntyneillä maksimiin, 24 kuukauteen ja pysyi samana vuonna 1957 syntyneillä.

Henkilökohtaisen eläkeiän ryhmässä kehitys on hieman erilaista. Työkuukaudet vähenevät molemmilla koulutustasoilla melko hitaasti tiettyyn pisteeseen asti, jonka jälkeen lasku nopeutuu selvästi. Kohortista ja koulutuksesta riippuen tämä piste on 10–14 työskentelykuukauden kohdalla. Tämä heijastaa henkilökohtaisten eläkeikien täyttämisen ajankohtaa. Työkuukausien mediaani ei ole kummallakaan koulutustasolla juurikaan muuttunut vuosina 1954 ja 1956 syntyneiden välillä. Vuonna 1954 syntyneistä perusasteen koulutetuista puolet työskenteli korkeintaan 13 kuukautta ja vuonna 1956 syntyneistä 14 kuukautta. Ylemmän korkea-asteen tutkinnon suorittaneilla työkuukausien mediaani pysyi näinä vuosina syntyneillä samana, 21 kuukaudessa. Vuonna 1957 syntyneillä työskentelyn lopettaminen hidastui. Perusasteen koulutetuilla työkuukausien mediaani kasvoi neljällä kuukaudella 18 kuukauteen ja korkeasti koulutetuilla kolmella kuukaudella 24 kuukauteen.

Ilman henkilökohtaista eläkeikää olevien ryhmässä 65 vuoden täyttämistä edeltävänä kuukautena työssä olevien osuus on sekä perusasteen että ylemmän korkea-asteen koulutetuilla suurempi kuin niillä, joilla on henkilökohtainen eläkeikä. Osuus on kuitenkin kasvanut molemmissa ryhmissä sekä matalasti että korkeasti koulutetuilla.

Ryhmässä, jolla ei ole henkilökohtaista eläkeikää, vuonna 1954 syntyneistä perusasteen koulutetuista työssä vielä 65 vuoden iän täyttämistä edeltävänä kuukautena oli 30 prosenttia. Vuonna 1957 syntyneillä tämä osuus oli 40 prosenttia. Ylemmän korkea-asteen koulutetuilla kasvu on ollut hieman hitaampaa: vuonna 1954 syntyneistä työssä 65 vuoden täyttämistä edeltävänä kuukautena oli 47 prosenttia ja vuonna 1957 syntyneistä 55 prosenttia.

Henkilökohtaisen eläkeiän ryhmässä vuonna 1954 syntyneistä perusasteen koulutetuista 65 vuoden iän täyttämistä edeltävänä kuukautena työssä oli 17 prosenttia. Tämä osuus on noussut selvästi: vuonna 1957 syntyneistä työssä tässä pisteessä oli 36 prosenttia. Samaan aikaan ylemmän korkea-asteen koulutetuilla työssä 65 vuoden iän täyttämistä edeltävänä kuukautena olevien osuus on noussut vuonna 1954 syntyneiden 41 prosentista vuonna 1957 syntyneiden 50 prosenttiin.

Yhteenveto ja pohdinta

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin, miten työstä vanhuuseläkkeelle siirtyminen on muuttunut vuosina 1954–1957 syntyneillä. Tarkastelussa oli, kuinka moni on jäänyt eläkkeelle alimmassa vanhuuseläkeiässä ja kuinka moni on lykännyt eläkkeelle siirtymistä vähintään tavoite-eläkeikään saakka. Lisäksi tutkittiin, ovatko työurat pidentyneet loppupäästä eläkeiän nousun myötä. Tällöin tarkastelussa oli työskentely 63 vuoden iän täyttämistä 65 vuoden täyttämistä edeltävään kuukauteen saakka. Työskentelyksi laskettiin myös eläkkeen rinnalla tehty työ, sillä näin saadaan oikeampi kuva työskentelystä lähellä vanhuuseläkeikää. Tarkasteluissa eroteltiin yksityinen ja julkinen sektori ja julkisen sektorin osalta vielä ne, joilla on alinta vanhuuseläkeikää korkeampi henkilökohtainen eläkeikä ja ne, joilla tällaista ikää ei ole.

Alimmassa iässä eläkkeelle jäävien osuus muuttunut vain vähän

Alin vanhuuseläkeikä on noussut vuonna 1954 syntyneiden 63 vuodesta vuonna 1957 syntyneiden 63 vuoteen ja yhdeksään kuukauteen. Eläkeiän noustessa voisi olettaa, että aiempaa suurempi osa jäisi eläkkeelle alimmassa vanhuuseläkeiässä. Täsmälleen alimmassa vanhuuseläkeiässä eläkkeelle jäävien osuus on kuitenkin muuttunut vain hiukan.

Kokonaisuutena tarkastellen vuonna 1954 syntyneistä alimmassa eläkeiässä eläkkeelle jäi 40 prosenttia. Vuonna 1956 syntyneillä alimmassa iässä eläköityvien osuus kävi korkeimpana, 42 prosentissa. Vuonna 1957 syntyneillä alimmassa eläkeiässä eläkkeelle jäävien osuus oli jälleen 40 prosenttia. On syytä huomata, että erityisesti vuonna 1957 syntyneiden käyttäytymiseen on voinut vaikuttaa koronapandemia. Vuonna 1957 pystyivät jäämään eläkkeelle alimmassa vanhuuseläkeiässä vuoden 2020 loppukuukausista lähtien, jolloin pandemiaa oli jo takana yli puoli vuotta, koronatartunnat olivat kasvussa ja yhteiskunnassa oli merkittäviä rajoitustoimia. Tämän osatutkimuksen tarkasteluissa vuonna 1957 syntyneistä ovat mukana vain tammi-syyskuussa syntyneet, joten alkuvuonna 1957 syntyneiden painoarvo tuloksissa on tavanomaista suurempi.

Yksityisellä sektorilla alimmassa iässä eläkkeelle jääminen pysynyt ennallaan

Yksityisellä sektorilla alimmassa eläkeiässä eläkkeelle jääminen ei ole lisääntynyt, vaikka alin vanhuuseläkeikä on noussut, pikemminkin päinvastoin. Vuonna 1954 syntyneistä alimmassa eläkeiässä eläkkeelle jäi 50 prosenttia. Vuonna 1957 syntyneillä tämä osuus oli 48 prosenttia.

Kehitys on ollut samanlaista sukupuolesta ja koulutustasosta riippumatta, vaikkakin alimmassa iässä eläkkeelle jäävien osuus vaihtelee koulutustason mukaan. Esimerkiksi perusasteen koulutetuilla osuus on laskenut 56 prosentista 54 prosenttiin ja ylemmän korkea-asteen koulutetuilla 35 prosentista 33 prosenttiin. On syytä huomata, että perusasteen koulutetuista lähes 80 prosenttia siirtyy eläkkeelle yksityiseltä sektorilta, korkeasti koulutetuista vain reilu 40 prosenttia.

Julkisella sektorilla jäädään yksityistä sektoria harvemmin eläkkeelle alimmassa iässä, mutta osuus hieman kasvanut

Julkisella sektorilla alimmassa vanhuuseläkeiässä eläkkeelle jääminen on hieman lisääntynyt alimman eläkeiän nousun myötä. Vuonna 1954 syntyneistä alimmassa eläkeiässä eläkkeelle jäi 22 prosenttia. Vuonna 1957 syntyneillä tämä osuus oli 29 prosenttia. Edelleen julkisella sektorilla alimmassa eläkeiässä eläkkeelle jääminen on kuitenkin selvästi yksityistä sektoria harvinaisempaa.

Kohortista riippuen noin 40–50 prosentilla julkiselta sektorilta eläkkeelle jäävistä on alinta vanhuuseläkeikää korkeampi henkilökohtainen eläkeikä. Niillä, joilla ei ole henkilökohtaista eläkeikää, alimmassa iässä eläkkeelle jääminen on yleisempää kuin niillä, joilla on alinta eläkeikää korkeampi henkilökohtainen eläkeikä, mutta alimmassa eläkeiässä eläköityminen on lisääntynyt molemmissa ryhmissä.

Henkilökohtaisen eläkeiän ryhmässä alimmassa eläkeiässä eläkkeelle jääneiden osuus on kasvanut vuonna 1954 syntyneiden 18 prosentista vuonna 1957 syntyneiden 24 prosenttiin. Kehityssuunta on ollut samantapainen molemmilla sukupuolilla ja kaikilla koulutustasoilla. Esimerkiksi perusasteen koulutetuilla alimmassa eläkeiässä eläkkeelle jäävien osuus on noussut vuonna 1954 syntyneiden 26 prosentista vuonna 1957 syntyneiden 32 prosenttiin. Ylemmän korkea-asteen koulutetuilla osuus on noussut vastaavasti 10 prosentista 12 prosenttiin.

Niillä, joilla ei ole henkilökohtaista eläkeikää, alimmassa iässä eläkkeelle jääneiden osuus on noussut vuonna 1954 syntyneiden 27 prosentista vuonna 1957 syntyneiden 32 prosenttiin. Osuus on noussut molemmilla sukupuolilla. Ylemmän korkea-asteen koulutetuilla alimmassa eläkeiässä eläkkeelle jäävien osuus on noussut 13 prosentista 17 prosenttiin, mutta perusasteen koulutetuilla tämä osuus laski poikkeuksellisesti vuonna 1957 syntyneillä.

Aikaisintaan tavoite-eläkeiässä eläkkeelle jäävien osuus laskenut selvästi

Tavoite-eläkeikä on noussut vuonna 1954 syntyneiden 63 vuodesta ja yhdeksästä kuukaudesta vuonna 1957 syntyneiden 64 vuoteen ja yhdeksään kuukauteen. Tämän nousun myötä aikaisintaan tavoite-eläkeiässä eläkkeelle jäävien osuus on laskenut selvästi. Kokonaisuutena tarkastellen vähintään tavoite-eläkeikään saakka eläkkeelle siirtymistä lykkäsi vuonna 1954 syntyneistä 45 prosenttia. Vuonna 1957 syntyneillä tämä osuus oli 32 prosenttia.

Yksityisellä sektorilla tavoite-eläkeiässä eläkkeelle jääminen pysynyt vakaana

Yksityisellä sektorilla tavoite-eläkeikään jatkavien osuus on laskenut vain hieman, vaikka tavoite-eläkeikä on noussut vuodella. Vuonna 1954 syntyneistä aikaisintaan tavoite-eläkeiässä eläkkeelle jäi 33 prosenttia ja vuonna 1957 syntyneistä 30 prosenttia. Näyttäisi siis siltä, että tavoite-eläkeikä ohjaa ainakin jossain määrin eläkkeelle jäämistä yksityisellä sektorilla. Kehitys on ollut samantapaista sukupuolesta ja koulutustasosta riippumatta. Erityisesti perusasteen koulutetuilla vähintään tavoiteikään jatkavien osuus on laskenut vain vähän, 28 prosentista 26 prosenttiin. Ylemmän korkea-asteen koulutetuilla osuus on laskenut hivenen enemmän, 49 prosentista 43 prosenttiin.

Julkisella sektorilla tavoite-eläkeikään jatkaminen vähentynyt huomattavasti

Julkisella sektorilla tavoite-eläkeiällä ei ole havaittavissa samankaltaista ohjaavaa vaikutusta. Vähintään tavoite-eläkeikään jatkavien osuus on laskenut selvästi, vuonna 1954 syntyneiden 64 prosentista vuonna 1957

syntyneiden 36 prosenttiin. Edelleen kuitenkin julkisella sektorilla jatketaan vähintään tavoite-eläkeikään hieman yksityistä sektoria useammin.

Erityisen selvästi vähintään tavoite-eläkeikään jatkavien osuus on laskenut niillä, joilla on alinta vanhuuseläkeikää korkeampi henkilökohtainen eläkeikä. Tässä ryhmässä vähintään tavoite-eläkeikään jatkavien osuus on laskenut vuonna 1954 syntyneiden 73 prosentista vuonna 1957 syntyneiden 32 prosenttiin. Tämä kehitys on havaittavissa molemmilla sukupuolilla ja kaikilla koulutustasoilla. Esimerkiksi perusasteen koulutetuilla vähintään tavoite-eläkeikään jatkavien osuus on laskenut huomattavasti, 64 prosentista 29 prosenttiin. Ylemmän korkea-asteen koulutetuilla osuus on laskenut hieman vähemmän, mutta selvästi, 82 prosentista 49 prosenttiin. Kehityksen taustalla lienee se, että pääosa henkilökohtaisista eläkei'istä on vuonna 1957 syntyneiden tavoite-eläkeikää (64 v 9 kk) alempia.

Niillä, joilla ei ole henkilökohtaista eläkeikää, tavoite-eläkeikään jatkavien osuus on laskenut vähemmän, vuonna 1954 syntyneiden 56 prosentista vuonna 1957 syntyneiden 39 prosenttiin. Kehitys on ollut samantapaista molemmilla sukupuolilla ja kaikilla koulutustasoilla. Esimerkiksi perusasteen koulutetuilla tavoite-eläkeikään jatkavien osuus on laskenut 45 prosentista 38 prosenttiin. Korkeasti koulutetuilla osuus on laskenut hieman enemmän, 72 prosentista 54 prosenttiin. Seurauksena vähintään tavoite-eläkeikään jatkavien osuus on kääntynyt ilman henkilökohtaista eläkeikää olevien ryhmässä suuremmaksi kuin niillä, joilla on henkilökohtainen eläkeikä. Tässä ryhmässä tavoite-eläkeikään saakka jatkaminen on yleisempää kuin missään muussa ryhmässä.

Kun henkilökohtaisten eläkeikien eläkkeelle siirtymistä ohjaava vaikutus lähitulevaisuudessa poistuu, tavoite-eläkeikään jatkavien osuuden väheneminen hidastunee julkisella sektorilla ainakin jonkin verran. Tavoite-eläkeikä on laskettu jokaiselle kohortille siten, että jos jatkaa tähän ikään saakka, elinaikakertoimen eläkettä leikkaava vaikutus kumoutuu. Siten tavoite-eläkeikään jatkamisen vähentyminen tarkoittaa käytännössä sitä, että eläkkeelle jäävien kuukausieläkkeet heikentyvät suhteessa aikaisempiin kohortteihin.

Vähintään 65-vuotiaaksi jatkavien osuus noussut sekä yksityisellä että julkisella sektorilla

Samaan aikaan kun vähintään tavoite-eläkeikään jatkavien osuus on pienentynyt, vähintään 65-vuotiaaksi jatkaneiden osuus on kasvanut

erityisesti vuonna 1957 syntyneillä. Vuonna 1954 syntyneistä aikaisintaan 65-vuotiaana eläkkeelle jäi 21 prosenttia. Vuonna 1957 syntyneillä tämä osuus oli 27 prosenttia. Osittain tätä ilmiötä voi selittää koronapandemia, sillä vuonna 1957 syntyneet alkoivat saavuttaa 65 vuoden iän vuoden 2022 alusta lähtien, jolloin koronatartunnat olivat huipputasolla. Toisaalta vuonna 1957 syntyneillä tavoite-eläkeikä on niin lähellä 65 ikävuotta, että eläkkeelle jäämisen myöhentäminen tavoite-eläkeiästä kahdella kuukaudella tarkoittaa eläkkeelle jäämistä 65-vuotiaana.

Yksityisellä sektorilla vähintään 65-vuotiaaksi jatkavien osuus on noussut. Vuonna 1954 syntyneistä aikaisintaan 65-vuotiaana eläkkeelle jäi 18 prosenttia ja vuonna 1957 syntyneistä 25 prosenttia. Tämä kehitys on nähtävissä molemmilla sukupuolilla ja kaikilla koulutustasoilla. Esimerkiksi perusasteen koulutetuilla osuus on noussut 16 prosentista 22 prosenttiin. Ylemmän korkea-asteen koulutetuilla osuus on samaan aikaan noussut 29 prosentista 38 prosenttiin.

Julkisella sektorilla aikaisintaan 65-vuotiaana eläkkeelle jääminen on jonkin verran yksityistä sektoria yleisempää, mutta kasvu on ollut hieman yksityistä sektoria hitaampaa. Tässä iässä eläkkeelle jäävien osuus on kasvanut julkisella sektorilla vuonna 1954 syntyneiden 25 prosentista vuonna 1957 syntyneiden 30 prosenttiin.

Henkilökohtaisen eläkeiän ryhmässä aikaisintaan 65-vuotiaana eläkkeelle jäävien osuus on noussut vuonna 1954 syntyneiden 19 prosentista vuonna 1957 syntyneiden 25 prosenttiin. Kehitys on ollut samansuuntaista molemmilla sukupuolilla ja kaikilla koulutustasoilla. Esimerkiksi perusasteen koulutetuilla osuus on noussut 14 prosentista 24 prosenttiin. Korkea-asteen koulutetuilla osuus on kasvanut 34 prosentista 41 prosenttiin.

Myös niillä, joilla ei ole henkilökohtaista eläkeikää, vähintään 65-vuotiaaksi jatkavien osuus on noussut. Nousu on tosin ollut pienempää kuin henkilökohtaisen eläkeiän ryhmässä. Vuonna 1954 syntyneistä aikaisintaan 65-vuotiaana eläkkeelle jäi 31 prosenttia ja vuonna 1957 syntyneistä 33 prosenttia. Miehillä tämä osuus on noussut, mutta naisilla ei. Sen sijaan lähes kaikilla koulutustasoilla on havaittavissa nousua. Perusasteen koulutetuilla osuus on noussut 25 prosentista 31 prosenttiin. Ylemmän korkea-asteen koulutetuilla vastaava kasvu on ollut 43 prosentista ja 49 prosenttiin. Ilman henkilökohtaista eläkeikää olevien ryhmässä 65 vuoden ikään saakka jatkaminen on yleisempää kuin missään muussa ryhmässä. Tämä pätee sukupuolesta ja koulutuksesta riippumatta.

Työskentely ei ole lisääntynyt samassa suhteessa kuin eläkeikä on noussut

Vaikka työnteon lopettamisen suurin lasku on siirtynyt jokaisella kohortilla kolme kuukautta myöhemmäksi eläkeiän nousun mukaisesti, 63 vuoden iän täyttämistä 65 vuoden iän täyttämistä edeltävään kuukauteen tehty työura ei kokonaisuutena ole pidentynyt samassa suhteessa. Vuonna 1954 syntyneillä työkuukausien mediaani tällä ikävälillä oli 12 kuukautta ja vuonna 1957 syntyneillä 16 kuukautta.

Tämän kehityksen taustalla on kaksi tekijää. Mitä korkeampi on eläkeiän alaraja, sitä suurempi osa poistuu työelämästä jo ennen vanhuuseläkeikää. Esimerkiksi vuonna 1957 syntyneistä yli 10 prosenttia poistui työstä ennen alinta eläkeikää. Työskentely myös tyypillisesti lopetetaan nopeammassa tahdissa alimman eläkeiän jälkeen. Seurauksena nuoremmilla kohorteilla työssä olevien osuus pääosin laskee samalle tasolle kuin vuotta aiemmin syntyneillä suhteellisen pian alimman eläkeiän jälkeen. Poikkeuksena tähän ovat vuonna 1957 syntyneet, joilla työssä olevien määrä pysyy lähes kaikissa ryhmissä koko tarkastelujakson muita korkeammalla tasolla. Esimerkiksi vuonna 1954 syntyneistä työssä vielä 65 vuoden iän täyttämistä edeltävänä kuukautena oli 24 prosenttia, mutta vuonna 1957 syntyneistä 31 prosenttia. On syytä huomata, että erityisesti vuonna 1957 syntyneiden käyttäytymiseen on voinut vaikuttaa koronapandemia.

Kun peilataan työskentelyn jatkamista tavoite-eläkeiän nousuun, kohortissa 1954 vähintään tavoite-eläkeikään, 63 vuotta ja yhdeksän kuukautta, työskenteli 56 prosenttia. Vuonna 1957 syntyneistä tähän saakka työskenteli liki 90 prosenttia. Vastaavasti vuonna 1957 syntyneiden tavoite-eläkeikään, 64 vuotta ja yhdeksän kuukautta, työskenteli vuonna 1954 syntyneistä 29 prosenttia ja vuonna 1957 syntyneistä 38 prosenttia.

Yksityisellä sektorilla työurat pidentyneet keskimääräistä enemmän

Työurat ovat pidentyneet yksityisellä sektorilla keskimääräistä enemmän. Vuonna 1954 syntyneiden työkuukausien mediaani oli seitsemän kuukautta ja vuonna 1957 syntyneille mediaanityökuukausia kertyi 14. On syytä huomata, että yksityisellä sektorilla vuonna 1957 syntyneistä 15 prosenttia poistui työelämästä jo ennen alinta vanhuuseläkeikää.

Työskentelykuukaudet ovat lisääntyneet sekä miehillä että naisilla, mutta naisilla hieman enemmän. Työkuukausien mediaani on myös kasvanut

sekä matalasti että korkeasti koulutetuilla, matalasti koulutetuilla kuitenkin enemmän. Perusasteen koulutetuilla työkuukausien mediaani on noussut huomattavasti, vuonna 1954 syntyneiden neljästä kuukaudesta vuonna 1957 syntyneiden 12 kuukauteen. Vastaavat luvut korkeasti koulutetuilla ovat 14 ja 20 kuukautta. Työkuukausien mediaanin kasvusta huolimatta matalasti koulutetuilla pitkään työskentelevien osuus on kasvanut vain vähän. Vuonna 1954 syntyneistä perusasteen koulutetuista työssä 65 vuoden iän täyttämistä edeltävänä kuukautena oli 19 prosenttia ja vuonna 1957 syntyneistä 22 prosenttia. Korkeasti koulutetuilla osuus on noussut enemmän, 33 prosentista 41 prosenttiin.

Julkisella sektorilla työskennellään yksityistä sektoria pidempään, mutta työkuukaudet kasvaneet melko vähän

Julkisella sektorilla työkuukaudet ovat kasvaneet yksityistä sektoria vähemmän. Vuonna 1954 syntyneistä puolet työskenteli vähintään 16 kuukautta 63 ja 65 ikävuoden välillä. Vuonna 1957 syntyneillä työkuukausien mediaani tällä ikävälillä oli neljä kuukautta korkeampi. Puolet tästä kasvusta tapahtui kohortissa 1957. Kuitenkin julkisella sektorilla työskennellään selvästi yksityistä sektoria pidempään. Myös työskentelyn lopettaminen ennen vanhuuseläkeikää on yksityistä sektoria harvinaisempaa. Vuonna 1957 syntyneistä vain kuusi prosenttia poistui työelämästä ennen alinta eläkeikää.

Henkilökohtaisen eläkeiän ryhmässä työkuukausien mediaani on noussut vuonna 1954 syntyneiden 16 kuukaudesta vuonna 1957 syntyneiden 19 kuukauteen. Tässä ryhmässä ennen eläkeikää työskentelyn lopettaminen on hyvin harvinaista. Miehillä työkuukaudet ovat kasvaneet hieman naisia enemmän ja matalasti koulutetuilla korkeasti koulutettuja enemmän. Perusasteen koulutetuilla mediaanityökuukaudet ovat kasvaneet 13 kuukaudesta 18 kuukauteen. Korkeasti koulutetuilla työkuukausien mediaani ei muuttunut vuosina 1954–1956 syntyneillä, mutta nousi vuonna 1957 syntyneillä 21 kuukaudesta 24 kuukauteen. Matalasti koulutetuilla myös työssä 65 vuoden iän täyttämistä edeltävänä kuukautena olevien osuus on kasvanut huomattavasti: vuonna 1954 syntyneiden 17 prosentista vuonna 1957 syntyneiden 36 prosenttiin. Samaan aikaan korkeasti koulutetuilla osuus on noussut 41 prosentista 50 prosenttiin.

Ryhmässä, jolla ei ole henkilökohtaista eläkeikää, työkuukausien mediaani on suurempi ja työskentely on myös lisääntynyt enemmän. Vuonna 1954

syntyneillä työkuukausien mediaani 63 ja 65 vuoden iän välillä oli 17 kuukautta ja vuonna 1957 syntyneillä 21 kuukautta. Miehillä työkuukaudet ovat kasvaneet hieman naisia enemmän ja matalasti koulutetuilla korkeasti koulutettuja enemmän. Perusasteen koulutetuilla mediaanityöura on pidentynyt 13 kuukaudesta 20 kuukauteen. Vuonna 1954 syntyneillä ylemmän korkea-asteen koulutetuilla työkuukausien mediaani oli 22 kuukautta, mutta se nousi jo vuonna 1956 syntyneillä tarkastelun maksimi-arvoon, 24 kuukauteen. Työssä vielä 65 vuoden iän täyttämistä edeltävänä kuukautena olevien osuus on perusasteen koulutetuilla kasvanut vuonna 1954 syntyneiden 30 prosentista vuonna 1957 syntyneiden 40 prosenttiin. Ylemmän korkea-asteen koulutetuilla vastaava osuus on noussut hieman vähemmän, 47 prosentista 55 prosenttiin. Sukupuolesta ja koulutuksesta riippumatta tässä ryhmässä työssä olo vielä 65 vuoden iän täyttämistä edeltävänä kuukautena on yleisempää kuin missään muussa ryhmässä.

Pohdintaa

Alimman vanhuuseläkeiän nousun aiheuttama eläkkeelle jäämisen myöhentyminen on huomattava. Siinä missä 45 prosenttia vuonna 1954 syntyneistä jäi eläkkeelle aikaisintaan 63 vuoden ja yhdeksän kuukauden iässä, vuonna 1957 syntyneistä näin tekivät käytännössä kaikki. Yksityisellä sektorilla muutos on ollut vielä tätä suurempi, sillä vuonna 1954 syntyneistä vain 33 prosenttia jäi eläkkeelle aikaisintaan tässä iässä. Myös työurat näyttävät pidentyvän loppupäästä eläkeiän nousun myötä, vaikkakin eläkeiän nousua hitaammin. Tämä on merkityksellistä erityisesti yksityisen sektorin näkökulmasta, sillä vuoden 2005 eläkeuudistuksen jälkeen työstä vanhuuseläkkeelle siirtymisikä ei noussut, eikä 63–68-vuotiaana tehty työura kasvanut lainkaan yksityisellä sektorilla (Nivalainen 2022). Tässä mielessä vuoden 2017 uudistuksessa sovittu alimman eläkeiän nousu vaikuttaa onnistuneelta.

Tavoite-eläkeikä näyttää ainakin jossain määrin ohjaavan käyttäytymistä yksityisellä sektorilla, sillä tavoite-eläkeikään jatkavien osuus ei ole juuri muuttunut, vaikka tavoite-eläkeikä on noussut vuodella. Tavoite-eläkeiällä pyrittiin viestimään selkeästi, kuinka kauan eläkkeelle siirtymistä pitää lykätä, jotta elinaikakertoimen eläkettä leikkaava vaikutus kumoutuu. Tällä hetkellä ei ole tietoa siitä, missä määrin ihmiset ymmärtävät tavoite-eläkeiän tarkoituksen. Kuitenkin elinaikakertoimen eläkettä leikkaava vaikutus

tunnetaan hyvin. Eläketurvakeskuksen Työstä eläkkeelle 2022-kyselyn¹⁶ alustavien tarkastelujen perusteella 70 prosenttia vastaajista oli tietoinen elinaikakertoimen eläkettä leikkaavasta vaikutuksesta. Kuitenkin vain 17 prosenttia koki, että elinaikakertoimen eläkettä leikkaava vaikutus kannusti heitä myöhentämään eläkkeelle siirtymistä.¹⁷

Huomionarvoista on se, että julkisella sektorilla myös ne, joilla eläkesäännöt ja eläkkeelle jäämisen lykkäämisen kannustimet ovat periaatteessa samat kuin yksityisellä sektorilla, jäävät harvemmin eläkkeelle alimmassa eläkeiässä ja jatkavat useammin vähintään tavoite-eläkeikään kuin yksityisellä sektorilla. Tässä ryhmässä myös työskennellään 63 vuoden iän täyttämisen jälkeen selvästi pidempään kuin yksityisellä sektorilla. Vähintään tavoite-eläkeikään jatkaminen ja pitkään työskentely on tässä ryhmässä myös yleisempää kuin henkilökohtaisen eläkeiän ryhmässä.

Yksityistä sektoria pidempään työskentely ei johdu vain siitä, että tässä ryhmässä korkeasti koulutettujen osuus on yksityistä sektoria suurempi, sillä ilmiö pätee kaikilla koulutustasoilla. Esimerkiksi ilman henkilökohtaista eläkeikää olevat perusasteen koulutetut jatkavat työssä hyvin pitkään. Nämä perusasteen koulutetut työskentelevät useissa kohorteissa mediaanityökuukausilla mitattuna lähes yhtä pitkään kuin ylemmän korkea-asteen koulutetut yksityisellä sektorilla. Näillä matalasti koulutetuilla myös työssä olevien osuus 65 vuoden iän täyttämistä edeltävän kuukautena lähentelee yksityisen sektorin korkeasti koulutettuja.

Yksi tekijä tämän ilmiön taustalla voi olla se, että julkisella sektorilla työssä pitkään jatkamisesta ja myöhemmin eläkkeelle jäämisestä on tavanomaista eläkeikää korkeampien henkilökohtaisten eläkeikien myötä vuosien saatossa muovautunut ikään kuin normi, joka määrittää haluttua eläkeikää. Kun moni on jäänyt eläkkeelle tavanomaista myöhemmin, tämä käyttäytymismalli on voinut tarttua myös niihin, joilla ei ole henkilökohtaista eläkeikää. Aiemmin Järnefelt & Nivalainen (2016) ovat eläkeaikomusten osalta havainneet kyselyaineistolla saman ilmiön: julkisella sektorilla ne, joilla ei ole henkilökohtaista eläkeikää, aikovat useammin eläkkeelle aikaisintaan 64-vuotiaana kuin yksityisellä sektorilla työskentelevät. Samassa tutkimuksessa havaittiin, että yksityisellä sektorilla

16 Kysely toteutettiin loppuvuonna 2022 ja se oli kohdistettu vuosina 2019–2021 työstä vanhuuseläkkeelle siirtyneille. Kyselyyn vastasi yli 3 300 henkilöä, joista noin 85 prosenttia oli syntynyt vuosina 1954–1957.

17 Nivalainen & Tenhunen (2018) havaitsivat elinaikakertoimella ja lykkäyskorotuksella suunnilleen samansuuruisen vaikutuksen eläkeaikeisiin käyttäessään ennen eläkeuudistusta kerättyä kyselyaineistoa, joka koostui 54–62-vuotiaista.

hyvä työkyky selitti myöhäisempiä eläkeaikeita merkitsevästi, kun taas julkisella sektorilla työkyky ei samalla tavalla vaikuttanut jatkamisaikaisiin. Tutkijat päättelivät, että julkisella sektorilla työskentelevät, joilla työkyky on alentunut, saavat enemmän tukea ja työkykyyn soveltuvia työntekomahdollisuuksia kuin yksityisellä sektorilla työskentelevät (Järnefelt & Nivalainen 2016, 219–220). Myös tämä voi osaltaan selittää julkisen sektorin myöhäisempää eläkkeelle jäämistä. Henkilökohtaisen eläkeiän ryhmässä henkilökohtaisten eläkeiden eläkkeelle siirtymistä myöhentävä vaikutus lakkaa vähitellen eläkeiän nousun myötä, mikä näkyy jo nyt vähintään tavoite-eläkeikään jatkamisen vähentymisenä. Ryhmässä, jolla ei ole henkilökohtaista eläkeikää, tällaista rajoittavaa tekijää ei ole. Normin muodostumiseen menee aikaa, mutta myös sen poistumiseen menee aikaa. Näin ollen julkisella sektorilla tultaneen jäämään yksityistä sektoria myöhemmin eläkkeelle myös lähitulevaisuudessa. Kuinka kauan tämä jatkuu, on epäselvää.

Tarkastelluissa kohorteissa eläkkeelle siirtyminen on myöhentynyt ja työssä jatkaminen on lisääntynyt alimman eläkeiän noustessa. Sen arviointia, missä määrin tämä kehityssuunta jatkuu tulevaisuudessa, hankaloittaa se, että tarkastelujaksolle osui shokki – koronapandemia. Tämä on voinut vaikuttaa erityisesti vuonna 1957 syntyneiden eläkkeelle jäämis- ja työssä jatkamispäätöksiin. Tähän suuntaan viittaa se, että tulosten valossa vuonna 1957 syntyneiden käyttäytyminen näyttää monilta osin poikkeavan esimerkiksi vuotta aiemmin syntyneiden käyttäytymisestä. Eläkkeelle on jääty harvemmin alimmassa eläkeiässä ja työskentely on lopetettu hitaammin. Kuluvan vuoden lopussa eläkkeelle siirtymiseen on odotettavissa uusi shokki vuoden 2023 epätavallisen suuren työeläkeindeksikorotuksen vuoksi.¹⁸ Näistä syistä eläkkeelle jäämisen ja työskentelyn muutosten jatkuva seuranta ja tutkiminen on lähivuosina tärkeää. Näin saadaan oikeampi kuva siitä, mitä eläkeiän nousu todellisuudessa tarkoittaa työurien kannalta.

18 Vuoden 2022 joulukuussa alkaneita vanhuuseläkkeitä on ollut nelinkertainen määrä vuotta aikaisempaan verrattuna (YLE 2022). Tässä täytyy huomioda, että vuoden 2021 joulukuussa vanhuuseläkkeen aloittaneita oli hieman normaalia vähemmän. Kuitenkin myös koko vuonna 2022 vanhuuseläkkeelle jääneiden määrä on lisääntynyt selvästi.

Lähteet

Elo (2020) Yllättävä ilmiö korona-aikana: vanhuuseläkkeen hakeminen on vähentynyt. <https://www.elo.fi/fi-fi/uutiset/2020/yllattava-ilmio-korona-aikana-vanhuuselakkeen-hakeminen-on-vahentynyt>. 11.11.2020

Järnefelt, N. & Nivalainen, S. (2016) Miksi julkisella sektorilla aiotaan myöhemmin vanhuuseläkkeelle kuin yksityisellä? Teoksessa Järnefelt, N. (toim.) Työolot ja työurat – tutkimuksia työurien vakaudesta ja eläkkeelle siirtymisestä. Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 08/2016. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-691-257-1>

Kannisto, J. (2022) Muuttuva vanhuuseläkeikä: ikärajamuutosten seurantarilasto 2021. Eläketurvakeskuksen tilastoja 12/2022. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022110163924>

Nivalainen, S. (2022) Sosioekonomiset erot: vanhuuseläkkeelle siirtyminen ja työurat 2006, 2011 ja 2017. Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 3/2022. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-691-347-9>

Nivalainen, S. & Tenhunen, S. (2018) Eläketietous, taloudellisten kannustimien vaikuttavuus ja eläkeaikeet. Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 01/2018. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-691-286-1>

Polvinen, A. & Kuivalainen, S. (2022) Työskennelläkö vai ei? Vanhuuseläkeläisten työssäkäynti ja kiinnostus eläkkeen rinnalla työskentelyyn. Yhteiskuntapolitiikka 87 | e-julkaisu 13.5.2022. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022051234829>

Yle (2022) Suomalaiset ryntäsivät eläkkeelle mahtikorotuksen kiilto silmissään: Eläkehakemusten määrä paikoin jopa 20-kertaistui viime vuodesta. <https://yle.fi/a/74-20007756> 9.12.2022.

3 Vanhuuseläkkeen alaikärajan nousun yhteys vanhuuseläkkeelle siirtymisen ajoitukseen ja ansioihin

Ilari Ilmakunnas

Johdanto

Vuoden 2017 eläkeuudistuksen myötä vanhuuseläkkeen alaikäraja nousee kolmella kuukaudella syntymäkohorteittain vuonna 1955 syntyneistä alkaen. Nousu jatkuu, kunnes alaikäraja on 65 vuotta. Vuonna 1965 ja sitä myöhemmin syntyneillä vanhuuseläkeikä seuraa elinajanodotteen kehitystä. Vuoden 2017 eläkeuudistusta on tarkemmin esitelty tämän tutkimusraportin ensimmäisessä luvussa.

Tässä osatutkimuksessa tarkastellaan vanhuuseläkkeen alaikärajan nousun merkitystä vanhuuseläkkeelle siirtymisen ajoitukseen sekä ansioihin. Luvun tarkoituksena ei ole havainnollistaa kokonaisuudessa vuoden 2017 jälkeistä kehitystä koskien työuran pidentymistä vaan tavoitteena on paikantaa, mitä yksittäinen kolmen kuukauden nousu vanhuuseläkkeen alaikärajassa tarkoittaa eläkkeelle siirtymisen ja ansioiden suhteen. Osatutkimuksessa tarkastellaan, miten henkilöiden, joilla on eri alin vanhuuseläkeikä, eläkkeelle siirtymisen ajoitus eroaa toisistaan. Tarkastelut kertovat siitä, miten ero vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuudessa kehittyy iän mukaan. Ansioita eri vuosina syntyneiden henkilöiden välillä vertaillaan muutamassa mittauspisteessä (käytetään sekä 12 kuukauden seuranta- että yksittäisiä kalenterikuukausia).

Vanhuuseläkkeen alaikärajan muutokset koskevat koko syntymäkohorttia.¹⁹ Koska alaikäraja nousee portaittain syntymäkohortti kerrallaan, mahdollistaa se vanhuuseläkkeen alaikärajan nousemisen seurausten tarkastelemisen syntymäkohortteja vertailemalla. Rajaamalla tarkastelu

¹⁹ Kansaneläkkeen osalta vanhuuseläkkeen ikäraja on yhä 65 vuotta. Kansaneläke on mahdollista ottaa varhennettuna 63-vuotiaana henkilöillä, jotka ovat syntyneet ennen vuotta 1958. Vuosina 1958–1961 syntyneillä tämä ikäraja nousee 64 vuoteen. Mahdollisuus varhaistamiseen poistuu kokonaan, kun työeläkelakien mukainen vanhuuseläkeikä saavuttaa 65 vuotta. Julkisella sektorilla on ammatillisia ja henkilökohtaisia eläkeikä, jotka voivat poiketa koko syntymäkohortin vanhuuseläkeikästä.

henkilöihin, jotka ovat syntyneet peräkkäisinä vuosina, mutta joiden syntymäpäivät ovat lähellä toisiaan, kohdistuu vertailu henkilöihin, jotka lähes samanikäisinä kokevat esimerkiksi erilaiset taloudelliset suhdanteet, mutta joiden vanhuuseläkkeen alaikäraja eroaa toisistaan. On myös osin satunnaista, että onko henkilö syntynyt esimerkiksi joului- tai tammikuussa. Tässä osatutkimuksessa verrataan vuoden lopussa syntyneitä seuraavan vuoden alussa syntyneisiin. Oletuksena on, että vanhuuseläkkeen alaikäraja on merkittävin näitä henkilöitä erotteleva tekijä. Tämä tarkoittaa kuvaa vanhuuseläkkeen alaikärajan nousun seurauksista. Tutkimus rajataan koskemaan yksityisellä sektorilla työskenteleviä palkansaajia, koska julkisella sektorilla on käytössä myös ammatillisia ja henkilökohtaisia eläkeikiä.

Tarkastelussa keskitytään syntymäkohortteihin 1955–1958. Näillä syntymäkohortilla alin vanhuuseläkeikä eroaa toisistaan. Vuoden lopussa ja seuraavan vuoden alussa syntyneiden suhteen ei ole juuri eroa syntymäpäivän suhteen, mutta heidän vanhuuseläkkeen alaikärajansa on erilainen. Esimerkiksi 31.12.1955 syntynyt pystyi jäämään vanhuuseläkkeelle 1.4.2019, mutta 1.1.1956 – eli päivä myöhemmin – syntynyt pystyi jäämään eläkkeelle vasta 1.8.2019.

Osatutkimuksessa vertaillaan loppuvuonna 1955 syntyneitä alkuvuonna 1956 syntyneisiin, loppuvuonna 1956 syntyneitä alkuvuonna 1957 syntyneisiin sekä loppuvuonna 1957 syntyneitä alkuvuonna 1958 syntyneisiin. Toisin sanoen kyseessä on kolme erillistä tarkastelua. Kolme erillistä eri syntymäkohortteja koskevaa tarkastelua vahvistaa kuvaa siitä, mikä yhteys kolmen kuukauden alaikärajan nousulla on vanhuuseläkkeelle siirtymisen ajoitukseen ja ansioihin. Toisaalta erilliset tarkastelut voivat myös auttaa paikantamaan muiden vanhuuseläkkeelle siirtymisen ajoitukseen ja työskentelyyn vaikuttavien tekijöiden merkitystä. Vanhuuseläkkeelle siirtymisen ajoitusta koskevissa tarkasteluissa hyödynnetään tietoja vanhuuseläkkeen alkamisajankohdasta maaliskuun 2019 ja syyskuun 2022 väliseltä ajanjaksolta. Ansiotarkasteluissa hyödynnetään tietoja kuukausiansioista vuosilta 2019–2021. Tarkastelujaksolle osui koronapandemia. On viitteitä siitä, että se vaikutti vanhuuseläkkeelle siirtymiseen (esim. Elo 2020; ETK 2022). Koronapandemian tilanne (esimerkiksi rajoitustoimet) yhdessä tarkasteltavien henkilöiden iän kanssa vaikuttaa tuloksiin, kun vertaillaan henkilöitä, joilla on eri vanhuuseläkeikä. Tästä syystä yksittäisen vuoden lopussa ja seuraavan vuoden alussa syntyneitä koskevan vertailun antamaan kuvaan koronapandemialla voi olla merkittävä vaikutus tässä osatutkimuksessa.

Aineisto

Aineisto perustuu Eläketurvakeskuksen rekisteritietoihin. Käytetyt tiedot sisältävät syntymäajan, tiedon sukupuolesta, kotitaloustyypin, eläkelain, tiedon vanhuuseläkkeelle siirtymisen ajoituksesta, kotikunnan, ansio-tietoja sekä tietoja työskentelystä. Lisäksi osatutkimuksessa hyödynnetään aineistoon yhdistettyä Tilastokeskuksen rekisteritietoa koulutusasteesta. Tarkastelu kohdistuu vuosina 1955–1958 syntyneisiin. Näiden henkilöiden osalta hyödynnetään tietoja vuodesta 2017 eteenpäin. Yksi aineiston vahvuuksista on sen ajantasaisuus. Eläkkeelle siirtymistä koskien oli mahdollista hyödyntää tietoa vanhuuseläkkeen alkamisajankohdasta vuoden 2022 syyskuuhun saakka. Vuodesta 2019 alkaen on tulorekisterin myötä ansiotietoja saatavilla kuukausitasolla ja tässä osatutkimuksessa hyödynnetään myös niitä. Tieto kuukausiansioista oli käytettävissä vuoden 2019 alusta vuoden 2021 loppuun. Nämä tiedot sisältävät työeläke-vakuutetut sekä palkka- että yrittäjätulot.

Ennen laskelmien toteuttamista aineisto rajattiin sellaisiin henkilöihin, joihin vanhuuseläkkeen alaikärajan nousemisen voitiin arvioida vaikuttaneen. Merkittävin oli rajausta niihin, jotka työskentelivät yksityisellä sektorilla palkansaajina sen vuoden lopussa, kun he täyttivät 62.²⁰ Työskentelysektori määritettiin eläkelakitiedon perusteella.²¹ Rajausta yksityisen sektorin palkansaajiin tehtiin, koska julkisella sektorilla on ammatillisia ja henkilökohtaisia eläkeikiä, jotka eivät vastaa koko syntymäkohortin vanhuuseläkkeen alaikäraja. Lisäksi eläkeuudistuksen jälkeen on tehty tarkasteltuihin syntymäkohortteihin kohdistuneita uudistuksia, jotka ovat vaikuttaneet työttömänä oleviin henkilöihin. Tällaisia olivat pitkäaikais-työttömien eläketuet. Myös työttömyysturvan lisäpäivien suhteen on eroja tarkasteltujen syntymäkohorttien välillä. Näiden tekijöiden ei kuitenkaan pitäisi vaikuttaa tarkasteluihin tehtyjen rajausten jälkeen. Tehtyä rajausta tarkennettiin vielä siten, että aineistosta rajattiin pois henkilöt, jotka eivät olleet saaneet palkkatuloja yksityiseltä sektorilta sen vuoden aikana, kun he täyttivät 62 vuotta.

20 Aineiston rajaamisessa käytetään tietoja etenkin siltä vuodelta, jolloin henkilö täytti 62. Syy tähän on se, että mikäli tiedot olisivat sen vuoden lopulta, jonka aikana henkilö täyttää 63, olisi osa vertailtavista henkilöistä ehtinyt saavuttaa vanhuuseläkkeen alaikärajan ennen tätä.

21 Työeläkelaki viittaa siihen lakiin, minkä lain perusteella henkilö on työeläkevakuutettu. Tämän tiedon perusteella on mahdollista päätellä yksityisellä tai julkisella sektorilla työskentelevät palkansaajat sekä yrittäjät. Mikäli henkilö oli samanaikaisesti vakuutettu useamman työeläkelain mukaan, määräytyy aineistossa arvo eläkelaista pisimmän suhteen perusteella.

Aineistosta tiputettiin pois sellaiset henkilöt, jolle ei löytynyt kotikuntaa rekisteritiedoista sen vuoden lopulta, kun he täyttivät 62 vuotta. Aineistosta rajattiin pois myös henkilöt, jotka olivat siirtyneet vanhuuseläkkeelle ennen vertailussa olevan vanhemman syntymäkohortin vanhuuseläkkeen alaikärajaa. Lisäksi aineistosta rajattiin pois henkilöt, jotka olivat täydellä työkyvyttömyyseläkkeellä tai osatyökyvyttömyyseläkkeellä sen vuoden lopussa, kun he täyttivät 62 vuotta. Aineistosta rajattiin pois myös henkilöt, jotka olivat kuolleet ennen oman syntymäkohorttinsa vanhuuseläkkeen alaikärajaa.

Taulukossa 1 on esitetty osatutkimuksessa tarkasteltavat ryhmät syntymävuoden ja -kuukauden mukaan sekä vanhuuseläkkeen alaikärajat ja tavoite-eläkeiät. Vanhuuseläkkeelle on mahdollista jäädä alimman eläkeiän saavuttamista seuraavan kalenterikuukauden alussa. Tavoite-eläkeikä kuvaa ajankohtaa, jolloin henkilön tulisi jäädä eläkkeelle, jotta eläkkeiden lykkäyskorotus olisi tasannut elinaikakertoimen eläkkeitä laskevan vaikutuksen. Osatutkimuksessa raportoidaan marras-joulukuussa syntyneiden ja tammi-helmikuussa syntyneiden vertailut. Liitteessä raportoidaan joulukuussa ja tammikuussa syntyneitä koskevia vertailuja.

Taulukko 3.1.

Osatutkimuksen vertailuissa tarkastellut henkilöt ja heidän alimmat eläkeikänsä ja tavoite-eläkeikänsä.

	Syntymäaika	Alin eläkeikä	Tavoite-eläkeikä
Vertailu 1 (seuranta 66 vuoteen ja 7 kuukauteen)	Marraskuu 1955	1.3.2019 (63 v ja 3 kk)	1.1.2020 (64 v ja 1 kk)
	Joulukuu 1955	1.4.2019 (63 v ja 3 kk)	1.2.2020 (64 v ja 1 kk)
	Tammikuu 1956	1.8.2019 (63 v ja 6 kk)	1.7.2020 (64 v ja 5 kk)
	Helmikuu 1956	1.9.2019 (63 v ja 6 kk)	1.8.2020 (64 v ja 5 kk)
Vertailu 2 (seuranta 65 vuoteen ja 7 kuukauteen)	Marraskuu 1956	1.6.2020 (63 v ja 6 kk)	1.4.2021 (64 v ja 5 kk)
	Joulukuu 1956	1.7.2020 (63 v ja 6 kk)	1.4.2021 (64 v ja 5 kk)
	Tammikuu 1957	1.11.2020 (63 v ja 9 kk)	1.11.2021 (64 v ja 9 kk)
	Helmikuu 1957	1.12.2020 (63 v ja 9 kk)	1.12.2021 (64 v ja 9 kk)
Vertailu 3 (seuranta 64 vuoteen ja 7 kuukauteen)	Marraskuu 1957	1.9.2021 (63 v ja 9 kk)	1.9.2022 (64 v ja 9 kk)*
	Joulukuu 1957	1.10.2021 (63 v ja 9 kk)	1.10.2022 (64 v ja 9 kk)*
	Tammikuu 1958	1.2.2022 (64 v ja 0 kk)	1.3.2023 (65 v ja 1 kk)*
	Helmikuu 1958	1.3.2022 (64 v ja 0 kk)	1.4.2023 (65 v ja 1 kk)*

*Tarkastelut eivät sisällä näitä ajankohtia, koska aineisto ei mahdollistanut seurantaa näin pitkälle.

Osatutkimuksessa tarkastellaan vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuutta iän mukaan. Tarkastelut alkavat siitä hetkestä, jolloin vertailussa mukana oleva vanhempi syntymäkohortti saavuttaa vanhuuseläkkeen alaikärajan. Tarkasteluhetkellä saatavilla olleet tiedot vanhuuseläkkeelle siirtymisen ajoituksesta määrittivät seurannan pituuden. Vanhuuseläkkeelle siirtymistä tarkasteltiin myös siten, että seuranta alkoi oman syntymäkohortin vanhuuseläkkeen alaikärajan saavuttamisesta sekä siten, että vanhuuseläkkeelle siirtymistä tarkasteltiin kalenteriajankohdan perusteella.²²

Koska tarkastelu keskittyy tiettyinä kuukausina syntyneisiin henkilöihin, voi tuloksiin vaikuttaa se, mihin aikaan kalenterivuotta henkilöt saavuttavat esimerkiksi vanhuuseläkkeen alaikärajan. Tyypillisesti eniten ihmisiä on siirtynyt vanhuuseläkkeelle tammikuussa ja loppukesästä. Tämä voi vaikuttaa loppuvuonna ja alkuvuonna syntyneiden vertailuun. Esimerkiksi jos vanhuuseläkkeen alaikäraja täyttyy juuri ennen vuodenvaihdetta, moni saattaa odottaa vuoden alkuun vanhuuseläkkeelle siirtymistä.²³ Liitekuviassa 3.1 on havainnollistettu työeläkkeelle siirtyneiden määrää kalenterikuukausittain. Eläkeiän nousun myötä vanhuuseläkkeelle siirtyneiden kuukausittainen määrä ei noudata aivan samanlaista kaavaa kuin ennen vuotta 2018. Tätä selittää se, että vuoden 2017 eläkeuudistuksen seurauksena vuosittain on kolmen kuukauden ajanjakso, jolloin kukaan ei saavuta syntymäkohortin vanhuuseläkeiän alaikärajaa.

Vanhuuseläkkeelle siirtymisen ajoitusta tarkastellaan erikseen sukupuolen ja koulutusasteen mukaan. Koulutusaste viittaa korkeimpaan hankittuun tutkintoon sen vuoden lopussa, kun henkilö täytti 62 vuotta. Koulutusmuuttuja luokiteltiin neljään luokkaan: 1) perusaste, 2) keskiaste, 3) alempi korkeakoulututkinto ja 4) ylempi korkeakoulututkinto.

Ansioiden osalta tarkastellaan ansioita yksittäisten kalenterikuukausien aikana sekä kuukausiansioiden summaa yhden vuoden pituisen seuranta-jakson aikana. Kuukausiansioihin voi liittyä jossain määrin työskentelyyn liittyvää satunnaista vaihtelua (esimerkiksi vanhuuseläkkeelle siirtymisen jälkeen työskentely voi olla ajoittaista). Täten niiden antamaa kuvaa on hyvä täydentää pidempiaikaisella seurannalla, joka tasoittaa tällaista

22 Kalenteriajankohtaan liittyviä tarkasteluja ei ole sisällytetty raporttiin. Niitä on käytetty tulosten tulkinnan tukena.

23 Tyypillisesti on ollut taloudellisesti kannattavampaa siirtyä vanhuuseläkkeelle tammikuussa edellisen vuoden joulukuun sijaan. Tätä selittää uusi eläkekarttuma, lykkäyskorotus sekä palkkakeroindeksi. Eläkkeelle siirtymisen ajoitukseen vaikuttavat kuitenkin monet tekijät taloudellisten kannustimien lisäksi.

vaihtelua. Osatutkimuksessa käytetään syntymäpäivästä alkavaa 12 kuukauden pituista seurantajaksoa, koska näin ansioiden tarkasteleminen suhteessa kunkin syntymäkohortin vanhuuseläkkeen alaikärajaan on helpompaa.

Koska kuukausiansiotieto oli käytettävissä vuoden 2019 alusta vuoden 2021 loppuun, ovat käytetyt ansiomuuttajat vertailuissa erilaiset riippuen siitä, mitkä syntymäkohortit ovat mukana tarkastelussa. Tarkoituksena ei ole niinkään verrata eri syntymäkohorttien ansioita vaan havainnollistaa vanhuuseläkkeen alaikärajan kolmen kuukauden nousun yhteys keskimääräisiin ansioihin. Vuonna 1955 ja 1956 syntyneiden välisessä vertailussa tarkastellaan tuloja niiden kalenterikuukausien aikana, jolloin henkilö täytti 64 ja 65 vuotta sekä 64. syntymäpäivää seuraavien 12 kalenterikuukauden aikana. Vuonna 1956 ja 1957 syntyneiden välisessä vertailussa tarkastellaan tuloja sen kalenterikuukauden aikana, kun henkilö täytti 64 vuotta sekä 63. syntymäpäivää seuraavien 12 kalenterikuukauden aikana. Vuosina 1957 ja 1958 syntyneitä koskevassa vertailussa ei ollut mahdollista hyödyntää ansiotietoja.²⁴

Taulukossa 2 on havainnollistettu taustatekijöiden jakauma tarkasteltavissa ryhmissä sekä tarkastelussa olleiden henkilöiden lukumäärä. Riippuen syntymäkohortista aineiston rajaamisen jälkeen marras-joulukuussa syntyneitä oli 2 700–3 000 ja tammi-helmikuussa syntyneitä 2 600–2 800. Joului- tai tammikuussa syntyneitä oli noin 1 300–1 500 riippuen syntymäkohortista. Taulukko osoittaa, että taustatekijöiden osalta loppu- ja alkuvuonna syntyneet muistuttavat hyvin paljon toisiaan.²⁵

24 Vuonna 1958 syntyneet saavuttivat vanhuuseläkkeen alaikärajan vasta vuonna 2022, jolle ei ollut käytettävissä ansiotietoja.

25 Erojen tilastollista merkitsevyyttä loppu- ja alkuvuonna syntyneiden välillä tarkasteltiin kategoristen muuttujien osalta χ^2 -testillä ja vuosiansion osalta riippumattomien otosten t-testillä. Koulutusluokkien osalta havaittiin tilastollisesti merkitsevä ero (tasolla $p < 0,01$) marras-joulukuussa 1956 ja tammi-helmikuussa 1957 syntyneiden välillä sekä marras-joulukuussa 1957 ja tammi-helmikuussa 1958 syntyneiden välillä. Avo- tai avioliitossa asumisen suhteen havaittiin tilastollisesti merkitsevä ero (tasolla $p < 0,05$) joulukuussa 1955 ja tammikuussa 1956 syntyneiden välillä. Prosenttiyksikkö marras-joulukuussa tai tammi-helmikuussa syntyneiden joukossa tarkoittaa tässä osatutkimuksessa noin 26–30 henkilöä, joten melko pienet absoluuttiset erot voivat vaikuttaa eri taustatekijäryhmien osuuteen tarkasteltavissa ryhmissä.

Taulukko 3.2.

Taustatekijöiden jakaumat tarkasteltavissa ryhmissä, %.

	Marras- joulu- kuussa 1955 syntyneet	Tammi- helmi- kuussa 1956 syntyneet	Marras- joulu- kuussa 1956 syntyneet	Tammi- helmi- kuussa 1957 syntyneet	Marras- joulu- kuussa 1957 syntyneet	Tammi- helmi- kuussa 1958 syntyneet
Naisia	43	41	39	40	42	42
Avo- tai avioliitossa	73	71	69	71	71	70
Koulutus						
Perusaste	20	19	19	20	17	19
Keskiaste	45	44	46	42	47	42
Alempi korkea-aste	27	28	27	28	27	30
Ylempi korkea-aste	8	9	8	10	9	9
Vuosiansiot, keskiarvo ^a	40 818 €	40 645 €	41 809 €	42 149 €	42 746 €	42 575 €
Henkilöiden lukumäärä	2 703	2 628	2 929	2 699	2 988	2 813
	Joulu- kuussa 1955 syntyneet	Tammi- kuussa 1956 syntyneet	Joulu- kuussa 1956 syntyneet	Tammi- kuussa 1957 syntyneet	Joulu- kuussa 1957 syntyneet	Tammi- kuussa 1958 syntyneet
Naisia	41	43	39	38	42	42
Avo- tai avioliitossa	74	70	68	71	70	70
Koulutus						
Perusaste	20	20	19	19	17	20
Keskiaste	45	43	46	43	46	41
Alempi korkea-aste	26	28	27	28	28	30
Ylempi korkea-aste	9	9	8	10	9	9
Vuosiansiot, keskiarvo ^a	41 283 €	40 334 €	41 905 €	42 283 €	43 066 €	42 573 €
Tapausten lukumäärä	1 459	1 341	1 463	1 405	1 533	1 457

a) Viittaa sen vuoden vuosiansioihin, jonka aikana nuorempi tarkastelun syntymäkohorteista täytti 62 vuotta. Vuosiansioiden pienituloisin prosentti on määritetty saamaan arvon ansioiden 1. prosenttipisteestä ja suurituloisin prosentti arvon ansioiden 99. prosenttipisteestä.

Vanhuuseläkeiän nousu ja eläkkeelle siirtymisen ajoittuminen

Erot vanhuuseläkkeen alkamisajankohdassa vuoden lopussa ja seuraavan vuoden alussa syntyneiden välillä

Tarkastelut aloitetaan vertailemalla vanhuuseläkkeelle siirtymisen ajoittumista. Vertailtavina ovat marras-joulukuussa ja tammi-helmikuussa syntyneet henkilöt. Tarkastelu alkaa kunkin vertailun vanhemman syntymäkohortin vanhuuseläkkeen alaikärajasta. Esimerkiksi loppuvuonna 1955 syntyneitä ja alkuvuonna 1956 syntyneitä koskevassa vertailussa (kuvio 3.1) tarkastelu tapahtuu 63 vuoden ja kolmen kuukauden iästä eteenpäin, koska tämä on syntymäkohortin 1955 vanhuuseläkkeen alaikäraja.

Ensimmäinen tarkastelu koskee marras-joulukuussa 1955 ja tammi-helmikuussa 1956 syntyneitä (kuvio 3.1). Tarkastelu eroaa tämän osatutkimuksen muista vertailuista siten, että seurantaa ehditään tehdä vähintään 64 ikävuoteen asti siten, että pandemia ei vaikuta vertailuun. Tarkastelun nuorimmat eli tammi-helmikuussa 1956 syntyneet täyttivät 64 vuotta alkuvuonna 2020. Koronapandemia saapui Suomeen samoihin aikoihin. Viimeistään syksyllä 2020 koronapandemian voidaan katsoa vaikuttaneen vanhuuseläkkeelle siirtymiseen sitä viivästyttäen (esim. Elo 2020). Kuitenkin vielä keväällä 2020 pandemian vaikutusten voidaan olettaa olleen vähäisiä (Ilmarinen 2020; Kannisto 2020). Vielä keväällä 2020 pohdittiin sitä, aikaistaisiko pandemia eläkkeelle siirtymistä sen myöhentymisen sijaan (Kannisto 2020).

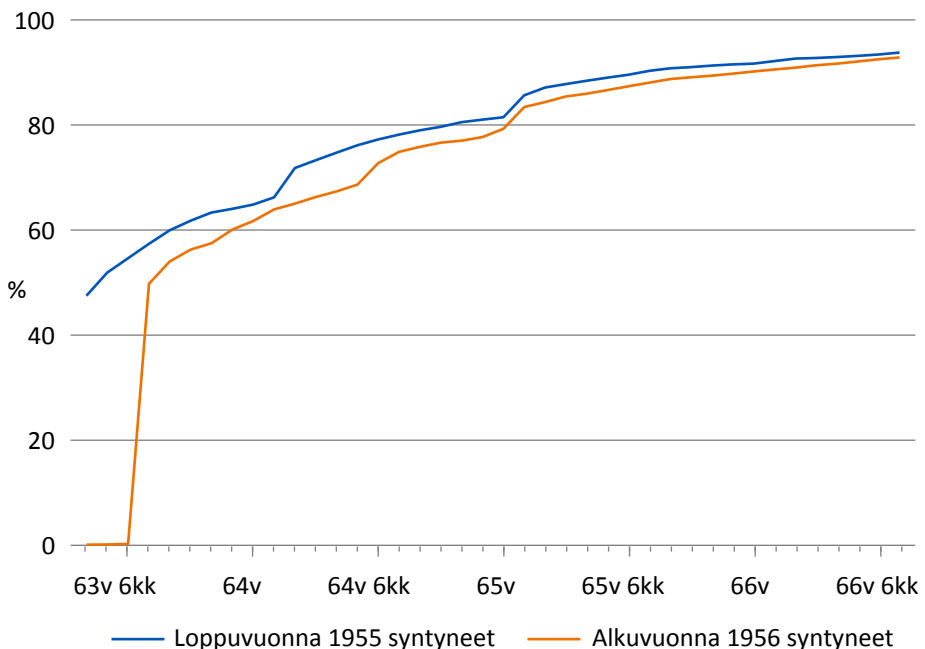
Loppuvuonna 1955 syntyneitä ja alkuvuonna 1956 syntyneitä koskeva vertailu havainnollistaa, että lähellä toisiaan olevista syntymäpäivistä huolimatta vanhuuseläkkeen alaikärajan nousun myötä vanhuuseläkkeelle siirtymisen ajoituksessa on eroa. Loppu- ja alkuvuonna syntyneiden välinen ero ei kuitenkaan välittömästi katoa vaan säilyy jopa yli kaksi vuotta siitä, kun alkuvuonna syntyneet ovat saavuttaneet vanhuuseläkkeen alaikärajan.

Marras-joulukuussa vuonna 1955 syntyneistä vanhuuseläkkeelle siirtyi vanhuuseläkkeen alaikärajalla (63 vuotta ja kolme kuukautta) 48 prosenttia. Vuoden 1956 tammi-helmikuussa syntyneistä alaikärajalla (63 vuotta ja kuusi kuukautta) jäi noin kaksi prosenttiyksikköä suurempi osuus vanhuuseläkkeelle. Tätä voi osin selittää se, että tammi-helmikuussa 1956

syntyneet saavuttivat vanhuuseläkkeen alaikärajan loppukesällä, jolloin melko tyypillisesti siirrytään vanhuuseläkkeelle (liitekuvio 3.1). Samaan ikään mennessä loppuvuonna 1955 syntyneistä vanhuuseläkkeelle oli ehtinyt 57 prosenttia.²⁶ Ero ryhmien välillä oli kaventunut hyvin pieneksi 65 ikävuoteen mennessä (noin kaksi prosenttiyksikköä). Vertailtaessa vain joului- ja tammikuussa syntyneitä ei eroa enää havaita lainkaan tästä iästä eteenpäin (liitekuvio 3.2). Marras-joulukuussa ja tammi-helmikuussa syntyneiden osalta ero ei ryhmien välillä juuri ole seurannan päättyessä 66 vuoden ja seitsemän kuukauden iässä. Tarkasteltaessa vanhuuseläkkeelle siirtymistä siten, että seurataan kaikkia henkilöitä vanhuuseläkkeen alaikäraja- rajasta alkaen, huomataan, ettei syntymäkohorttien välillä ole merkittäviä eroja (liitekuvio 3.3). Tämä vahvistaa kuvaa siitä, että eläkeiän nouseminen kolmella kuukaudella ei näytä merkittävästi kiihdyttävän vanhuuseläkkeelle siirtymistä.

Kuvio 3.1.

Vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuus iän mukaan 63 vuoden ja kolmen kuukauden iästä eteenpäin, marras-joulukuussa 1955 syntyneet ja tammi-helmikuussa 1956 syntyneet.

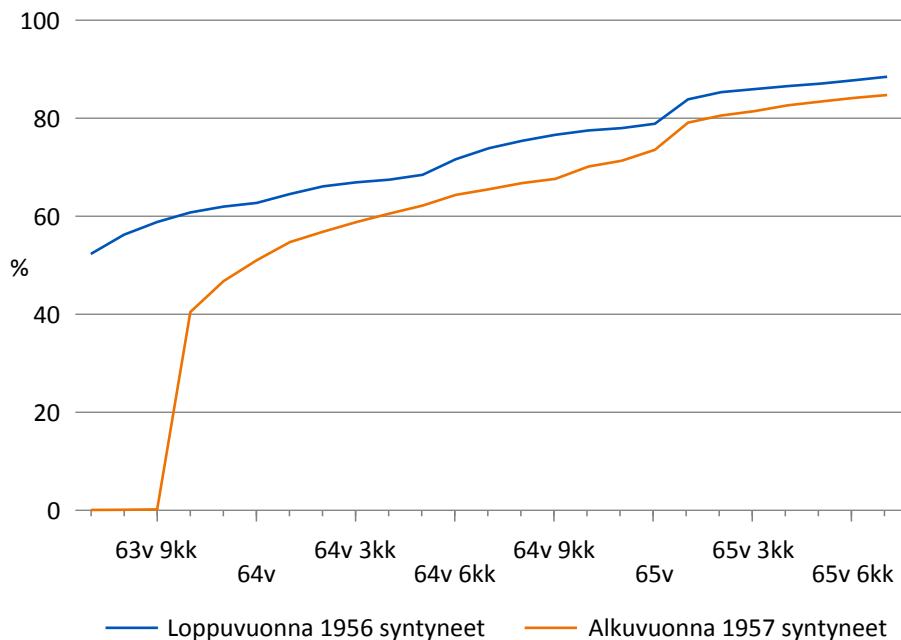
²⁶ Mielenkiintoisesti ero loppuvuonna 1955 ja alkuvuonna 1956 syntyneiden välillä oli melko pieni 64 vuoden ja yhden kuukauden iässä, mutta alkaa kasvaa tämän jälkeen. Tämä selittyy sillä, että moni vuoden 1955 lopulla syntynyt siirtyi vanhuuseläkkeelle vuoden 2020 alussa vuoden 2019 lopun sijaan. Tammikuussa jäädään hyvin tyypillisesti vanhuuseläkkeelle (ks. liitekuvio 3.1).

Vuosina 1956 ja 1957 syntyneiden tarkastelu tuottaa jossain määrin erilaisia tuloksia (kuvio 3.2). Loppuvuonna ja alkuvuonna syntyneiden välillä havaitaan eroa vielä 65 vuoden ja seitsemän kuukauden iässä seurannan päättyessä (samanlainen havainto saadaan, mikäli verrataan vain joului- ja tammikuussa syntyneitä (liitekuvio 3.3)): tähän ikään mennessä marras-joulukuussa 1956 syntyneistä oli jäänyt vanhuuseläkkeelle 88 prosenttia ja tammi-helmikuussa vuonna 1957 syntyneistä 85 prosenttia. Todennäköisesti merkittävä eroon vaikuttava tekijä on koronapandemia. Loppuvuonna 1956 syntyneistä vanhuuseläkkeen alaikärajalla eläkkeelle siirtyi 52 prosenttia, kun alkuvuonna 1957 syntyneillä osuus oli vain 40 prosenttia, vaikka heillä vanhuuseläkeikä oli korkeampi. Tässä iässä vuoden 1956 lopussa syntyneistä vanhuuseläkkeelle oli siirtynyt jo 61 prosenttia. Näitä eroja selittää ennen kaikkea se, että alkuvuonna 1957 syntyneet saavuttivat vanhuuseläkeiän loppuvuonna 2020, jolloin koronapandemiaan liittyvät rajoitustoimet olivat voimakkaita. On myös syytä huomioida, että tammi-helmikuussa 1957 syntyneet saavuttivat alimman vanhuuseläkeiän marras-joulukuussa 2020. Koska tammikuussa yleisesti ottaen jäädään usein vanhuuseläkkeelle (liitekuvio 3.1), oli pieni vanhuuseläkkeelle jäämisen viivästyminen (ja matala alaikärajalla eläköityneiden osuus) tässä ryhmässä jossain määrin odotettua myös muutoin.

Vaikka alkuvuonna 1957 syntyneiden vanhuuseläkkeelle siirtyminen kiihtyi seurannan aikana, se ei riittänyt siihen, että he olisivat saavuttaneet saman vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuuden kuin loppuvuonna 1956 syntyneet, kun tarkastelu tapahtuu iän mukaan. Mikäli tarkastelu toteutetaan kaikille vanhuuseläkkeen alaikärajan saavuttamisesta eteenpäin, loppuvuonna 1956 syntyneistä oli useampi siirtynyt vanhuuseläkkeelle kuin alkuvuonna 1957 syntyneistä vielä vuosi ja kolme kuukautta vanhuuseläkkeen alaikärajan jälkeen (liitekuvio 3.5).

Kuvio 3.2.

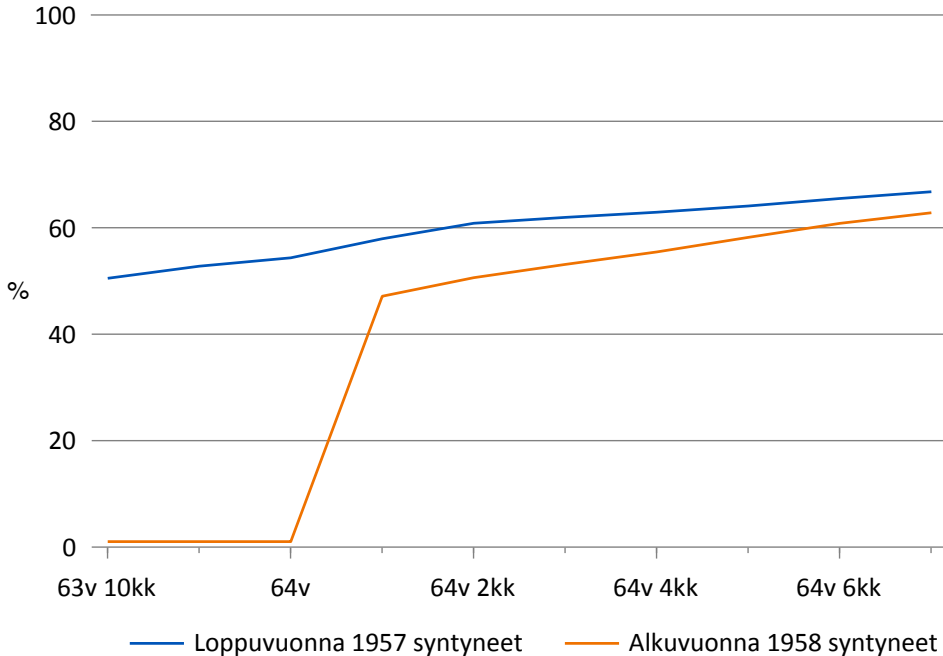
Vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuus iän mukaan 63 vuoden ja kuuden kuukauden iästä eteenpäin, marras-joulukuussa 1956 syntyneet ja tammi-helmikuussa 1957 syntyneet.

Viimeinen vertailu koskee syntymäkohortteja 1957 ja 1958 (kuvio 3.3). Vertailun tulokset muistuttavat edellistä tarkastelua siinä suhteessa, että alkuvuonna 1958 syntyneistä pienempi osuus (44 prosenttia) siirtyi vanhuuseläkkeelle alaikärajalla kuin loppuvuonna 1957 syntyneistä (51 prosenttia) vanhuuseläkkeen alaikärajan noususta huolimatta. Loppuvuonna 1957 syntyneistä lähes 11 prosenttiyksikköä suurempi osuus oli siirtynyt eläkkeelle iässä, jolloin vuonna 1958 syntyneille tuli mahdollisuus siirtyä vanhuuseläkkeelle. Vuoden 1957 lopussa ja vuoden 1958 alussa syntyneitä oli mahdollista verrata 64 vuoden ja seitsemän kuukauden ikään saakka. Tähän ikään mennessä ero ryhmien välillä oli pienentynyt 7 prosenttiyksikköön. Samankaltaisia tuloksia havaitaan, kun tarkastelu tapahtuu joulukuussa 1957 syntyneiden ja tammikuussa 1958 syntyneiden välillä (liitekuvio 3.6). Mikäli tarkastelu aloitetaan kaikilla vanhuuseläkkeen alaikärajasta, on sekä loppuvuonna 1957 syntyneiden että alkuvuonna 1958 syntyneiden eläkkeelle siirtyminen ollut lähes samanlaista (liitekuvio 3.7).

Kuvio 3.3.

Vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuus iän mukaan 63 vuoden ja yhdeksän kuukauden iästä eteenpäin, marras-joulukuussa 1957 syntyneet ja tammi-helmikuussa 1958 syntyneet.

Tarkastelut vanhuuseläkkeelle siirtymisen ajoituksesta sukupuolen ja koulutuksen mukaan

Seuraavaksi tarkastellaan sukupuolen ja koulutuksen suhteen, miten kolmen kuukauden vanhuuseläkkeen alaikärajan nousu on ollut yhteydessä vanhuuseläkkeelle siirtymisen ajoittumiseen. Tässä alaluvussa tarkasteluja tehdään vertailemalla 1955 ja 1956 syntyneitä sekä 1956 ja 1957 syntyneitä. Vuosina 1957 ja 1958 syntyneitä ei vertailla sukupuolen ja koulutuksen mukaan lyhyen seurantajakson takia.

Keskeisin tulos miehiä ja naisia koskevista vertailuista on se, että naiset saavuttavat miehiä nopeammin vanhemman syntymäkohortin vanhuuseläkkeelle siirtymisen suhteen. Naisilla ero eläkkeelle siirtyneiden osuudessa loppuvuonna 1955 ja alkuvuonna 1956 syntyneiden välillä on jo lähes poistunut hieman 64 vuoden ja kuuden kuukauden iän jälkeen, kun miehillä samankaltainen tilanne on noin yhtä ikävuotta myöhemmin. Vuosina 1955 ja 1956 syntyneitä koskevassa vertailussa mielenkiintoista

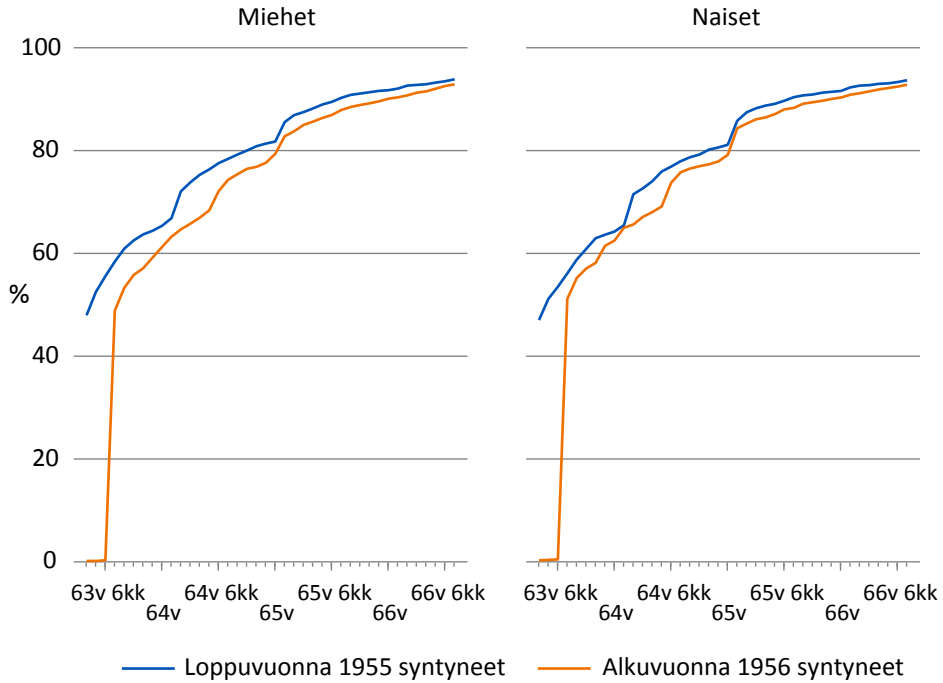
on, että alkuvuonna 1956 syntyneet naiset siirtyivät loppuvuonna 1955 syntyneitä naisia useammin vanhuuseläkkeelle alaikärajalla. Ero loppu- ja alkuvuonna syntyneiden välillä oli miehillä vain noin prosenttiyksikkö, kun naisilla se oli yli neljä prosenttiyksikköä. Mikäli vertaillaan vain joulukuussa syntyneitä niin tammikuussa 1956 syntyneiden naisten eläkkeelle siirtyneiden osuus saavutti joulukuussa 1955 syntyneiden osuuden heti syntymäkohortin alaikärajalla (liitekuvio 3.8). Miehillä tämä tapahtui vasta 65 vuotta täyttämisen jälkeen.

Loppuvuonna 1956 ja alkuvuonna 1957 syntyneitä koskeva vertailu antaa osin samankaltaisia tuloksia (kuvio 3.5). Alkuvuonna 1957 syntyneiden miesten ja naisten välillä ei juuri havaita eroa alaikärajalla vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuudessa. Loppuvuonna 1956 syntyneistä naisista oli jäänyt miehiä suurempi osuus vanhuuseläkkeelle noin ensimmäisen vuoden ajan vanhuuseläkkeen alaikärajan saavuttamisen jälkeen. Alkuvuonna 1957 syntyneet naiset ottavat kiinni loppuvuonna 1956 syntyneitä naisia vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuudessa, mutta vielä seurannan lopussa 65 vuoden ja seitsemän kuukauden iässä eroa on noin kaksi prosenttiyksikköä. Miesten osalta eroa samassa iässä on kuitenkin vielä jopa viisi prosenttiyksikköä.

Mikäli vertailu tapahtuu vain joulukuussa syntyneiden välillä, ei kuva miesten tilanteesta muutu (liitekuvio 3.9). Tässä tarkastelussa alkuvuonna syntyneet naiset ottavat loppuvuonna syntyneitä nopeasti kiinni ja 65 vuoden iässä ryhmien välillä ei enää ole eroa (liitekuvio 3.9).

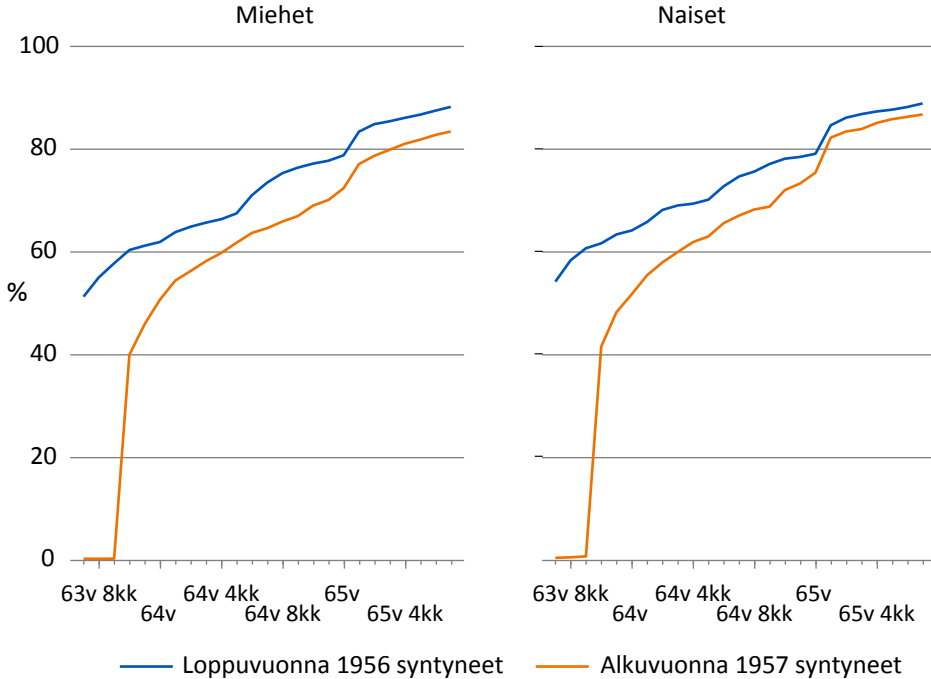
Kuvio 3.4.

Vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuus sukupuolen ja iän mukaan 63 vuoden ja kolmen kuukauden iästä eteenpäin, marras-joulukuussa 1955 syntyneet ja tammi-helmikuussa 1956 syntyneet.

Kuvio 3.5.

Vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuus sukupuolen ja iän mukaan 63 vuoden ja kuuden kuukauden iästä eteenpäin, marras-joulukuussa 1956 syntyneet ja tammi-helmikuussa 1957 syntyneet.

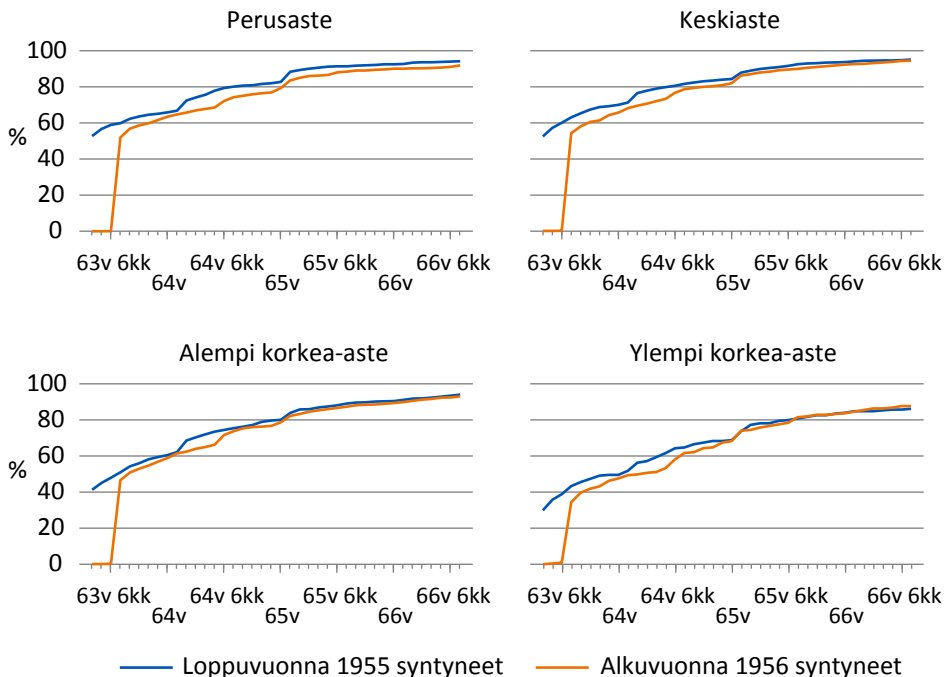
Kuviot 3.6 ja 3.7 kuvaavat loppuvuonna ja alkuvuonna syntyneiden vanhuuseläkkeelle siirtymisen ajoittumista koulutusasteen mukaan. Yleisesti ottaen vuonna 1955 ja 1956 syntyneitä koskeva vertailu (kuvio 3.6) ja vuonna 1956 ja 1957 syntyneitä (kuvio 3.7) koskeva vertailu antavat samankaltaisia tuloksia, joten niitä tulkitaan yhdessä. Tulosten perusteella koulutusluokkien välillä on paljon samankaltaisuutta.

Yksityisellä sektorilla työskentelevät palkansaajat, joilla on alempi korkea-asteen tai etenkin ylemmän korkea-asteen tutkinto, jäävät muita harvemmin vanhuuseläkkeelle vanhuuseläkkeen alaikärajalta. Ehkä osin juuri tästä syystä johtuen korkeammin koulutetut alkuvuonna syntyneet ottavat nopeammin kiinni vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuudessa edellisen vuoden lopussa syntyneitä kuin matalammin koulutetut. Jonkinlainen poikkeus on alkuvuonna 1957 syntyneet henkilöt, joilla on ylempi korkeakoulututkinto. He ottivat melko hitaasti kiinni vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuudessa edellisen vuoden lopussa syntyneitä. Tässä osatutkimuksessa juuri alkuvuonna 1957 syntyneiden vanhuuseläkkeelle

siirtymiseen koronapandemian voidaan olettaa vaikuttaneen eniten. Jos vertaillaan vain joulukuussa ja tammikuussa syntyneitä (vuosina 1955 ja 1956 syntyneitä koskeva vertailu), tammikuussa syntyneistä, joilla oli korkeakoulututkinto, vanhuuseläkkeen alaikärajalta oli jo jäänyt yhtä suuri osuus vanhuuseläkkeelle kuin joulukuussa syntyneistä korkeakoulutetuista samassa iässä (liitekuvio 3.10). Erityisesti niillä, joilla oli vain perusasteen koulutus, korkeampaan vanhuuseläkeikään liittyvä ero vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuudessa näyttää säilyvän pidempään. Esimerkiksi niillä, joilla oli vain perusasteen koulutus, eroa vuoden 1956 lopussa ja vuoden 1957 alussa syntyneiden välillä oli havaittavissa yhä seurannan lopussa 65 vuoden ja seitsemän kuukauden iässä seitsemän prosenttiyksikköä. Muissa koulutusluokissa ero oli 2–4 prosenttiyksikköä.

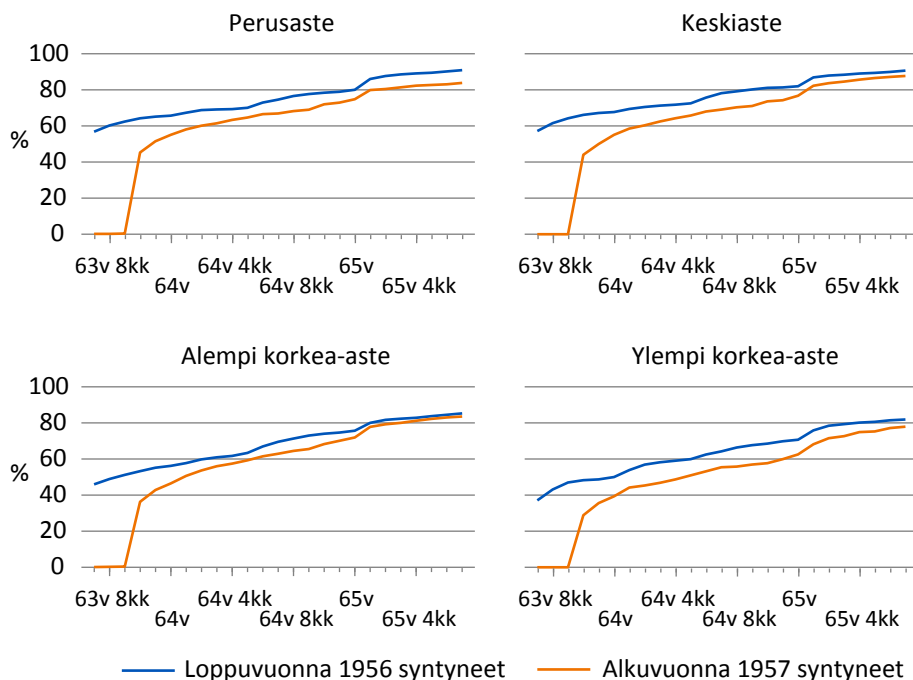
Kuvio 3.6.

Vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuus koulutuksen ja iän mukaan 63 vuoden ja kolmen kuukauden iästä eteenpäin, marras-joulukuussa 1955 syntyneet ja tammihelmikuussa 1956 syntyneet.

Kuvio 3.7.

Vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuus koulutuksen ja iän mukaan 63 vuoden ja kuuden kuukauden iästä eteenpäin, marras-joulukuussa 1956 syntyneet ja tammi-helmikuussa 1957 syntyneet.

Vanhuuseläkeiän nousu ja ansiot

Lopuksi tässä osatutkimuksessa tarkastellaan palkkatuloja loppu- ja alkuvuonna syntyneiden välillä. Koska vanhuuseläkkeelle siirtyminen on yhteydessä ansioihin, on todennäköistä, että tulokset ovat samankaltaisia kuin vanhuuseläkkeelle siirtymisen suhteen. Toisaalta työskentely on paikoin jopa melko tyypillistä myös vanhuuseläkkeelle siirtymisen jälkeen (ks. esim. osatutkimus 1 tässä raportissa). Lisäksi ansiotarkastelu kertoo suuntaa antavasti siitä, mitä vanhuuseläkkeelle siirtymisen myöhentyminen tarkoittaa henkilöiden tulotason suhteen. Ansiot ovat yhteydessä myös esimerkiksi eläkkeiden rahoitukseen, henkilöiden omaan eläkekarttumaan ja verotuloihin. Täten niillä on myös laajempaa merkitystä.

Aineistoon liittyvistä rajoitteista johtuen ansiovertailuja ei tehdä vuosina 1957 ja 1958 syntyneiden välillä. Vuonna 1955 ja 1956 syntyneiden välisessä vertailussa tarkastellaan ansioita niinä kuukausina, kun henkilö

täytti 64 ja 65 vuotta. Lisäksi tarkastellaan ansioita 64. syntymäpäivää seuraavien 12 kuukauden aikana. Vuonna 1956 ja 1957 syntyneiden välisessä vertailussa tarkastellaan ansioita sen kalenterikuukauden aikana, kun henkilö täytti 64 vuotta. Ansioita tarkastellaan myös 63. syntymäpäivää seuraavien 12 kuukauden aikana. Kunkin ansiomuuttujan suurituloisimmalle prosentille on annettu 99. prosenttipisteen arvo. Näin erittäin suuret ansiotulot eivät vaikuta keskiarvoon.

Taulukko 3.3. havainnollistaa erot ansioissa marras-joulukuussa 1955 ja tammi-helmikuussa 1956 syntyneiden välillä. Myöhemmän vanhuuseläkkeelle siirtymisen seurauksena korkeamman eläkeiän omaavilla vuonna 1956 syntyneillä on korkeammat vuosiansiot kaikissa mittauspisteissä. 64-vuotiaana (12 kalenterikuukauden seuranta) ero ansioiden keskiarvossa on noin 2 700 euroa ja mediaanissa noin 1 600 euroa. Ero ansioiden 75. prosenttipisteessä on noin 7 500 euroa ja 90. prosenttipisteessä 5 500 euroa. Erot selittyvät sillä, että alkuvuonna syntyneet jäävät iän mukaan tarkasteltuna hieman myöhemmin vanhuuseläkkeelle. On kuitenkin syytä huomioida, että 64 vuotta täyttäessä ovat vuonna 1956 syntyneetkin kuusi kuukautta yli vanhuuseläkkeen alaikärajan.

Eroja ryhmien välillä on myös, kun tarkastellaan kuukausiansioita 64 ja 65 vuotta täyttäessä. Mikäli vertaillaan vain joului- ja tammikuussa syntyneitä ei systemaattisia eroja ole, kun tarkastellaan ansiota sen kalenterikuukauden aikana, kun henkilöt täyttivät 65 vuotta (liitetaulukko 3.1).

Taulukko 3.3.

Ansiot (€), marras-joulukuussa 1955 syntyneet ja tammi-helmikuussa 1956 syntyneet.

	Ansiot 64-vuotiaana (12 kk seuranta)		Kuukausiansiot 64 vuotta täyttäessä		Kuukausiansiot 65 vuotta täyttäessä	
	Loppu- vuonna	Alku- vuonna	Loppu- vuonna	Alku- vuonna	Loppu- vuonna	Alku- vuonna
	1955 syntyneet	1956 syntyneet	1955 syntyneet	1956 syntyneet	1955 syntyneet	1956 syntyneet
Keskiarvo	13 222	15 933	1 495	1 644	871	966
Mediaani	436	2 055	0	0	0	0
75. prosenttipiste	20 012	27 520	2 695	2 954	521	969
90. prosenttipiste	43 553	49 080	4 496	4 930	3 493	3 657

Huomautus: Prosenttipisteet kuvaavat muuttujan arvon, jonka alapuolelle jakaumassa jää tapauksista prosenttipisteen mukainen osuus. Esimerkiksi ansiot 90. prosenttipisteen kohdalla kuvaa ansioiden määrää, jonka alle jää 90 prosenttia tapauksista.

Vastaavia tuloksia saadaan, kun tarkastellaan marras-joulukuussa 1956 syntyneiden ja tammi-helmikuussa 1957 syntyneiden ansioita. Aineistorajoitteista johtuen tässä 12 kuukauden seuranta koskee aikaa 63-vuotiaana (vrt. 64-vuotiaana edellisessä tarkastelussa). Toisin kuin edellisessä tarkastelussa luvut sisältävät kummankin ryhmän osalta kalenterikuukausia juuri ennen ja jälkeen syntymäkohortin vanhuuseläkkeen alaikärajan. Tästä syystä sekä euromääräiset luvut että niiden erot ovat tässä tarkastelussa merkittävästi suurempia koskien 12 kuukauden seuranta.

Ansiot sekä 63-vuotiaana että 64 vuotta täyttäessä olivat alkuvuonna 1957 syntyneillä suuremmat kuin loppuvuonna 1956 syntyneillä. Jälleen voidaan olettaa, että tärkein selittävä tekijä on eroava vanhuuseläkeikä syntymäkohorteilla. Ero vanhuuseläkeiässä vaikutti myös siihen, millainen oli koronapandemian vaikutus. Korkeamman vanhuuseläkeiän seurauksena alkuvuonna 1957 syntyneet saavuttivat vanhuuseläkkeen alaikärajan loppuvuonna 2020, jolloin koronapandemiaan liittyvät rajoitustoimet olivat voimakkaita.

Tammi-helmikuussa 1957 syntyneiden ansioiden keskiarvo 63-vuotiaana oli noin 38 000 euroa. Marras-joulukuussa 1956 syntyneillä keskiarvo oli vajaa 31 000 euroa. Mediaani oli vuonna 1957 syntyneillä lähes 8 000 euroa korkeampi. 90. prosenttipisteen osalta ero oli noin 10 000 euroa. Tulokset ovat samanlaisia, mikäli verrataan vain joului- ja tammikuussa syntyneitä (liitetaulukko 3.2). Nämä tulokset kertovat korkeamman vanhuuseläkeiän seurauksista, mutta myös siitä, että moni alkuvuonna 1957 syntynyt myöhensi eläkkeellä jäämistään koronapandemian takia.

Taulukko 3.4.

Ansiot (€), marras-joulukuussa 1956 syntyneet ja tammi-helmikuussa 1957 syntyneet.

	Ansiot 63-vuotiaana (12 kk seuranta)		Kuukausiansiot 64 vuotta täyttäessä	
	Loppu- vuonna 1956 syntyneet	Alku- vuonna 1957 syntyneet	Loppu- vuonna 1956 syntyneet	Alku- vuonna 1957 syntyneet
Keskiarvo	30 722	37 915	1 537	2 008
Mediaani	26 537	34 186	0	630
75. prosenttipiste	41 567	48 548	2 832	3 420
90. prosenttipiste	60 484	70 572	4 794	5 515

Huomaus: Prosenttipisteet kuvaavat muuttujan arvon, jonka alapuolelle jakaumassa jää tapauksista prosenttipisteen mukainen osuus. Esimerkiksi ansiot 90. prosenttipisteen kohdalla kuvaa ansioiden, jonka alle jää 90 prosenttia tapauksista.

Ansioiden osalta ei ole huomioitu muutoksia yleisessä ansiotasossa. Kuitenkin esimerkiksi marraskuussa ja helmikuussa syntyneiden välillä on kyse vain kolmen kuukauden erosta, joten yleisen ansiotason muutoksen – tai suhdannevaihteluiden – merkitys on hyvin pieni (joulu- ja tammikuussa syntyneiden välillä ero on vain kuukausi). Tilastokeskus julkaisee ansiotasoindeksiä vuosi- ja neljännesvuositasolla kuukausitason sijaan, joten tarkka yleisen ansiotason muutoksen huomioiminen olisi hankalaa.

Yhteenveto ja pohdinta

Vuoden 2017 eläkeuudistuksen seurauksena vanhuuseläkeikä alkoi nousta kolmella kuukaudella syntymäkohorttia kohden vuonna 1955 syntyneistä alkaen. Tässä osatutkimuksessa on tarkasteltu, mitä yksittäinen kolmen kuukauden nousu vanhuuseläkkeen alaikärajassa on tarkoittanut eläkkeelle siirtymisen ajoituksen ja ansioiden suhteen. Osatutkimuksessa verrattiin vuoden lopussa syntyneitä seuraavan vuoden alussa syntyneisiin. Näillä henkilöillä syntymäpäivät ovat lähellä toisiaan, mutta he ovat syntyneet eri vuosina. Tarkastelu kohdistuu syntymäkohortteihin, joilla on eri vanhuuseläkkeen alaikärajat. Oletuksena oli, että vanhuuseläkkeen alaikäraja on merkittävin näitä henkilöitä erottelva tekijä. Osatutkimuksen tarkastelut rajattiin koskemaan yksityisellä sektorilla työskennelleitä palkansaajia. Aineistoon tehdyillä rajauksilla on pyritty eristämään tarkastelu henkilöihin, joita vanhuuseläkeiän nousun voitiin olettaa koskeneen.

Eläkeiän nousu myöhentänyt vanhuuseläkkeelle siirtymistä

Osatutkimuksen tulokset vahvistavat kuvaa siitä, että vanhuuseläkkeen ikärajan nouseminen on myöhentänyt vanhuuseläkkeelle siirtymistä. Toisin sanoen vanhuuseläkkeelle siirrytään entistä vanhempana. Eläkeiän nouseminen kolmella kuukaudella ei näytä merkittävästi kuitenkaan kiihdyttäneen vanhuuseläkkeelle siirtymistä vaan vanhuuseläkkeelle siirrytään melko samaan tapaan kuin kolme kuukautta matalammalla vanhuuseläkeiällä, mutta aavistuksen vanhempana. Tämä tarkoittaa sitä, että ero vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuudessa henkilöiden välillä, joilla on eri vanhuuseläkeikä, ei poistu välittömästi, kun nuorempi syntymäkohortti saavuttaa oman korkeamman vanhuuseläkeikänsä. Ero vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuudessa kapenee iän mukaan, mutta eroa voidaan havaita hieman vielä pari vuotta vanhuuseläkkeen alaikärajan jälkeen.

Osatutkimus havainnollistaa, että väestöryhmien välillä saattaa olla eroja sen suhteen, miten korkeampi vanhuuseläkeikä on yhteydessä vanhuuseläkkeen siirtymisen ajoitukseen. Näiden erojen suuruus on kuitenkin melko pieni. Naisilla ja korkeammin koulutetuilla vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuus näyttää saavuttavan nopeammin heitä, joilla oli kolme kuukautta matalampi eläkeikä, kuin miehillä tai matalammin koulutetuilla. Erityisesti heillä, joilla oli vain perusasteen koulutus, ero vuoden lopussa ja seuraavan vuoden alussa syntyneiden välillä vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuudessa näyttää pysyvän pidempään. Naisilla ja korkeammin koulutetuilla korkeampi vanhuuseläkeikä voi siis hieman kiihdyttää eläkkeelle siirtymistä vanhuuseläkkeen alaikärajan saavuttamisen jälkeen.

Vanhuuseläkkeelle siirtymisen myöhentyminen näkyy korkeampina keskimääräisinä ansioina

Tarkastelut myös havainnollistavat, että hieman myöhäisempi vanhuuseläkkeelle siirtymisen on yhteydessä korkeampiin keskimääräisiin ansioihin vanhuuseläkkeen alaikärajan jälkeen. Esimerkiksi marras-joulukuussa 1955 syntyneiden ansiot 64-vuotiaana (12 kuukautta) olivat keskimäärin 2 700 euroa pienemmät kuin tammi-helmikuussa 1956 syntyneillä. Koska vanhuuseläkkeelle jäätiin erityisesti lähellä vanhuuseläkkeen alaikäraja, ovat erot vuoden lopussa syntyneiden ja seuraavan vuoden alussa syntyneiden välillä euromääräisesti suurempia, mitä lähempänä alaikäraja tarkastelu tehdään. Marras-joulukuussa 1956 syntyneiden ansiot 63-vuotiaana (12 kuukautta) olivat keskimäärin noin 7 000 euroa pienemmät kuin tammi-helmikuussa 1957 syntyneillä.

Tutkimuksen arviointia

Vaikka tarkastelu keskittyi henkilöihin, jotka olivat syntymääjankohdaltaan hyvin lähellä toisiaan, ei ole mahdollista täysin sulkea pois muiden – ei vanhuuseläkkeen alaikärajan suoraan yhteydessä olevien – vanhuuseläkkeelle siirtymisen ajoittumiseen ja ansioihin vaikuttavien tekijöiden vaikutusta. Erityisen tärkeäksi tulosten valossa näyttää nousevan koronapandemia. Esimerkiksi alkuvuonna 1957 syntyneet saavuttivat vanhuuseläkeikänsä loppuvuonna 2020, jolloin koronapandemia ja siihen liittyvät rajoitustoimet vaikuttivat merkittävästi yhteiskuntaan. Loppuvuonna 2020 vanhuuseläkkeelle siirryttiin yleisesti ottaen odotettua vähemmän (Elo 2020; ks. liitekuvio 3.1). On todennäköistä, että koronapandemia on vaikuttanut kaikkiin syntymäkohortteihin lähellä vanhuuseläkeikää, joskin vaikutuksen voimakkuudessa on eroja. Tämä yleisesti ottaen haastaa vuoden 2017 eläkeuudistuksen tarkkaa arviointia.

Myös osittaisten eläkkeiden osalta on hieman eroavaisuuksia tarkasteltujen syntymäkohorttien välillä. Vuosina 1956–1958 syntyneillä oli mahdollisuus siirtyä osittaiselle vanhuuseläkkeelle. Sen sijaan vuoden 1955 lopussa syntyneillä oli muutaman kuukauden ajan mahdollisuus aloittaa osa-aikaeläke (osittainen vanhuuseläke korvasi osa-aikaeläkkeen 1.2.2017 alkaen). Tämän vaikutus tuloksiin lienee kuitenkin hyvin pieni.

On mahdollista, että vuoden alussa ja lopussa syntyneiden välillä voi myös olla muita eroja. Aikaisemmassa tutkimuskirjallisuudessa on tarkasteltu runsaasti sitä, miten ero syntymääjankohdassa vaikuttaa sosioekonomisiin vasteisiin sekä erilaisiin elämänkulun tapahtumiin. Esimerkiksi vuoden alussa syntyneiden on havaittu pärjäävän koulussa vuoden lopussa syntyneitä paremmin (niin kutsuttu suhteellisen iän ilmiö) (Urruticoechea ym. 2021). Toisaalta on mahdollista ajatella, että erot, joita havaitaan esimerkiksi nuoruudessa, ehtivät tasoittua elämänkulun aikana ja eläkeiän kynnyksellä ne ovat vähäisiä. Suomalaisessa tutkimuksessa onkin havaittu, ettei suhteellisella iällä ollut vaikutusta koulutusvuosiin, työllisyyteen tai ansioihin (Pehkonen ym. 2015). Yhdeksi syyksi on esitetty se, että Suomessa peruskoulu alkaa melko myöhään eikä Suomessa ole tasoryhmiä kouluissa (Pehkonen ym. 2015).

Lähteet

Elo (2020) Yllättävä ilmiö korona-aikana: vanhuuseläkkeen hakeminen on vähentynyt. 11.11.2020. <https://www.elo.fi/fi-fi/uutiset/2020/yllattava-ilmio-korona-aikana-vanhuuselakkeen-hakeminen-on-vahentynyt>

Eläketurvakeskus – tilastotietokanta. Työeläkkeelle siirtyneiden kuukausitilasto. https://tilastot.etk.fi/pxweb/fi/ETK/ETK_120tyoelakkeensaajat_10kuukausitilasto/kuti20_elsi.px/

ETK (2022) Eläkkeellesiirtymisikä vahvassa nousussa jo toista vuotta. Eläketurvakeskus. 9.2.2022. <https://www.etk.fi/ajankohtaista/elakkeellesiirtymisika-vahvassa-nousussa-jo-toista-vuotta/>

Ilmarinen (2020) Koronan vaikutukset eivät vielä juurikaan näy eläkehakemusten määrässä. 27.4.2020. <https://www.ilmarinen.fi/tietoa-ilmarisesta/ajankohtaista/uutiset-ja-tiedotteet/2020/korona-ei-viela-nay-elakehakemuksissa/>

Kannisto, Jari (2020) Nostaako korona eläkehakemusten määrää? Eläketurvakeskus, Blogit, 14.5.2020. <https://www.etk.fi/blogit/nostaako-korona-elakehakemusten-maaraa/>

Pehkonen, J., Viinikainen, J., Böckerman, P., Pulkki-Råback, L., Keltikangas-Järvinen, L., & Raitakari, O. (2015). Relative age at school entry, school performance and long-term labour market outcomes. *Applied Economics Letters*, 22(16): 1345–1348.

Urruticoechea, A., Oliveri, A., Vernazza, E., Giménez-Dasí, M., Martínez-Arias, R., & Martín-Babarro, J. (2021). The relative age effects in educational development: A systematic review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(17): 8966.

4 Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen - eläkeuudistuksen vaikutus?

Mikko Laaksonen

Johdanto

Vuonna 2017 toteutettiin työeläkeuudistus, jonka keskeisiä muutoksia olivat vanhuuseläkkeen ikärajan nostaminen ikäluokittain, eläkkeen karttumisprosenttien muutokset ja joidenkin uusien eläkemuotojen käyttöönotto. Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymistä koskeviin säännöksiin tai eläkkeen määräytymisperusteisiin ei tehty muutoksia. Eläkeuudistus vaikuttaa kuitenkin myös työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymiseen sitä kautta, että työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen yläikäraja on sidottu vanhuuseläkkeen alaikärajaan. Työkyvyttömyyseläkkeelle on mahdollista siirtyä siihen saakka, kunnes henkilö saavuttaa alimman vanhuuseläkeikänsä. Vanhuuseläkkeen alaikärajan noustessa työkyvyttömyyseläkkeen yläikäraja nousee myös.

Ennen vuotta 2017 vanhuuseläkkeen yleinen alaikäraja oli 63 vuotta. Vuonna 1954 ja sitä ennen syntyneet ovat siten voineet jäädä vanhuuseläkkeelle aikaisintaan 63 vuoden täyttämistä seuraavan kuukauden alusta. Tätä seuraavilla syntymävuosiluokilla alin vanhuuseläkeikä nousee kolme kuukautta vuodessa, kunnes on 65 vuoden alaikäraja on saavutettu. Työkyvyttömyyseläkkeelle voi siirtyä vielä sen kuukauden alusta, jolloin oma alin vanhuuseläkeikä tulee täyteen. Jos henkilö on jo täyttänyt vanhuuseläkkeen alaikärajan, myönnetään eläke aina vanhuuseläkkeenä, myös työkyvyttömyystapauksissa. Vanhuuseläkeiän täytyessä voimassa olevat työkyvyttömyyseläkkeet muutetaan vanhuuseläkkeiksi.

Vanhuuseläkkeen alaikärajan noustessa työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrää luonnollisesti lisää se, että entistä vanhemmat ikäluokat voivat siirtyä työkyvyttömyyseläkkeelle. Lisäksi on mahdollista, että eläkeuudistuksen seurauksena työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen lisääntyy myös alle 63-vuotiaiden joukossa.

Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen lisääntyy iän myötä erityisesti 50 ikävuoden täyttämisen jälkeen. Tämä on luonnollista, sillä iän myötä terveysongelmat lisääntyvät ja työkyky heikkenee (Laaksonen ym. 2022). Vähän ennen vanhuuseläkeikää työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen kuitenkin vähenee selvästi. Tähän voi vaikuttaa esimerkiksi muiden työmarkkinoilta poistumisen mahdollistavien vaihtoehtojen lisääntyminen. Työkyvyttömyyseläke ei myöskään välttämättä ole taloudellisesti kannattava vaihtoehto esimerkiksi työttömyysturvaan verrattuna. Koska lyhytkestoisen työkyvyn menettämisen aikana ansiomenetystä korvataan sairauspäivärahaajärjestelmästä, ei työkyvyttömyyseläkkeelle myöskään välttämättä edes ehditä, jos sairastuminen tapahtuu lähellä vanhuuseläkeikää. Yhtenä syynä työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen vähenemisille viimeisten vanhuuseläkettä edeltävien vuosien aikana voi olla myös se, että vähän ennen vanhuuseläkeikää työkyvyttömyyseläkkeelle ei enää vaivauduta hakemaan, vaan työssä sinnitellään vanhuuseläkeikään saakka työkykyongelmista huolimatta (Laaksonen 2020, Kannisto 2022). Eläkeiän noustessa tietyn ikäisten etäisyys vanhuuseläkkeen alarajan saavuttamiseen kasvaa, jolloin myös alttius työkyvyttömyyseläkkeen hakemiseen voisi lisääntyä. Näin voisi tapahtua erityisesti suhteellisen lähellä vanhuuseläkeikää olevilla.

Tässä osatutkimuksessa tarkastellaan lähellä vanhuuseläkeikää olevien työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen muutoksia ennen ja jälkeen vuoden 2017 työeläkeuudistuksen. Erityisesti kiinnostuksen kohteena ovat 60 vuotta täyttäneet mutta alle 63-vuotiaat. Tarkasteluja tehdään sekä syntymäkohortin että eläkkeelle siirtymisvuoden mukaan. Täysiä työkyvyttömyyseläkkeitä ja osatyökyvyttömyyseläkkeitä tarkastellaan erikseen.

Aineisto

Tutkimus perustuu Eläketurvakeskuksen rekistereistä vuoden 2021 loppuun saakka poimituihin tietoihin. Työkyvyttömyyseläkkeet sisältävät vain työeläkkeenä myönnetyt eläkkeet. Eläkkeelle siirtymisessä on edellytetty, että henkilö ei ole saanut mitään eläkettä edellisen kahden vuoden aikana. Täydet ja osatyökyvyttömyyseläkkeet on eroteltu sen mukaan, kummalle eläkkeelle henkilö ensiksi siirtyi. Toistaiseksi myönnettyjä työkyvyttömyyseläkkeitä ja määräaikaista kuntoutustukia ei erotella. Yksityisen ja julkisen sektorin eläkkeet on eroteltu sen mukaan, mikä oli

eläkkeen myöntänyt pääasiallinen laitos. Eläkkeelle siirtymisen ajankohta on määritelty eläkkeen alkamispäivän perusteella.

Tutkimus on rajattu yli 57-vuotiaisiin, mutta pääosin keskitytään 60 vuotta täyttäneisiin. Tarkasteltavat ikäluokat ovat vuosina 1952–1959 syntyneet. Vuonna 1959 syntyneitä voidaan kuitenkin tarkastella vain 62-vuotiaaksi saakka. Kalenterivuositteiset tarkastelut koskevat vuosia 2014–2021.

Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen muutoksia tarkastellaan neljännesikävuosittain, koska eläkeuudistuksen seurauksena eläkeikä nousi aina kolmella kuukaudella syntymäkohorttia kohti. Työkyvyttömyyseläkelajin ja työskentelysektorin lisäksi taustamuuttujina käytetään sukupuolta, työkyvyttömyyseläkkeen diagnoosia, edellisen vuoden lopun työttömyyttä ja koulutustasoa.

Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen kohorteittain

Eläkeuudistuksen myötä työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen tuli mahdolliseksi myös 63 vuotta täyttäneille ikärajan noustessa kolme kuukautta syntymäkohorttia kohti. Vuonna 1955 syntyneistä työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyi 63 vuoden täyttämisen jälkeen 147 henkilöä. He olivat siis olleet työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyessään 63 vuotta täyttäneitä mutta nuorempia kuin 63 vuotta ja kolme kuukautta. Vuonna 1956 syntyneitä yli 63-vuotiaana työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneitä oli puolen vuoden aikana 391 ja vuonna 1957 syntyneitä yhdeksän kuukauden aikaikkunassa 628. Myöhempien kohorttien tarkastelu 63 vuotta täyttäneiden osalta ei tällä 2021 loppuun ulottuvalla aineistolla ole mahdollista.

Kalenterivuoden mukaan tarkasteltuna 63 vuotta täyttäneitä työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneitä oli tämän tutkimuksen aineistossa 111 vuonna 2018, 324 vuonna 2019, 514 vuonna 2020 ja 707 vuonna 2021. Kun vanhuuseläkkeen ikäraja nousee edelleen, tulee 63 vuotta täyttäneiden työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä lisääntymään myös tulevaisuudessa, kun työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen tulee mahdolliseksi yhä vanhemmille ikäluokille. Jatkossa tässä tutkimuksessa keskitytään ennen 63 ikävuoden täyttämistä työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneisiin.

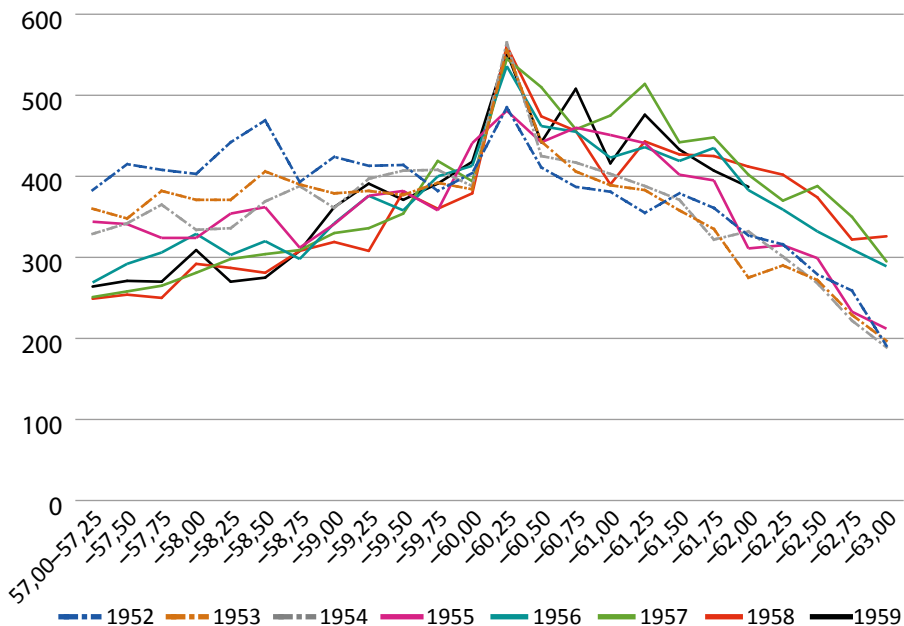
Kuviossa 4.1 on esitetty työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä 57 vuotta täyttäneillä ja alle 63-vuotiailla 1952–1959 syntyneissä kohorteissa neljännesikävuosittain. Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen lisääntyy 60

ikävuoteen saakka ja alkaa sen jälkeen vähentyä. 60 ikävuoden kohdalla on selvä piikki, mikä liittyy yksityisen sektorin työkyvyttömyysmääritelmän muutokseen tässä iässä. Yksityisellä sektorilla 60 vuotta täyttäneen eläkkeenhakijan työkyvyttömyyseläkeoikeutta arvioitaessa painotetaan työkyvyttömyyden ammatillista luonnetta, mikä tarkoittaa sitä, että työkykyä arvioidaan suhteessa hakijan omaan ammattiin, kun tätä nuoremmilla työkykyä arvioidaan suhteessa mihin tahansa kohtuudella edellytettävään työhön. Julkisella sektorilla ammatillista työkyvyttömyysmääritelmää sovelletaan aina iästä riippumatta, jos työkyvyttömyys alkaa palvelussuhteen kestäessä. Vuosina 1952 ja 1955 syntyneillä 60 ikävuoden kohdalla oleva piikki on hieman matalampi kuin tätä aikaisemmissa ja tätä myöhemmissä kohorteissa.

Eläkeuudistuksen kohteena olleissa kohorteissa työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä on 60 vuoden täyttämisen jälkeen suurempi kuin tätä vanhemmissa kohorteissa. Alle 60-vuotiaana työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä on puolestaan näissä kohorteissa selvästi pienempi kuin vanhemmissa kohorteissa.

Kuvio 4.1.

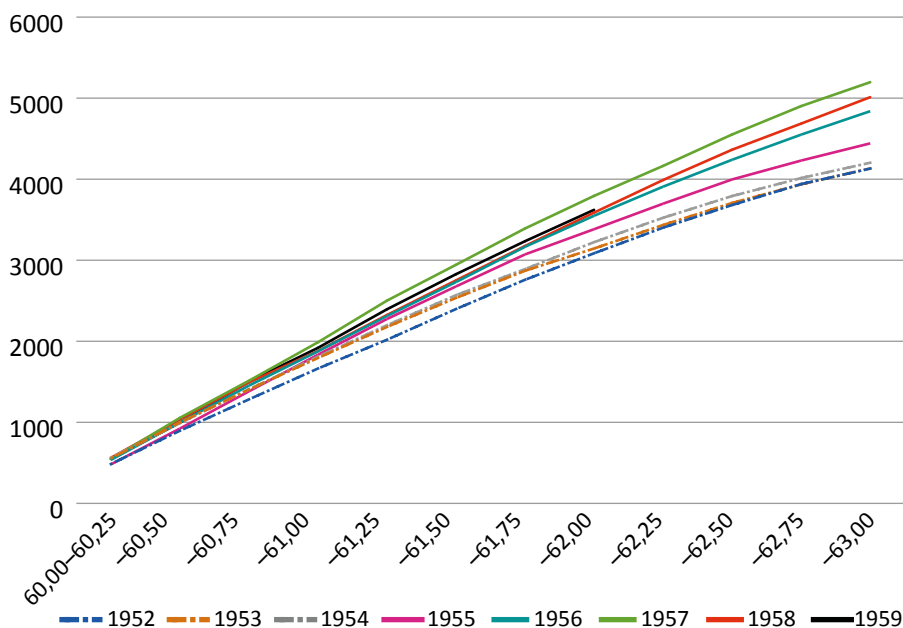
Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä neljännesikävuosittain syntymäkohortin mukaan.

Kuviossa 4.2 työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä on esitetty kumulatiivisesti 60 ikävuodesta eteenpäin. Pääsääntöisesti työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä lisääntyy kohortti kohortilta, mutta on poikkeuksellisen suuri vuonna 1957 syntyneillä. Tämä johtuu osittain siitä, että vuonna 1957 syntyneiden kohortti oli 60 vuoden iässä hieman myöhempiä kohortteja suurempi. Vuonna 1957 syntyneessä kohortissa 60 ja 63 ikävuoden välillä työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä on noin tuhat henkilöä suurempi kuin vuonna 1952 syntyneillä.

Kuvio 4.2.

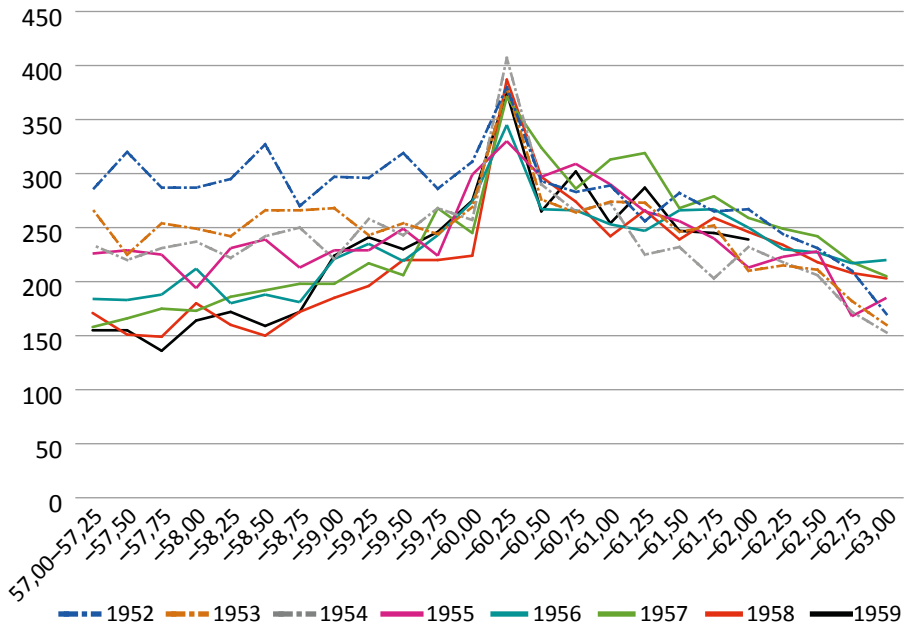
Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden kumulatiivinen määrä syntymäkohorteittain ikävälillä 60–63 vuotta.

Täysien työkyvyttömyyseläkkeiden ja osatyökyvyttömyyseläkkeiden tarkastelu erikseen kuitenkin osoittaa, että täydelle työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrän lisääntyminen eläkeuudistuksen kohteena olleissa kohorteissa 60 ikävuoden jälkeen on aikaisempiin kohortteihin verrattuna ollut vähäistä (kuvio 4.3). Ennen 60 ikävuotta työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä on sen sijaan vähentynyt selvästi kohortti kohortilta.

Kuvio 4.3.

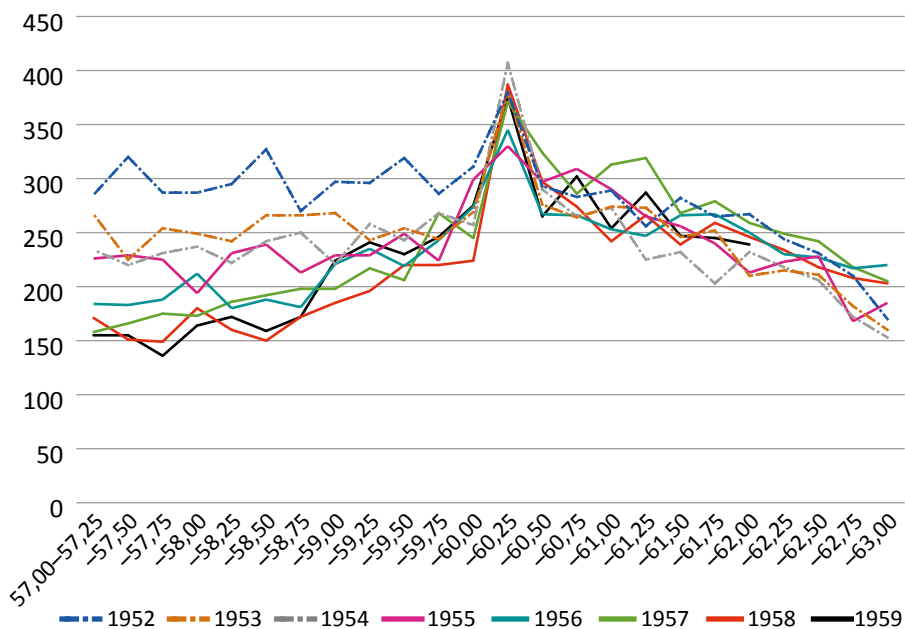
Täydelle työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä neljännesikävuosittain syntymäkohortin mukaan.

Osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä 60 vuotta täyttäneiden joukossa on sen sijaan voimakkaasti kasvanut (kuvio 4.4). Määrä on kuitenkin ollut kasvussa jo ennen vuoden 1955 ikäluokkaa. Eläkeuudistuksen kohteena olleet kohortit ovat kuitenkin suhteellisen lähellä toisiaan ja vasta vanhimmissa ikäneljänneksissä osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä lisääntyy kohorteittain. Osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen ikähuippu näyttäisi myös siirtymän myöhäisemmäksi, kun tullaan nuorempiin kohortteihin.

Kuvio 4.4.

Osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä neljännesikävuosittain syntymäkohortin mukaan.

Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä kumulatiivisesti 60 ikävuodesta eteenpäin erikseen täydelle työkyvyttömyyseläkkeelle ja osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtyneille on esitetty liitteessä (liitekuvio 4.1). Täydelle työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisessä kohorttien väliset erot ovat selvästi pienempiä kuin osatyökyvyttömyyseläkkeissä. Vuonna 1957 syntyneillä täydelle työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä on poikkeuksellisen suuri. Osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä kasvaa selvästi kohortti kohortilta jo ensimmäisestä tarkastellusta kohortista lähtien. Viimeisten neljän kohortin välillä ei kuitenkaan ole juurikaan eroja.

Koska osatyökyvyttömyyseläkkeet ovat selvästi yleisempiä julkisella kuin yksityisellä sektorilla, voivat sektorien väliset erot heijastua täydelle ja osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtymisessä tapahtuneisiin muutoksiin. Tämän vuoksi täydelle ja osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtymistä tarkasteltiin myös sektoreittain (liitekuvio 4.2). Varsinkaan yksityisellä sektorilla ei eläkeudistuksen kohteena olleissa kohorteissa ole nähtävissä muutosta täydelle työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrässä 60 vuotta täytäneillä. Alle 60-vuotiailla työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä

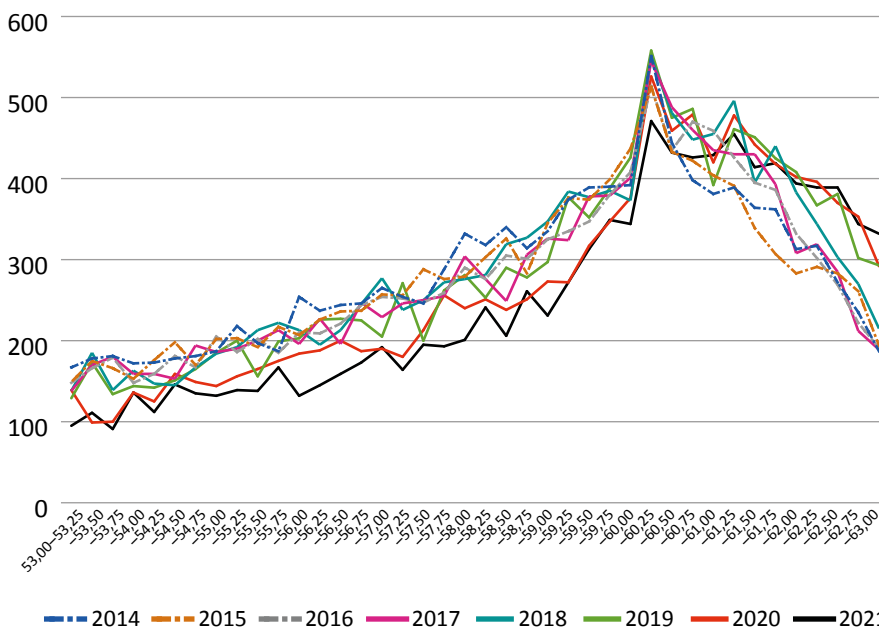
sen sijaan vähenee myöhemmissä kohorteissa kummallakin sektorilla. Osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä lisääntyy sekä yksityisellä että julkisella sektorilla kohortti kohortilta suurin piirtein samalla tavalla. Julkisella sektorilla osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen ikähuippu näyttäisi kuitenkin olevan vanhempana kuin yksityisellä sektorilla. Myös täysissä työkyvyttömyyseläkkeissä ikähuippu on julkisella sektorilla vanhempana, eikä samanlaista piikkiä kuin 60 ikävuoden kohdalla kuin yksityisellä sektorilla ole nähtävissä. Liitekuviossa 4.3 tulokset on esitetty myös 1952–54 ja 1955–58 syntyneet yhdistäen.

Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen vuosittain

Kuviossa 4.5 työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä neljännesikävuosittain on esitetty työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisvuoden mukaan. Havainnot ovat samansuuntaisia kuin kohorttikohtaisessa tarkastelussa. Yli 60-vuotiaana työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä lisääntyy vuoden 2017 jälkeen, mutta erot kalenterivuosien välillä ovat suhteellisen pieniä. Ainoastaan viimeisen puolentoista ikävuoden aikana eläkkeelle siirtyneiden määrä on viimeisinä kalenterivuosina aikaisempia vuosia suurempi. Kuviossa näkyy myös, että vuosina 2020 ja 2021 työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä on alle 60-vuotiaiden joukossa selvästi pienempi kuin aikaisempina vuosina. Näinä vuosina työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä väheni huomattavasti, todennäköisesti koronapandemiaan liittyvistä syistä. Siten voidaan ajatella, että vuosina 2020 ja 2021 työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrät myös yli 60-vuotiaiden joukossa ovat keinotekoisia alhaisia. Jos koronapandemia on vaikuttanut työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymistä vähentävästi vuosina 2020 ja 2021, vaikuttaa tämä luonnollisesti myös edellä esitettyihin kohorttikohtaisiin tarkasteluihin. Niistä on kuitenkin vaikea hahmottaa, mihin ikäryhmään missäkin kohortissa vaikutukset kohdistuvat.

Kuvio 4.5.

Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä neljänneskävuosittain siirtymisvuoden mukaan.

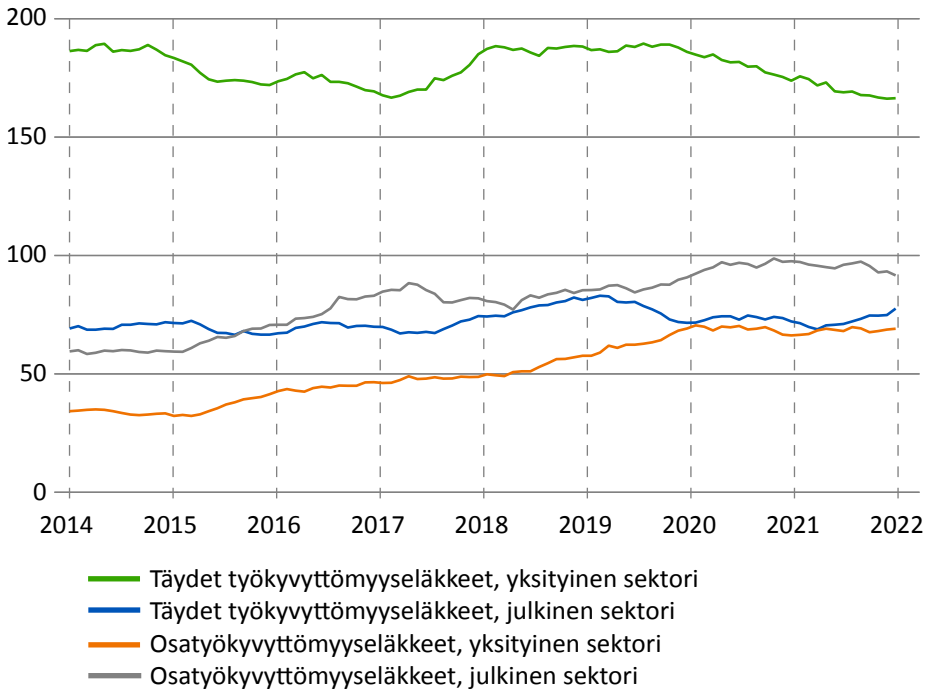
Liitteessä on esitetty kalenterivuosi-kohtaiset tarkastelut erikseen täydelle työkyvyttömyyseläkkeelle ja osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtyneille (liitekuviot 4.4 ja 4.5). Yli 60-vuotiaana täydelle työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrässä tarkasteluvuosien väliset erot ovat vähäisiä, mutta osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen lisääntyy selvästi kohti nykypäivää siirryttäessä. Osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen lisääntyy kuitenkin myös jo ennen eläkeuudistuksen voimaantulovuotta. Eläkeuudistuksen jälkeisissä vuosissa osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä kasvaa selvimmin vasta kaikista vanhimmissa ikäneljänneksissä.

Kuviossa 4.6 on tarkasteltu 60–62-vuotiaiden työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen muutoksia vuosien 2014 ja 2021 välillä kuukausittaiseen työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrään perustuvalla aineistolla. Tarkastelun ajatuksena on, että useampien datapisteiden avulla muutosten suunnasta ja ajoittumisesta voidaan saada vuositaso tarkasteluun verrattuna tarkempi kuva. Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrässä on kuitenkin huomattavaa kuukausittaista vaihtelua. Sen takia trendejä on tasoitettu poistamalla ensin regressioanalyysillä vuodenaikavaihtelu,

minkä jälkeen on laskettu viiden kuukauden liukuva keskiarvo. Pystyviivoilla on merkitty vuodenvaihteet. Tarkastelu on tehty erikseen täysien ja osatyökyvyttömyyseläkkeiden ja yksityisen ja julkisen sektorin osalta.

Kuvio 4.6.

Työkyvyttömyyseläkkeelle vuosina 2014–2021 kuukausittain siirtyneet 60–62-vuotiaat, tasoitettu trendi.

Yksityisellä sektorilla täydelle työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä väheni vuoteen 2017 saakka, nousi sen jälkeen nopeasti ja on vuodesta 2020 eteenpäin taas vähentynyt. Julkisella sektorilla täydelle työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrässä ei ole merkittävää muutosta eikä selvää kehityslinjaa. Osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä on kummallakin sektorilla noussut melko tasaisesti vuoden 2015 alusta lähtien, mutta vuodesta 2020 lähtien nousu on tasaantunut. Kuvioista ei näy selvää tukea sille, että vuoden 2017 eläkeuudistus olisi vaikuttanut 60–62-vuotiaana työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyvien määrään, vaikkakin vuosina 2017 ja 2018 täydelle työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyvien määrä näyttäisi hieman kasvavan edellisiin vuosiin verrattuna kummallakin sektorilla.

Taulukossa 4.1 on tarkasteltu 60–62-vuotiaana työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden piirteitä vuosina 2014–2021. Osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden osuus kaikista tämän ikäisenä työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneistä on noussut tarkasteluajana reippaasti, 27 prosentista 41 prosenttiin. Vuoden 2017 kohdalla trendissä ei näy muutosta. Samalla julkiselta sektorilta työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden, mielenterveys-syistä työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden ja naisten osuus on hieman kasvanut. Edellisen vuoden lopussa työttömänä olleiden osuus on muita vuosia korkeampi vuosina 2018 ja 2021. Vuoden 2018 korkea työttö-myystaustaisten osuus voi liittyä työttömyysturvan aktiivimalliin, kun työkyvyttömyyseläkettä hakeneilta ei edellytetty aktiivisuusehdon täyttämistä, mikä lisäsi työttömyystaustaisten hakijoiden määrää. Vuoden 2021 korkea työttömyystaustaisten osuus liittyyneen koronapandemiaan, jonka seurauksena työttömien määrä väestössä kasvoi reippaasti (Pylkkänen 2022). Ainoastaan peruskoulutuksen saaneiden osuus 60–62-vuotiaana työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneistä on pienentynyt selvästi, kun taas keskiasteen koulutuksen tai korkea-asteen koulutuksen saaneiden osuus on noussut.

Täydelle työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden joukossa julkiselta sektorilta siirtyneiden osuus ja mielenterveys-syistä siirtyneiden osuus on hieman noussut. Vain perusteen koulutuksen saaneiden osuus on vähentynyt ja enemmän koulutettujen osuus on kasvanut. Osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden joukossa julkiselta sektorilta työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden osuus on pienentynyt, kun taas mielenterveys-syistä osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden osuus on selvästi kasvanut. Osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden koulutustaso on myös parantunut.

Taulukko 4.1.

Työkyvyttömyyseläkkeelle vuosina 2014–2021 siirtyneet 60–62-vuotiaat taustatekijöiden mukaan (%).

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Kaikki työkyvyttömyyseläkkeet								
Osatyökyvyttömyyseläke	27	30	33	35	34	36	39	41
Julkinen sektori	37	39	41	40	40	39	41	41
Mielenterveyssyyt	13	13	13	13	14	15	16	16
Naissukupuoli	52	51	53	55	54	54	54	54
Työttömyystausta	10	10	9	9	12	9	8	11
Peruskoulutus	29	26	25	24	23	21	20	17
Keskiasteen koulutus	50	51	51	52	54	55	54	58
Korkea-asteen koulutus	22	23	24	24	23	24	26	25
Täydet työkyvyttömyyseläkkeet								
Julkinen sektori	27	28	29	28	30	29	29	30
Mielenterveyssyyt	14	14	14	14	15	16	16	16
Naissukupuoli	45	42	44	44	44	44	43	44
Työttömyystausta	12	13	12	13	17	12	11	15
Peruskoulutus	33	31	29	29	29	25	25	22
Keskiasteen koulutus	49	50	51	51	53	55	53	57
Korkea-asteen koulutus	18	19	19	19	19	20	22	21
Osatyökyvyttömyyseläkkeet								
Julkinen sektori	64	64	64	63	61	58	58	58
Mielenterveyssyyt	9	12	10	12	12	14	14	16
Naissukupuoli	72	72	72	74	72	71	72	69
Työttömyystausta	2	2	3	1	4	3	3	5
Peruskoulutus	17	17	17	14	13	13	12	9
Keskiasteen koulutus	51	52	51	54	56	54	56	59
Korkea-asteen koulutus	32	32	32	32	31	32	32	32

Yhteenveto ja pohdinta

Tässä osatutkimuksessa tarkasteltiin työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen muutoksia lähellä vanhuuseläkeikää olevilla. Tutkimuksessa verrattiin eläkeuudistuksen kohteena olleita vuoden 1955 jälkeen syntyneitä kohortteja tätä aikaisempiin ikäluokkiin ja tutkittiin työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen muutoksia ennen ja jälkeen vuoden 2017.

Osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä on kasvanut 60–62-vuotiailla, mutta täydelle työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen ei ole juurikaan muuttunut

Työeläkeuudistuksen jälkeen yli 60-vuotiaiden työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen on lisääntynyt. Uudistuksen myötä työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen tuli mahdolliseksi myös 63 vuoden täyttämisen jälkeen, ikärajan noustessa kohortti kohortilta, mikä luonnollisesti nostaa tämän iän täyttämisen jälkeen työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrää.

Lisäksi työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä on kasvanut myös 60–62-vuotiailla. Tämä kasvu on kuitenkin kohdistunut pelkästään osatyökyvyttömyyseläkkeisiin, kun taas täydelle työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrässä ei ole juurikaan tapahtunut muutosta. Myös osatyökyvyttömyyseläkkeiden kohdalla mahdollinen eläkkeelle siirtymisen lisääntyminen näyttäisi selvimmin kohdistuvan vasta kaikista vanhimpiin ikäneljänneksiin.

Ei ole selvää syytä sille, miksi työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrän lisääntyminen eläkeuudistuksen jälkeen rajoittuisi osatyökyvyttömyyseläkkeisiin. Jos työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen lisääntymiseen 60–62-vuotiailla vaikuttaa se, että tämän ikäisten mahdollinen työkyvyttömyyseläke-aika pitenee vanhuuseläkeiän noustessa, voisi sen olettaa vaikuttavan samalla tavalla sekä täydelle että osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtymiseen. Osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrän lisääntymiseen eläkeuudistuksen jälkeen vaikuttaa selvästi myös jo pidempään jatkunut osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtyvien määrän lisääntyminen 60 vuotta täyttäneillä. Samalla myös osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden osuus kaikista 60 vuotta täyttäneistä työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneistä on kasvanut. Tällä saattaa olla merkitystä sille, miten eläkeuudistuksen jälkeiset muutokset täysien ja osatyökyvyttömyyseläkkeiden osalta näyttäytyvät.

Jos työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyvien määrän väheneminen iän myötä 60 ikävuoden jälkeen on sidoksissa vanhuuseläkeiän lähenemiseen, voitaisiin ajatella, että vanhuuseläkeiän noustessa työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen ikähuippu myöhentyy. Osatyökyvyttömyyseläkkeiden osalta näin näyttäisikin käyneen. Eläkkeelle siirtyvien määrän kasvu jatkuu myöhäisempään ikään kuin aikaisemmin ja alkaa vähentyä vasta hieman myöhemmin kuin vanhemmissa kohorteissa. Täydelle työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrää dominoi tasan 60 ikävuoden kohdalle osuva piikki.

Jos tämä yksityisen sektorin työkyvyttömyyseläkemääritelmän muutoksesta johtuva piikki unohdetaan, myös täysien työkyvyttömyyseläkkeiden kohdalla näyttää siltä, että eläkeuudistuksen kohteena olleissa kohorteissa työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyvien määrä saattaa alkaa vähentyä hieman myöhäisemmässä iässä kuin aikaisemmin, etenkin julkisella sektorilla. Voi olla, että yksityisellä sektorilla työkyvyttömyyseläkemääritelmän muutoksen vaikutus työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrään 60 ikävuoden kohdalla on niin vahva, että se häivyttää vanhuuseläkeiän nousun mahdollisesti aiheuttaman muutoksen alleen.

Yleisesti ottaen työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen muutokset ovat yksityisellä ja julkisella sektorilla samansuuntaisia. Kummallakaan sektorilla täydelle työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrässä ei 60 ikävuoden jälkeen ole tapahtunut merkittäviä muutoksia, mutta osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä on kasvanut selvästi. Julkisella sektorilla sekä täydelle että osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen lisääntyminen myötä näyttäisi jatkuvan hieman myöhäisempään ikään kuin yksityisellä sektorilla.

Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen muutoksiin ovat vaikuttaneet myös muut ajankohtaiset tekijät

Eläkeuudistuksen mahdollisten vaikutusten erottamista hankaloittaa se, että työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisessä on tapahtunut muutenkin voimakkaita muutoksia. Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen vähentyi voimakkaasti vuosien 2008 ja 2014 välillä. Ikäryhmittäin tarkasteltuna tämä väheneminen kohdistui erityisesti 55 vuotta täyttäneisiin. Yli 60-vuotiailla työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen kuitenkin lisääntyi. Merkittävä osa yli 60-vuotiaiden työkyvyttömyyseläkkeiden lisääntymisestä oli osatyökyvyttömyyseläkkeitä ja vaikka työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen pitkäaikainen laskutrendi sittemmin ainakin väliaikaisesti taittui, on osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä ja osuus jatkanut kasvuaan erityisesti vanhimmissa ikäryhmissä (Laaksonen 2020).

Vuosina 2018 ja 2019 työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä lisääntyi jonkun verran, mutta vuonna 2020 eläkkeelle siirtyneiden määrä pieneni edelliseen vuoteen verrattuna 6 prosenttia ja vuonna 2021 vielä 8 prosenttia lisää (Eläketurvakeskus 2022). Mahdollinen selitys tälle voimakkaalle laskulle on vuoden 2020 keväällä alkanut koronapandemia (Kannisto 2021). Laajamittainen etätyöhön siirtyminen on voinut parantaa

ihmisten jaksamista ja täten vähentää työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymistä. Toisaalta koronapandemia on voinut viivästyttää työkykyongelmien havaitsemista, hoitoon hakeutumista ja hoitoon pääsyä, jolloin myös työkyvyttömyyseläkkeelle hakeminen siirtyisi myöhemmäksi (Moynihan ym. 2021). Myös tässä tutkimuksessa havaittiin, että vuosina 2020 ja 2021 työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen oli alle 60-vuotiailla selvästi vähäisempää kuin edeltäneinä vuosina ja yli 60-vuotiaiden kohdalla siirtyneiden määrä pysytteli edellisen vuoden tasolla. Täten voi olla, että vuosina 2020 ja 2021 työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrät ovat kaikissa ikäryhmissä poikkeuksellisen alhaisia, ja ilman koronapandemian vaikutusta myös täydelle työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden yli 60-vuotiaiden määrä olisi kasvanut.

Vuosina 2018 ja 2019 voimassa ollut työttömyysturvan aktiivimalli on toinen tekijä, joka on voinut vaikuttaa työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen trendeihin viime vuosina. Työttömyysturvan aktiivimallin tavoitteena oli ehkäistä työttömyyden pitkittymistä ja lisätä työllisyyttä velvoittamalla aktiivisuuteen työnhaussa. Aktiivisuusehto ei kuitenkaan koskenut työkyvyttömyyseläkettä hakeneita tai työkyvyttömyyseläkehakemukseensa päätöstä odottavia. Aktiivimallin vaikutuksia tarkastelleessa tutkimuksessa havaittiin, että vuosina 2018 ja 2019 työkyvyttömyyseläkkeen hakeminen ja työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen lisääntyivät selvästi enemmän työttömyystaustaisilla hakijoilla kuin niillä, joilla ei ollut työttömyystaustaa (Laaksonen ym. 2019). Vuoden 2020 alussa aktiivimalli lopetettiin. Jos aktiivimallin voimaantulo lisäsi työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrää, voisi työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen vastaavasti olettaa vähentyneen aktiivimallin lakkauttamisen jälkeen. Tämän muutoksen tarkastelu on kuitenkin hankalaa, koska maaliskuusta 2020 lähtien koronapandemia vaikutti työttömyysetuuksien saajien määrään räjähdysmäisesti. Tällöin työttömien joukkoon myös valikoitui erilaisia ihmisiä kuin normaaliaikoina.

Työttömyysetuuksiin liittyy myös muita muutoksia, jotka ovat voineet vaikuttaa työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymiseen muutoksiin lähellä vanhuuseläkeikää olevilla. Työttömyysturvan lisäpäiväoikeuden (eläkeputki) avulla on mahdollista jatkaa ansiosidonnaisen työttömyysturvan piirissä vanhuuseläkkeelle siirtymiseen asti 500 päivän työttömyyspäiväraha-kauden eli noin kahden vuoden työttömyysajan jälkeen (Rantala 2019). Lisäpäiväoikeuden ikärajoja on useasti muutettu. Vuonna 1957 ja sen jälkeen syntyneillä lisäpäiväoikeuden alaikärajaa korotettiin

60 vuodesta 61 vuoteen ja vuonna 1961 ja sen jälkeen syntyneillä 62 vuoteen. Työttömyysturvan lisäpäivät ja työkyvyttömyyseläke voivat olla osin toisiaan korvaavia etuuksia. Lisäpäiväoikeuden ikärajan nostot ovat siten voineet osaltaan lisätä työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymistä.

Vuosina 2017 ja 2019 ikääntyneen pitkäaikaistyöttömän oli myös mahdollista siirtyä eläketuella (Lex Lindström I ja II), jos hän oli ollut viisi vuotta työttömänä lähes yhtäjaksoisesti (Kela 2021). Eläketuki oli takuueläkkeen suuruinen ja se jatkui vanhuuseläkeikään saakka. Vuonna 2017 noin 3500 ja vuonna 2019 noin 2500 henkilöä siirtyi eläketuella, painottuen vuosina 1955 ja 1957 syntyneisiin. Myös eläketuella siirtyminen on voinut vaikuttaa halukkuuteen hakea työkyvyttömyyseläkettä. Toisaalta taas työttömyysturvan lisäpäiväoikeuteen sidoksissa ollut pitkäaikaistyöttömän oikeus saada vanhuuseläke vähentämättömänä 62 vuoden iässä päättyi vuonna 1958 syntyneistä lähtien (Kannisto 2022).

Eläkeuudistuksen yhteydessä uutena eläkemuotona otettiin käyttöön osittain varhennettu vanhuuseläke ja osa-aikaeläke lakkautettiin (Ilmakunnas ym. 2022). Osittain varhennettu vanhuuseläke tarkoittaa, että osan vanhuuseläkkeestä voi ottaa maksuun jo 61-vuotiaana eläkkeeseen tehtävää pysyvää vähennystä vastaan. Tämä voi mahdollistaa työnteon vähentämisen ja keventää työkuormitusta, mikä helpottaa työskentelyn jatkamista, jos työkyvyn kanssa on haasteita. Tämä voi puolestaan vähentää tarvetta työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymiseen. Osittain varhennettu vanhuuseläke on ollut suositumpi kuin aikaisempi osa-aikaeläke.

Vanhuuseläkkeen alarajan nostamiseen liittyy myös toinen työkyvyttömyyseläkkeisiin yhteydessä oleva muutos. Työkyvyttömyyseläkkeen määrä koostuu ennen työkyvyttömyyden alkamista karttuneesta eläkkeestä ja niin sanotusta tulevan ajan eläkeosasta, joka henkilölle kertyisi, jos hän pystyisi jatkamaan työntekeä normaalisti vanhuuseläkeikään saakka. Tulevan ajan eläkkeellä pyritään turvaamaan erityisesti nuorena työkyvyttömyyseläkkeelle jäävän henkilön eläkkeen kohtuullisuus. Tulevan ajan eläkettä karttuu 1,5 prosenttia vuodessa vakiintuneen ansiotason mukaan omaan alimpaan vanhuuseläkeikään saakka. Kun vanhuuseläkeikä nousee, tuleva aika pitenee ja eläkkeestä muodostuu siten korkeampi. Sellaisessa tapauksessa, että ihmisen voisi itse vaikuttaa eläkkeelle siirtymisensä ajankohtaan, olisi eläkeuudistuksen kohteena olleisiin syntymäkohortteihin kuuluvan henkilön voinut olla edullista lykätä eläkkeelle siirtymistään vuodenvaihteen 2017 yli. Tällainen voisi olla mahdollista erityisesti osatyökyvyttömyyseläkkeen kohdalla, jossa

ihmisellä voi periaatteessa olla mahdollisuus vaikuttaa eläkkeen alkamisen ajankohtaan. Tämän yksityiskohdan hyödyntäminen edellyttäisi kuitenkin työkyvyttömyyseläkkeen määräytymisperusteiden tarkkaa tuntemista eikä ole todennäköistä, että tämä olisi merkittävästi vaikuttanut työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen muutoksiin 1955 jälkeen syntyneissä kohorteissa.

Viime vuosina taloudelliset suhdanteet ovat yleisesti ottaen olleet myönteisiä, vaikka lomautettujen ja työttömien määrä koronapandemian kiivaimpana vaiheena lisääntyikin huomattavasti. Hyvä työllisyystilanne on voinut edesauttaa työssä pysymistä myös työkykyongelmista kärsivillä. Myös kohorttien väliset kokoerot ovat voineet hieman vaikuttaa tämän tutkimukseen tuloksiin, koska tarkastelun kohteena oli työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden lukumäärä.

Johtopäätökset

Eläkeuudistuksen myötä tuli mahdolliseksi siirtyä työkyvyttömyyseläkkeelle myös 63 ikävuoden täyttämisen jälkeen. Toistaiseksi yli 63-vuotiaana työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneitä on suhteellisen vähän, mutta ikärajan noustessa lukumäärä tulee lisääntymään. Tämän lisäksi eläkeuudistuksella voi olla vaikutusta alle 63-vuotiaana työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymiseen, koska etäisyys vanhuuseläkeikään kasvaa. Tässä tutkimuksessa havaittiin, että myös 60–62-vuotiailla työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä lisääntyi eläkeuudistuksen kohteena olleissa kohorteissa. Tämä kasvu kuitenkin kohdistui pelkästään osatyökyvyttömyyseläkkeisiin ja se heijastaa ainakin osittain osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrän pidempiaikaista lisääntymistä. Täydelle työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä ei sen sijaan eläkeuudistuksen jälkeisissä kohorteissa lisääntynyt. Yksityisellä sektorilla työkyvyttömyysmääritelmän muutokseen liittyvä täydelle työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen voimakas keskittyminen tasan 60 ikävuoden kohdalle saattaa jarruttaa muutosta ja vaikeuttaa sen havaitsemista. Vuoden 2020 keväällä alkanut koronapandemia on myös voinut vähentää lähellä vanhuuseläkeikää työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyvien määrää. Lisäksi vanhempiin ikäluokkiin on vuoden 2017 jälkeen kohdistunut useita muita etuusmuutoksia, jotka vaikeuttavat eläkeuudistuksen mahdollisten vaikutusten havaitsemista.

Lähteet

- Eläketurvakeskus (2022). Eläketurvakeskuksen tilastotietokanta. Työeläkkeensaajat. Työeläkkeelle siirtyneiden lukumäärä. <https://tilastot.etk.fi>.
- Ilmakunnas, I. & Nivalainen, S. & Tenhunen, S. (2022) Osa-aikaeläke ja osittainen vanhuuseläke: Yleisyys, taustatekijät ja yhteys vanhuuseläkkeelle siirtymiseen. *Yhteiskuntapolitiikka*, 87(3): 258–270.
- Kannisto, J. (2021) Vähentääkö korona työkyvyttömyyttä? <https://www.etk.fi/blogit/vahentaako-korona-tyokyvyttömyyttä/>
- Kannisto, J. (2022) Muuttuva vanhuuseläkeikä: ikärajamuutosten seurantatilasto 2021. Eläketurvakeskuksen tilastoja 12/2022: Helsinki.
- Kela (2021). Kelan tilastollinen vuosikirja 2021. Kela: Helsinki.
- Laaksonen, M. (2020) Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen: trendit, tilannekuva, tulevaisuus. Eläketurvakeskuksen raportteja 07/2020. Eläketurvakeskus: Helsinki.
- Laaksonen, M. & Elovainio, M. & Kainulainen, S. & Leinonen, T. & Jääskeläinen, T. & Rissanen, H. & Koskinen, S. (2022) Changes in healthy and unhealthy working life expectancies among older working-age people in Finland, 2000–2017. *European Journal of Public Health*, 32(5): 729–734.
- Laaksonen, M. & Rantala, J. & Salonen, J. (2019). Työttömyysturvan aktiivimallin vaikutus työkyvyttömyyseläkkeen hakemiseen ja työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymiseen. *Työpoliittinen aikakauskirja*, 62(4): 17–27.
- Moynihan, R. & Sanders, S. & Michaleff, Z.A. & Scott, A.M. & Clark, J. & To, E.J. & Jones, M. & Kitchener, E. & Fox, M. & Johansson, M. & Lang, E. & Duggan, A. & Scott, I. & Albarqouni, L. (2021) Impact of COVID-19 pandemic on utilisation of healthcare services: a systematic review. *BMJ Open*, 11(3): e045343.
- Pylkkänen E. (2022) Työmarkkinat koronakriisissä. *Kansantaloudellinen aikakauskirja*, 118(2):142–150.
- Rantala, J. (2019) Ikääntyvien työttömyys ja työttömyysputki. *Työpoliittinen aikakauskirja*, 62(1): 50–57.

5 Tutkimuksen keskeiset tulokset ja johtopäätökset

Ilari Ilmakunnas, Mikko Laaksonen ja Satu Nivalainen

Tutkimuksen sisältö

Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin, millaisia muutoksia vanhuuseläkkeelle ja työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisessä on vuoden 2017 eläkeuudistuksen jälkeen tapahtunut. Tutkimus koostuu kolmesta osatutkimuksesta. Satu Nivalainen tarkasteli ensimmäisessä osatutkimuksessa, miten alimmassa vanhuuseläkeiässä ja aikaisintaan tavoite-eläkeiässä eläkkeelle jäävien osuus on eläkeiän noustessa muuttunut työstä vanhuuseläkkeelle siirtyneillä vuosina 1954–1957 syntyneillä. Lisäksi tarkastelussa oli 63 ja 65 ikävuoden välillä tehdyn työuran kehitys. Toisessa osatutkimuksessa Ilari Ilmakunnas tarkasteli vanhuuseläkeiän nousun yhteyttä vanhuuseläkkeelle siirtymisen ajoitukseen ja ansioihin vertailemalla eri syntymäkohortteihin kuuluvia loppu- ja alkuvuonna syntyneitä toisiinsa. Mikko Laaksonen puolestaan tutki kolmannessa osatutkimuksessa työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen muutoksia lähellä vanhuuseläkeikää olevilla.

Tutkimuksen keskeiset tulokset

Ensimmäinen osatutkimus

Vuonna 1954 syntyneillä alin vanhuuseläkeikä oli 63 vuotta ja vuonna 1957 syntyneillä 63 vuotta ja yhdeksän kuukautta. Osatutkimuksessa havaittiin, että alimmassa vanhuuseläkeiässä eläkkeelle jäävien osuus on muuttunut vain vähän. Vuonna 1954 syntyneistä 40 prosenttia jäi eläkkeelle alimmassa eläkeiässä. Vuonna 1956 syntyneillä alimmassa iässä eläköityvien osuus oli korkein, 42 prosenttia. Vuonna 1957 syntyneillä alimmassa eläkeiässä eläkkeelle jäävien osuus oli jälleen 40 prosenttia. On syytä huomata, että erityisesti vuonna 1957 syntyneiden käyttäytymiseen on voinut vaikuttaa koronapandemia.

Alimman eläkeiän nousun aiheuttama eläkkeelle siirtymisen myöhentyminen on merkittävä. Vuonna 1954 syntyneistä aikaisintaan 63 vuoden ja yhdeksän kuukauden iässä eläkkeelle jäi 45 prosenttia, kun vuonna 1957 syntyneistä käytännössä kaikki jäivät eläkkeelle aikaisintaan tässä iässä.

Yksityisellä ja julkisella sektorilla alimmassa eläkeiässä eläkkeelle jäävien osuus on kehittynyt hieman eri tavalla. Yksityisellä sektorilla alimmassa iässä eläkkeelle jääminen on pysynyt melko vakaana. Vuonna 1954 syntyneistä alimmassa eläkeiässä eläkkeelle jäi 50 prosenttia ja vuonna 1957 syntyneistä 48 prosenttia. Kehitys on ollut samanlaista molemmilla sukupuolilla ja kaikilla koulutustasoilla.

Julkisella sektorilla alimmassa vanhuuseläkeiässä eläkkeelle jäävien osuus on noussut hieman. Niillä julkisella sektorilla työskentelevillä, joilla on alinta vanhuuseläkeikää korkeampi henkilökohtainen eläkeikä, alimmassa eläkeiässä eläkkeelle jäävien osuus on noussut vuonna 1954 syntyneiden 18 prosentista vuonna 1957 syntyneiden 24 prosenttiin. Niillä julkisen sektorin palkansaajilla, joilla ei ole henkilökohtaista eläkeikää, osuus on noussut vastaavasti 27 prosentista 32 prosenttiin. Samansuuntainen kehitys on julkisella sektorilla havaittavissa molemmilla sukupuolilla ja lähes kaikilla koulutustasoilla. Edelleen julkisella sektorilla eläkkeelle alimmassa eläkeiässä jääminen on kuitenkin selvästi yksityistä sektoria harvinaisempaa.

Tavoite-eläkeikä on noussut vuonna 1954 syntyneiden 63 vuodesta ja yhdeksästä kuukaudesta vuonna 1957 syntyneiden 64 vuoteen ja yhdeksään kuukauteen. Tavoite-eläkeikään jatkavien osuudessa eläkeiän nousu näkyy selvemmin ja vähintään tavoite-eläkeikään jatkavien osuus on laskenut vuonna 1954 syntyneiden 45 prosentista vuonna 1957 syntyneiden 32 prosenttiin.

Yksityisellä ja julkisella sektorilla vähintään tavoite-eläkeikään jatkavien osuus on kehittynyt hyvin eri tavalla. Yksityisellä sektorilla tavoite-eläkeikään jatkavien osuus on laskenut vain vähän. Vuonna 1954 syntyneistä vähintään tavoite-eläkeikään jatkoi 33 prosenttia ja vuonna 1957 syntyneistä 30 prosenttia. Näyttäisi siis siltä, että tavoite-eläkeikä ohjaa ainakin jossain määrin eläkkeelle jäämistä yksityisellä sektorilla. Tämä on havaittavissa molemmilla sukupuolilla ja kaikilla koulutustasoilla.

Julkisella sektorilla tavoite-eläkeiällä ei ole havaittavissa samankaltaista ohjaavaa vaikutusta, sillä vähintään tavoite-eläkeikään jatkavien osuus on laskenut selvästi. Erityisen paljon osuus on laskenut niillä julkisen sektorin

palkansaajilla, joilla on henkilökohtainen eläkeikä. Tässä ryhmässä vähintään tavoite-eläkeikään jatkavien osuus on laskenut vuonna 1954 syntyneiden 73 prosentista vuonna 1957 syntyneiden 32 prosenttiin. Niillä julkisella sektorilla työskentelevillä, joilla ei ole henkilökohtaista eläkeikää, vastaava osuus on laskenut 56 prosentista 39 prosenttiin. Seurauksena tavoite-eläkeikään jatkavien osuus on kääntynyt suuremmaksi niillä, joilla ei ole henkilökohtaista eläkeikää. Kehitys on julkisella sektorilla ollut samanlaista sukupuolesta ja koulutustasosta riippumatta. Edelleen kuitenkin julkisella sektorilla jatketaan vähintään tavoite-eläkeikään hieman yksityistä sektoria useammin.

Kun eläkeikä on noussut, työnteon lopettamisen suurin lasku on siirtynyt jokaisella kohortilla kolme kuukautta myöhemmäksi eläkeiän nousun mukaisesti. Tehty työura 63 vuoden iän täyttämisen 65 vuoden iän täyttämistä edeltävään kuukauteen ei ole kuitenkaan pidentynyt samassa suhteessa, vaan työkuukaudet tällä ikävälillä ovat kasvaneet eläkeiän nousua vähemmän. Vuonna 1954 syntyneillä työkuukausien mediaani 63 ja 65 vuoden välillä oli 12 kuukautta ja vuonna 1957 syntyneillä 16 kuukautta. Mitä korkeampi on eläkeiän alaraja, sitä suurempi osa poistuu työelämästä jo ennen vanhuuseläkkeen alarajaa. Työskentely myös lopetetaan nopeammassa tahdissa alimman eläkeiän jälkeen. Tämän seurauksena työssä olevien osuus pääosin laskee nuoremmilla kohorteilla samalle tasolle kuin vuotta aiemmin syntyneillä suhteellisen pian alimman eläkeiän jälkeen. Poikkeuksena ovat vuonna 1957 syntyneet, joilla työssä olevien määrä pysyy koko tarkastelujakson muina vuosina syntyneitä korkeammalla tasolla.

Työkuukaudet 63 ja 65 ikävuoden välillä ovat kasvaneet yksityisellä sektorilla keskimääräistä enemmän. Vuonna 1954 syntyneiden työkuukausien mediaani tällä ikävälillä oli seitsemän kuukautta ja vuonna 1957 syntyneille mediaanityökuukausia kertyi 14. Työskentelykuukaudet ovat lisääntyneet naisilla hieman miehiä enemmän ja matalasti koulutetuilla hieman korkeasti koulutettuja enemmän.

Julkisella sektorilla työkuukaudet ovat kasvaneet vähemmän. Henkilökohtaisen eläkeiän ryhmässä työkuukausien mediaani on noussut 16 kuukaudesta 19 kuukauteen. Ryhmässä, jolla ei ole henkilökohtaista eläkeikää, työkuukausien mediaani on suurempi ja työskentely on myös lisääntynyt enemmän. Työkuukausien mediaani on noussut 17 kuukaudesta 21 kuukauteen. Julkisella sektorilla miehillä työkuukaudet ovat kasvaneet hieman naisia enemmän ja matalasti koulutetuilla korkeasti koulutettuja

enemmän. Julkisella sektorilla työskennellään kuitenkin edelleen selvästi yksityistä sektoria pidempään kaikissa ryhmissä.

Huomionarvoista on, että julkisella sektorilla myös ne, joilla eläkesäännöt ja eläkkeelle jäämisen lykkäämisen kannustimet ovat periaatteessa samat kuin yksityisellä sektorilla, jäävät harvemmin eläkkeelle alimmassa eläkeiässä ja jatkavat useammin vähintään tavoite-eläkeikään kuin yksityisellä sektorilla. Tässä ryhmässä myös työskennellään 63 vuoden iän täyttämisen jälkeen selvästi pidempään kuin yksityisellä sektorilla. On mahdollista, että työssä pitkään jatkamisesta on julkisella sektorilla tavanomaista korkeampien henkilökohtaisten eläkeikien myötä muodostunut normi.

Toinen osatutkimus

Toisen osatutkimuksen tulokset vahvistavat kuvaa siitä, että vanhuuseläkkeen ikärajan nouseminen on myöhentänyt vanhuuseläkkeelle siirtymistä. Tämä näkyy myös suurempina keskimääräisinä ansioina vanhuuseläkkeen alaikärajan jälkeen. Osatutkimuksessa tarkasteltiin ainoastaan yksityisellä sektorilla palkansaajina työskennelleitä henkilöitä.

Yleisesti ottaen eläkeiän nouseminen kolmella kuukaudella ei näytä merkittävästi kiihdyttäneen vanhuuseläkkeelle siirtymistä. Vanhuuseläkkeelle siirrytään melko samaan tapaan kuin kolme kuukautta matalammalla vanhuuseläkeiällä, mutta korkeamman eläkeiän seurauksena aavistuksen vanhempana. Tämä tarkoittaa sitä, että ero vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuudessa ei katoa välittömästi, kun nuorempi syntymäkohortti saavuttaa oman korkeamman vanhuuseläkeikänsä. Ero vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuudessa kapenee iän mukaan, mutta eroa voidaan havaita hieman vielä pari vuotta vanhuuseläkkeen alaikärajan jälkeen.

Osatutkimus havainnollisti, että yksityisellä sektorilla työskentelevillä palkansaajilla on pieniä eroja sukupuolten ja koulutusryhmien välillä sen suhteen, miten korkeampi vanhuuseläkeikä on yhteydessä eläkkeelle siirtymisen ajoitukseen. Naisilla ja korkeammin koulutetuilla vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuus saavuttaa hieman nopeammin heitä, joilla oli kolme kuukautta matalampi eläkeikä, kuin miehillä tai matalammin koulutetuilla (erityisesti heillä, joilla oli vain perusasteen koulutus). Naisilla ja korkeammin koulutetuilla korkeampi vanhuuseläkeikä voi toisin sanoen hieman kiihdyttää vanhuuseläkkeelle siirtymistä vanhuuseläkkeen alaikärajan jälkeen.

Tarkastelut myös havainnollistivat, kuinka hieman myöhäisempi vanhuuseläkkeelle siirtyminen on yhteydessä korkeampiin keskimääräisiin ansioihin. Koska vanhuuseläkkeelle jääetään erityisesti lähellä vanhuuseläkkeen alaikärajaa, ovat erot vuoden lopussa syntyneiden ja seuraavan vuoden alussa syntyneiden välillä euromääräisesti suurempia, mitä lähempänä alaikärajaa tarkastelu tehdään.

Erityisesti osaan tämän osatutkimuksen tuloksista vaikutti koronapandemia. Tältä osin korostuivat alkuvuonna 1957 syntyneet. He saavuttivat vanhuuseläkeikänsä loppuvuonna 2020, jolloin koronapandemia ja siihen liittyvät rajoitustoimet vaikuttivat merkittävästi yhteiskuntaan. Tämä myöhensi eläkkeelle siirtymistä. On todennäköistä, että koronapandemia on vaikuttanut kaikkiin syntymäkohortteihin lähellä vanhuuseläkeikää, mutta vaikutuksen voimakkuudessa voi olla eroja. Tämä yleisesti ottaen haastaa vuoden 2017 eläkeuudistuksen vaikutusten tarkkaa arviointia.

Kolmas osatutkimus

Kolmannessa osatutkimuksessa havaittiin, että yli 60-vuotiailla työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen on työeläkeuudistuksen voimaantulon jälkeen lisääntynyt. Uudistuksen myötä työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen tuli mahdolliseksi myös 63 vuoden täyttämisen jälkeen, ikärajan noustessa kohortti kohortilta, mikä luonnollisesti nostaa tämän iän täyttämisen jälkeen työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrää.

Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä on kuitenkin kasvanut myös 60–62-vuotiailla. Tämä kasvu on kuitenkin kohdistunut pelkästään osatyökyvyttömyyseläkkeisiin. Osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtyvien määrän kasvu jatkuu vanhempaan ikään kuin aikaisemmin ja alkaa vähentyä vasta hieman myöhemmällä iällä kuin vanhemmissa kohorteissa. Osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrän kasvun taustalla kuitenkin vaikuttaa jo pidempään jatkunut osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtyvien määrän kasvu 60 vuotta täyttäneiden joukossa.

Täydelle työkyvyttömyyseläkkeelle yli 60-vuotiaana siirtyneiden määrässä ei ole juurikaan tapahtunut muutosta. Vuoden 2020 keväällä alkanut koronapandemia on kuitenkin voinut vähentää lähellä vanhuuseläkeikää työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyvien määrää. Lisäksi vanhempiin ikäluokkiin on vuoden 2017 jälkeen kohdistunut useita muita erityisesti työttömyysturvaan liittyviä muutoksia, kuten vuosina 2018 ja 2019 voimassa ollut työttömyysturvan aktiivimalli tai työttömyysturvan lisäpäivien ikärajamuutokset,

joiden vuoksi eläkeuudistuksen vaikutusta työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymiseen on hankala erottaa. Yksityisellä sektorilla työkyvyttömyysmääritelmän muutokseen liittyvä täydelle työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen voimakas keskittyminen tasan 60 ikävuoden kohdalle saattaa myös vaikeuttaa muutoksen havaitsemista.

Koska osatyökyvyttömyyseläkkeet ovat selvästi yleisempiä julkisella kuin yksityisellä sektorilla, voivat sektorien väliset erot heijastua täydelle ja osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtymisessä tapahtuneisiin muutoksiin. Tämän vuoksi täydelle ja osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtymistä tarkasteltiin myös sektoreittain. Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen muutokset ovat yksityisellä ja julkisella sektorilla samansuuntaisia. Kummallakaan sektorilla täydelle työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrässä ei 60 ikävuoden jälkeen ole tapahtunut merkittäviä muutoksia, mutta osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä on kasvanut selvästi. Julkisella sektorilla sekä täydelle että osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen lisääntyminen iän myötä näyttäisi jatkuvan hieman myöhäisempään ikään kuin yksityisellä sektorilla.

Tutkimuksen johtopäätökset

Tutkimuksen perusteella eläkeuudistuksen mukanaan tuomia muutoksia on tarkoituksenmukaista tarkastella erikseen yksityisellä ja julkisella sektorilla. Vuoden 2017 eläkeuudistuksen vanhuuseläkeiän nousu on toistaiseksi koskenut erityisesti yksityisellä sektorilla työskenteleviä. Noin 40–50 prosentilla julkisella sektorilla työskentelevistä on ollut alinta vanhuuseläkeikää korkeampi henkilökohtainen eläkeikä, joka näyttää ohjaavan eläkkeelle siirtymistä merkittävästi. Tämän lisäksi julkinen sektori näyttää muutoinkin muodostavan yksityisestä sektorista poikkeavan ympäristön ja julkisella sektorilla työskentelevien käyttäytyminen esimerkiksi eläkkeelle jäämisen suhteen eroaa monessa suhteessa yksityisellä sektorilla työskentelevistä. Käyttäytymisen kehitykseen ovat todennäköisesti olennaisesti vaikuttaneet julkisen sektorin alinta vanhuuseläkeikää korkeammat henkilökohtaiset eläkeiät, joita on ollut julkisella sektorilla hyvin pitkään. Henkilökohtaiset eläkeiät ovat kuitenkin poistumassa vähitellen, sillä niillä on käytännön merkitystä vain ennen vuotta 1960 syntyneillä.

Tulokset osoittavat, että vanhuuseläkkeelle siirtyminen on myöhentynyt erityisesti yksityisellä sektorilla merkittävästi alimman vanhuuseläkeiän nousun myötä. Yksityisellä sektorilla myöhentyminen ei rajoitu vain

alimpaan eläkeikään, vaan ne kohortit, joilla eläkeikä on noussut, ovat jääneet eläkkeelle jonkin verran harvemmin myös tarkasteltaessa vanhempia ikä. Tämä on merkittävä muutos, etenkin kun ottaa huomioon, että vuoden 2005 eläkeuudistuksen jälkeen vanhuuseläkkeelle siirtymisikä ei yksityisellä sektorilla noussut lainkaan (Nivalainen 2022). Tästä näkökulmasta vuoden 2017 eläkeuudistuksessa määritelty vanhuuseläkkeen alaikärajan nousu vaikuttaa onnistuneelta.

Vuoden 2017 eläkeuudistuksen keskeisimpiä tavoitteita oli työurien pidentäminen. Tulokset osoittavat, että eläkeiän nousun myötä työskentelyn lopettamisen suurin lasku on siirtynyt jokaisella kohortilla kolme kuukautta myöhemmäksi ja 63 vuoden iän täyttämisen jälkeen tehdyt työkuukaudet ovat lisääntyneet. Työskentely on lisääntynyt erityisesti yksityisellä sektorilla. Vuoden 2005 eläkeuudistuksen jälkeen 63–68-vuotiaana tehty työura ei pidentynyt yksityisellä sektorilla lainkaan (Nivalainen 2022). Nyt työurat näyttävät olevan pidentymässä.

Eläkeiän nousu ei kuitenkaan ole täysimääräisesti siirtynyt työskentelyyn, ja eläkeiän noustessa aiempaa suurempi osa poistuu työelämästä jo ennen vanhuuseläkeikää. Tulokset osoittavat, että eläkeiän nousu näkyy myös alkaneiden työkyvyttömyyseläkkeiden määrän kasvuna 63 vuotta täyttäneillä, mutta mahdollisesti myös jo hieman aikaisemmin. Todennäköisesti myös vanhuuseläkettä edeltävä työttömyys on lisääntynyt. Tästä syystä jatkossa on tarpeen selvittää yksityiskohtaisesti ja yhteismitallisesti, mitä eläkeiän nousu käytännössä tarkoittaa paitsi eläkkeelle siirtymisen, myös työllisyyden, työttömyyden ja työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen kannalta. Vain näin vuoden 2017 eläkeuudistuksen kokonaisvaikutuksia voidaan luotettavasti arvioida lyhyellä aikavälillä. Pitemmällä aikavälillä eläkeuudistuksen arviointi edellyttää jatkuvaa eläkkeelle siirtymisen ja työllisyyden kehityksen seurantaa. On myös syytä tutkia tarkemmin, kuinka osittainen vanhuuseläke vaikuttaa varsinaiselle vanhuuseläkkeelle siirtymiseen ja työurien pidentymiseen.

Lähteet

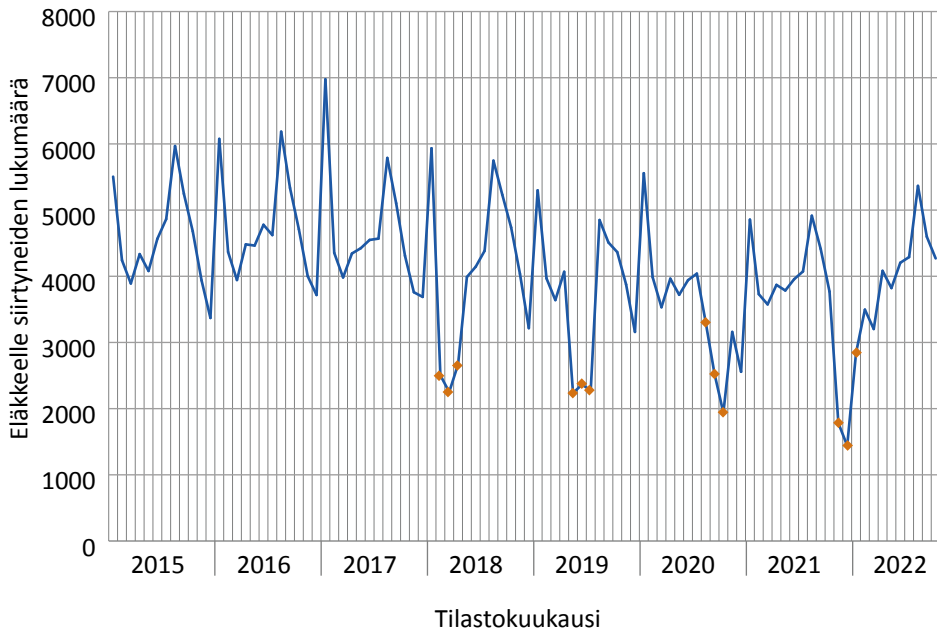
Nivalainen, S. (2022) Sosioekonomiset erot: vanhuuseläkkeelle siirtyminen ja työurat 2006, 2011 ja 2017. Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 3/2022. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-691-347-9>

Liitteet

Luvun 3 liitteet

Liitekuvio 3.1.

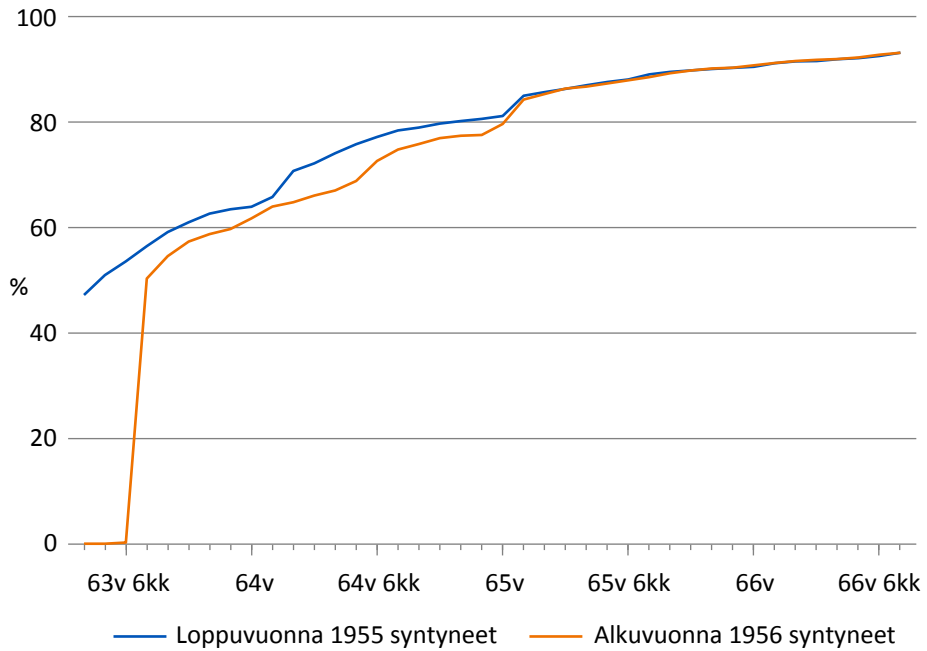
Vanhuuseläkkeelle (työeläke) siirtyneiden määrä kalenterikuukausittain, tammi-kuu 2015 - lokakuu 2022 (Lähde: ETK tilastotietokanta, työeläkkeelle siirtyneiden kuukausitilasto).

Huomautus: Oranssilla on merkitty kalenterikuukaudet, jolloin kukaan ei saavuta vanhuuseläkkeen alaikäraja.

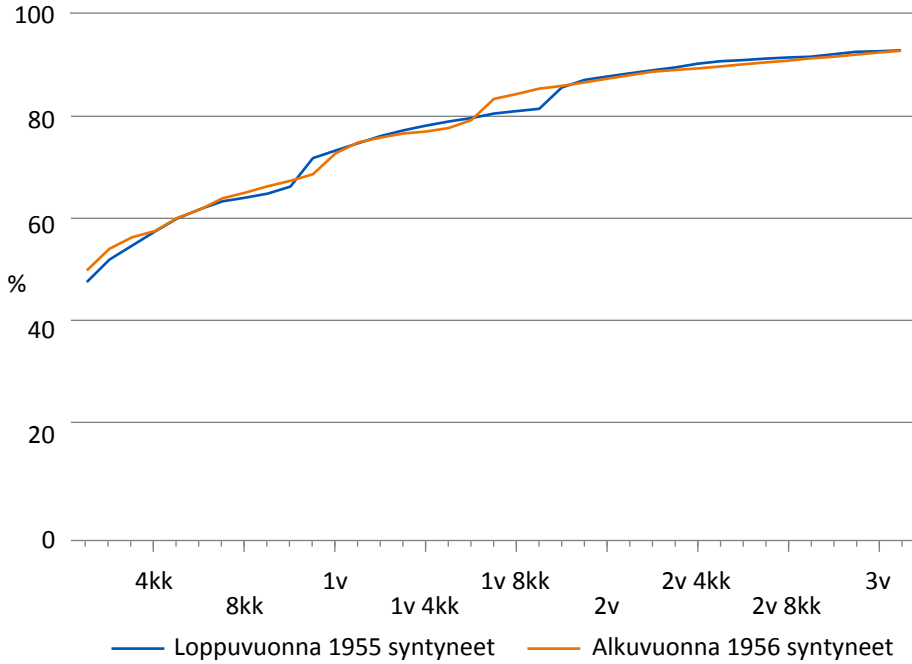
Liitekuvio 3.2.

Vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuus iän mukaan 63 vuoden ja kolmen kuukauden iästä eteenpäin, joulukuussa 1955 ja tammikuussa 1956 syntyneet.

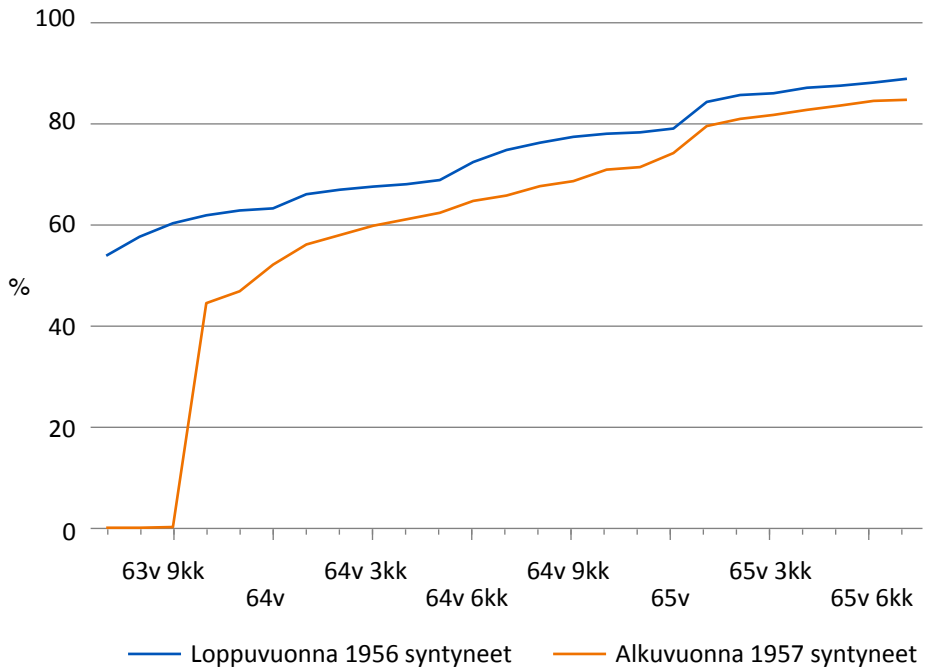
Liitekuvio 3.3.

Vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuus, kun tarkastelu aloitetaan vanhuuseläkkeen alaikärajan saavuttamisesta, marras-joulukuussa 1955 ja tammi-helmikuussa 1956 syntyneet.

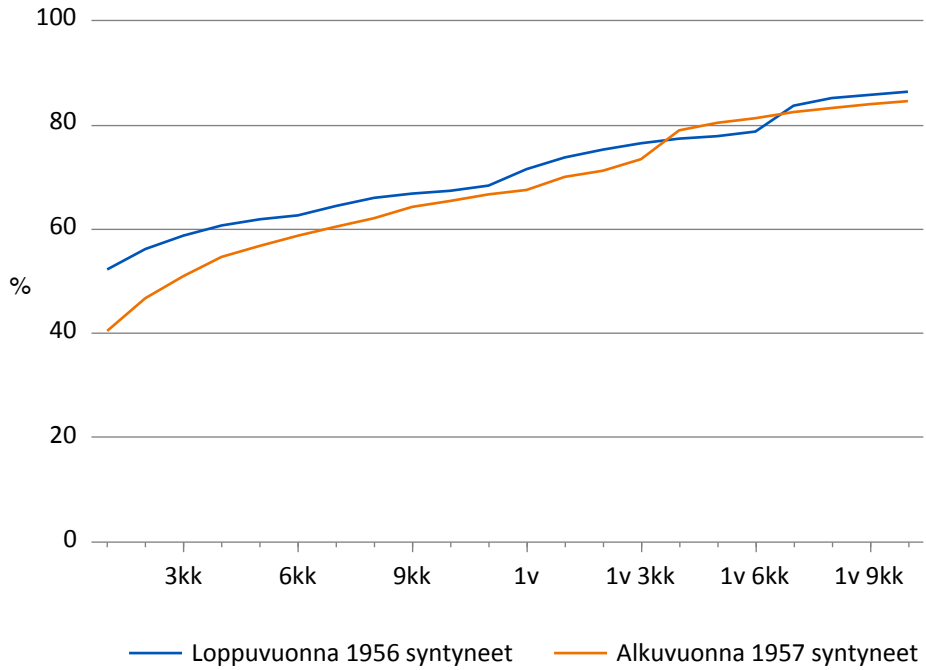
Liitekuvio 3.4.

Vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuus iän mukaan 63 vuoden ja kuuden kuukauden iästä eteenpäin, joulukuussa 1956 ja tammikuussa 1957 syntyneet.

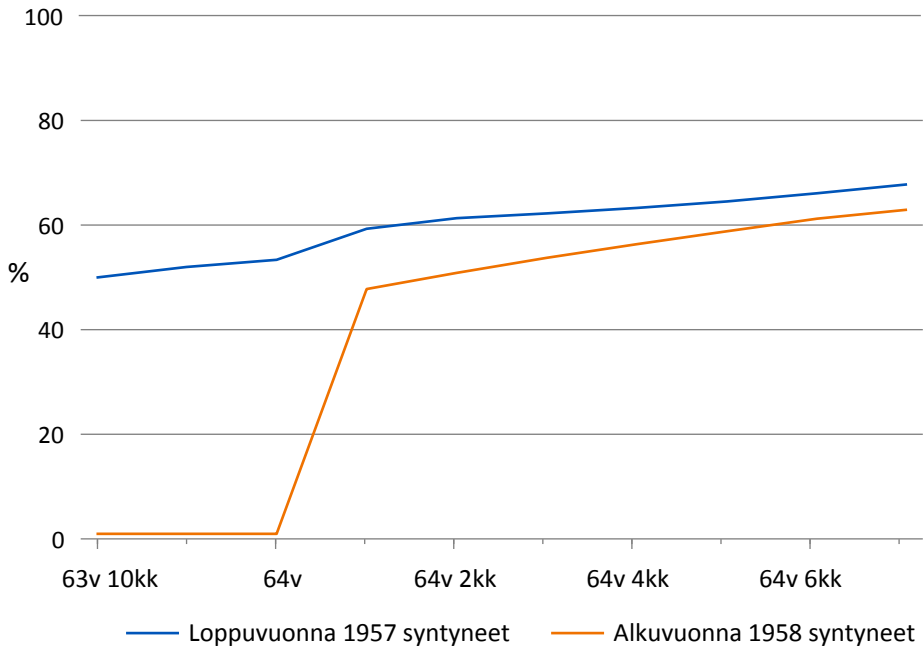
Liitekuvio 3.5.

Vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuus, kun tarkastelu aloitetaan vanhuuseläkkeen alaikärajan saavuttamisesta, marras-joulukuussa 1956 ja tammi-helmikuussa 1957 syntyneet.

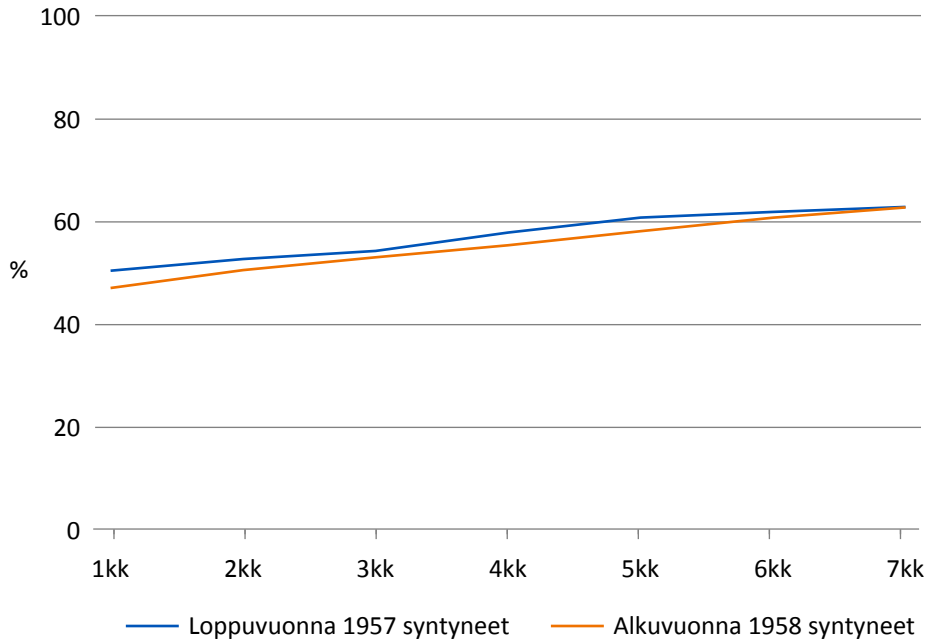
Liitekuvio 3.6.

Vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuus iän mukaan 63 vuoden ja yhdeksän kuukauden iästä eteenpäin, joulukuussa 1957 ja tammikuussa 1958 syntyneet.

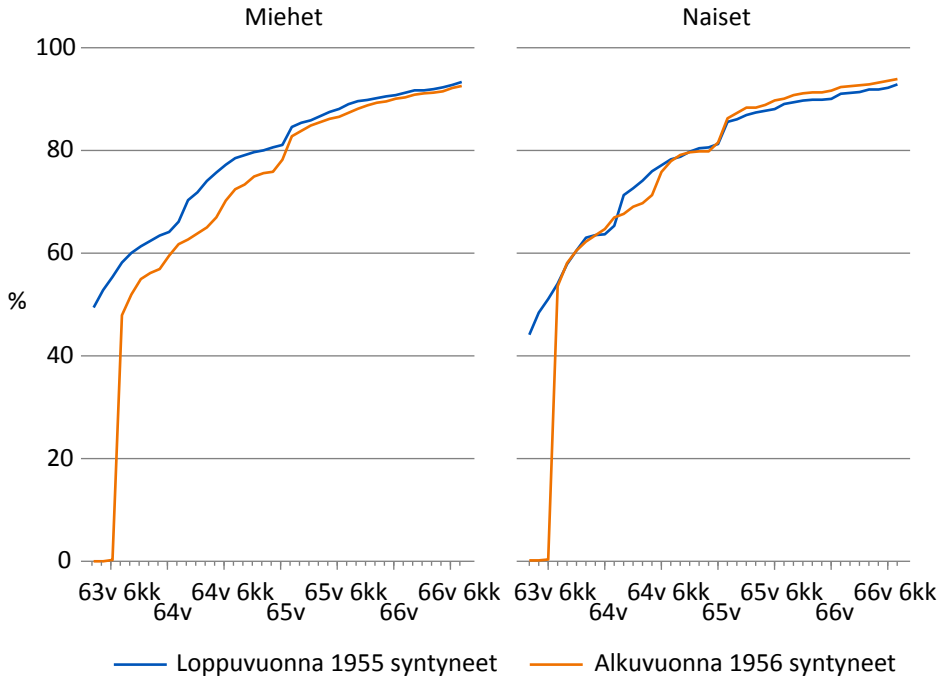
Liitekuvio 3.7.

Vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuus, kun tarkastelu aloitetaan vanhuuseläkkeen alaikärajan saavuttamisesta, marras-joulukuussa 1957 ja tammi-helmikuussa 1958 syntyneet.

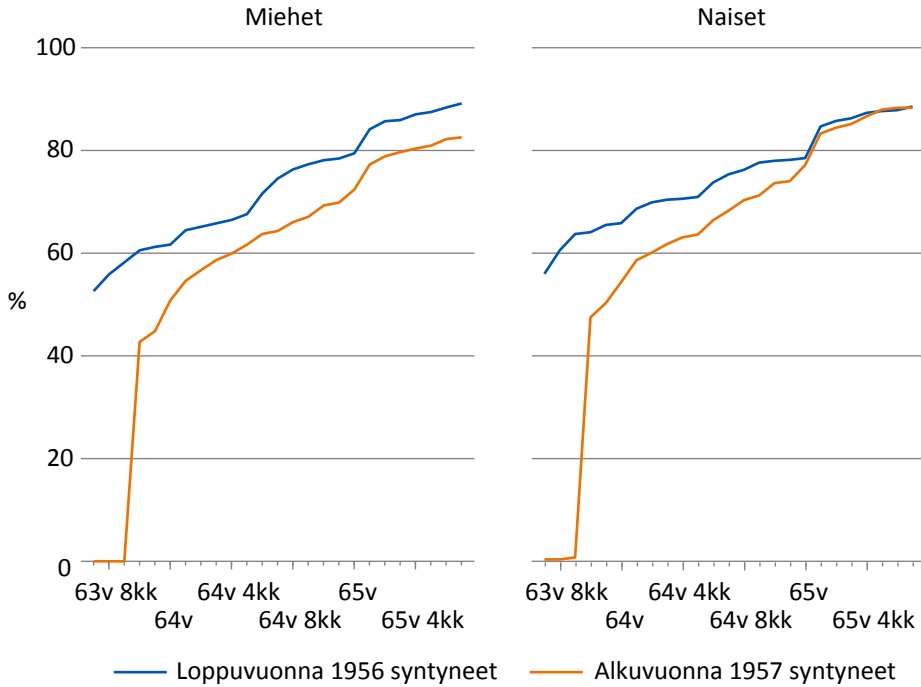
Liitekuvio 3.8.

Vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuus sukupuolen ja iän mukaan 63 vuoden ja kolmen kuukauden iästä eteenpäin, joulukuussa 1955 ja tammikuussa 1956 syntyneet.

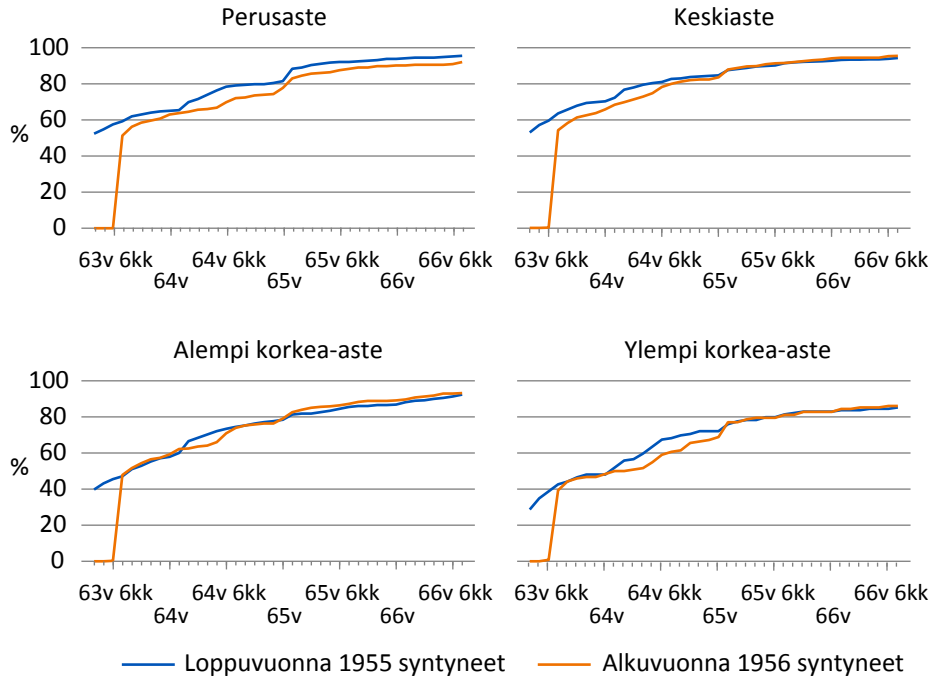
Liitekuvio 3.9.

Vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuus sukupuolen ja iän mukaan 63 vuoden ja kuuden kuukauden iästä eteenpäin, joulukuussa 1956 ja tammikuussa 1957 syntyneet.

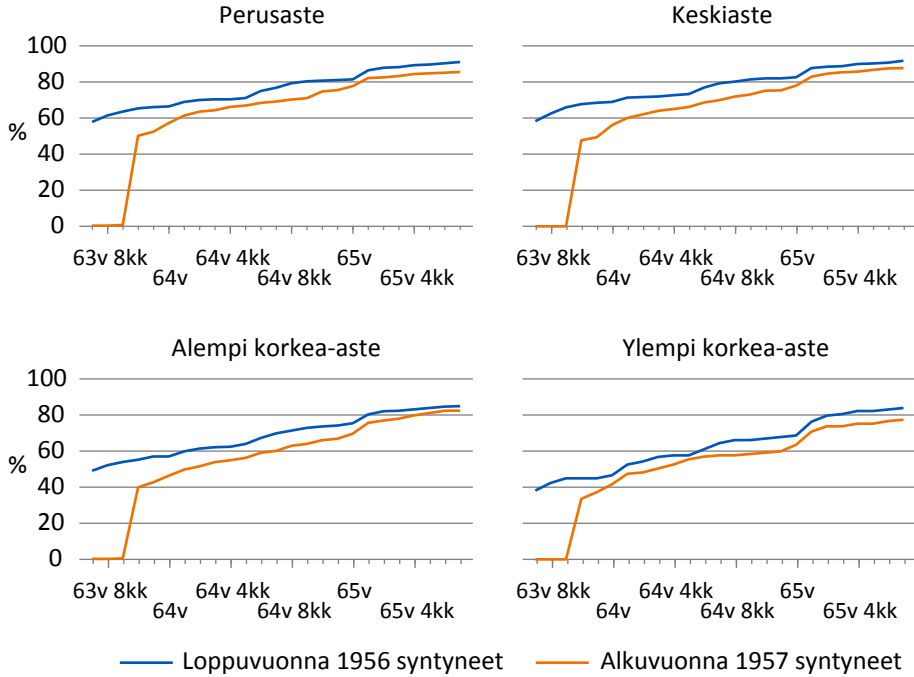
Liitekuvio 3.10.

Vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuus koulutuksen ja iän mukaan 63 vuoden ja kolmen kuukauden iästä eteenpäin, joulukuussa 1955 ja tammikuussa 1956 syntyneet.

Liitekuvio 3.11.

Vanhuuseläkkeelle siirtyneiden osuus koulutuksen ja iän mukaan 63 vuoden ja kuuden kuukauden iästä eteenpäin, joulukuussa 1956 ja tammikuussa 1957 syntyneet.

Liitetaulukko 3.1.

Ansiot (€), joulukuussa 1955 ja tammikuussa 1956 syntyneet.

	Ansiot 64-vuotiaana (12 kk seuranta)		Kuukausiansiot 64 vuotta täyttäessä		Kuukausiansiot 65 vuotta täyttäessä	
	Loppu- vuonna	Alku- vuonna	Loppu- vuonna	Alku- vuonna	Loppu- vuonna	Alku- vuonna
	1955 syntyneet	1956 syntyneet	1955 syntyneet	1956 syntyneet	1955 syntyneet	1956 syntyneet
Keskisarvo	13 889	15 737	1 625	1 622	968	949
Mediaani	705	1 717	0	0	0	0
75. prosenttipiste	21 329	26 669	2 817	2 946	777	876
90. prosenttipiste	44 624	48 281	4 859	4 911	3 894	3 570

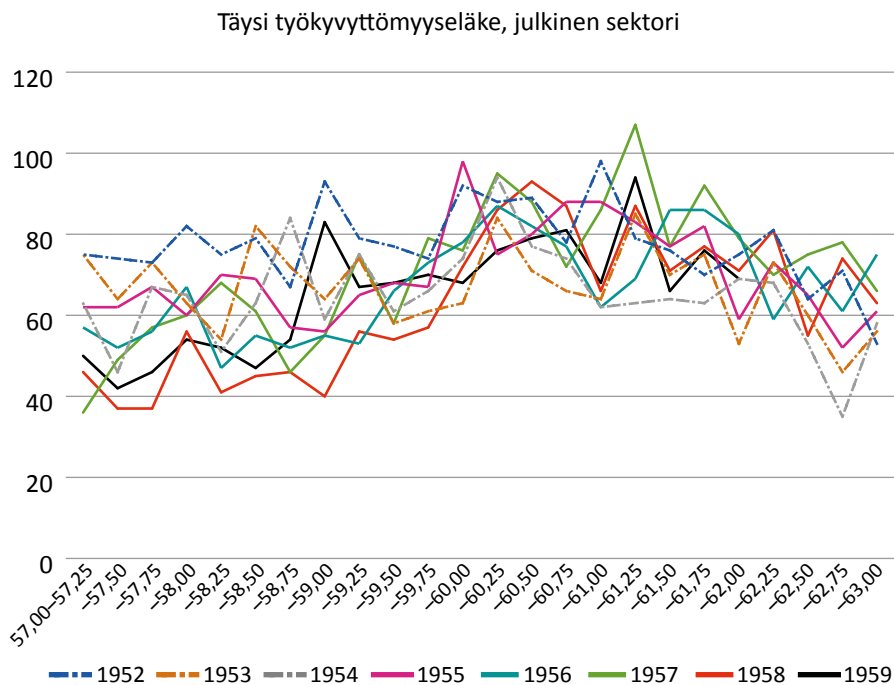
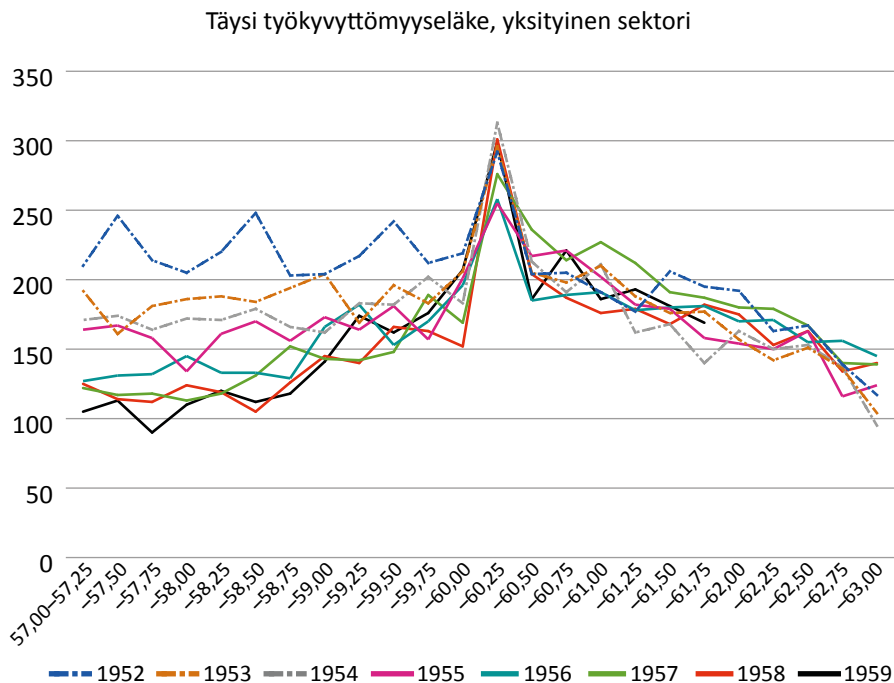
Liitetaulukko 3.2.

Ansiot (€), joulukuussa 1956 ja tammikuussa 1957 syntyneet.

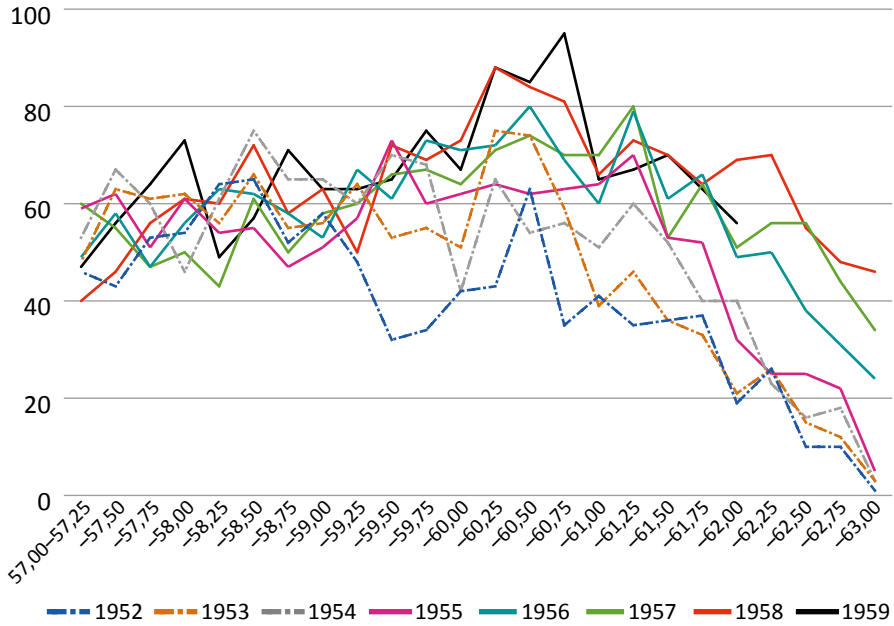
	Ansiot 63-vuotiaana (12 kk seuranta)		Kuukausiansiot 64 vuotta täyttäessä	
	Loppu- vuonna	Alku- vuonna	Loppu- vuonna	Alku- vuonna
	1956 syntyneet	1957 syntyneet	1956 syntyneet	1957 syntyneet
Keskisarvo	30 594	37 461	1 593	1 983
Mediaani	26 254	34 098	0	475
75. prosenttipiste	41 651	47 911	2 989	3 370
90. prosenttipiste	60 201	69 609	5 102	5 531

Liitekuvio 4.2.

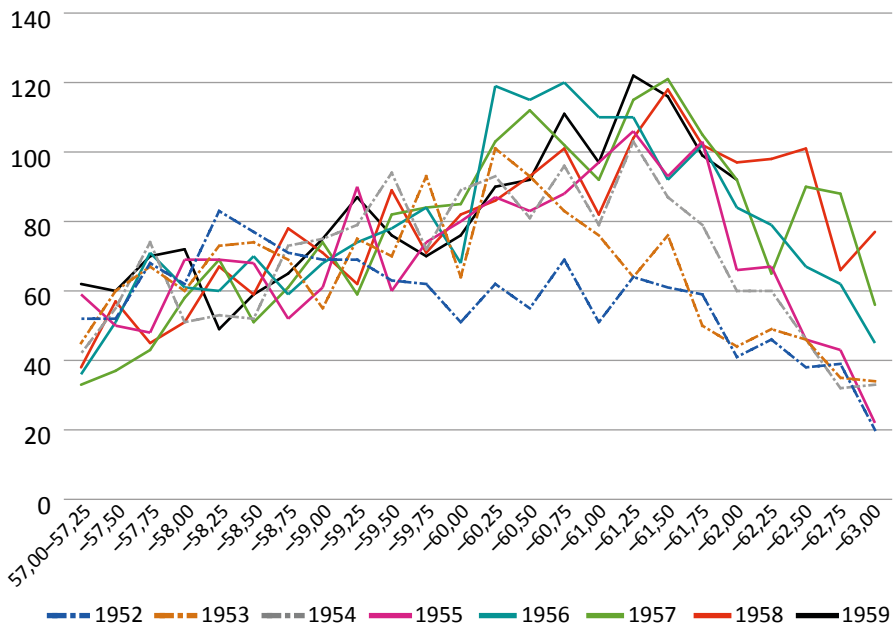
Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä neljännesikävuosittain syntymäkohorteittain työkyvyttömyyseläkkeen lajin ja sektorin mukaan.

Osatyökyvyttömyyseläke, yksityinen sektori

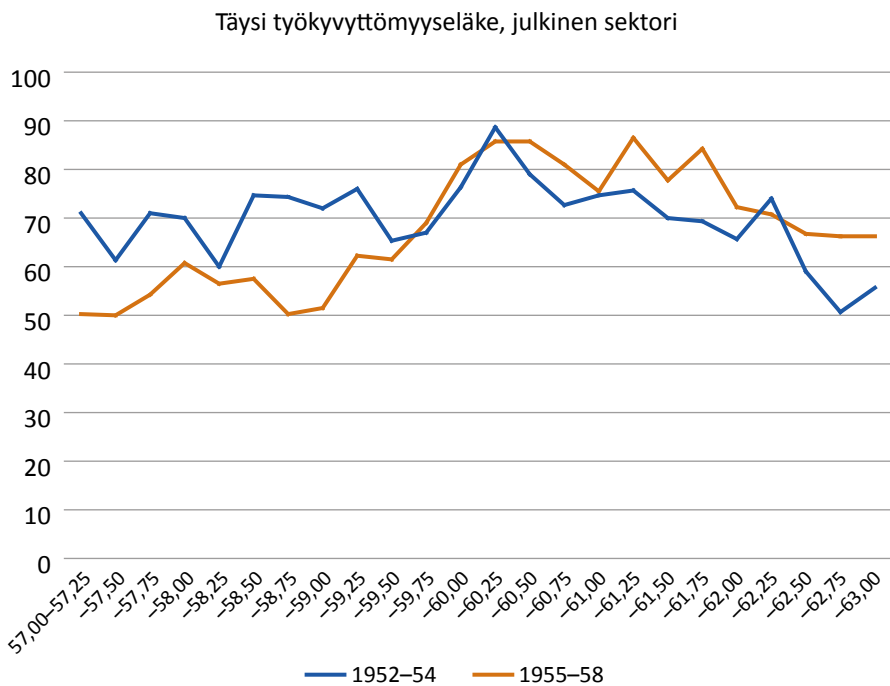
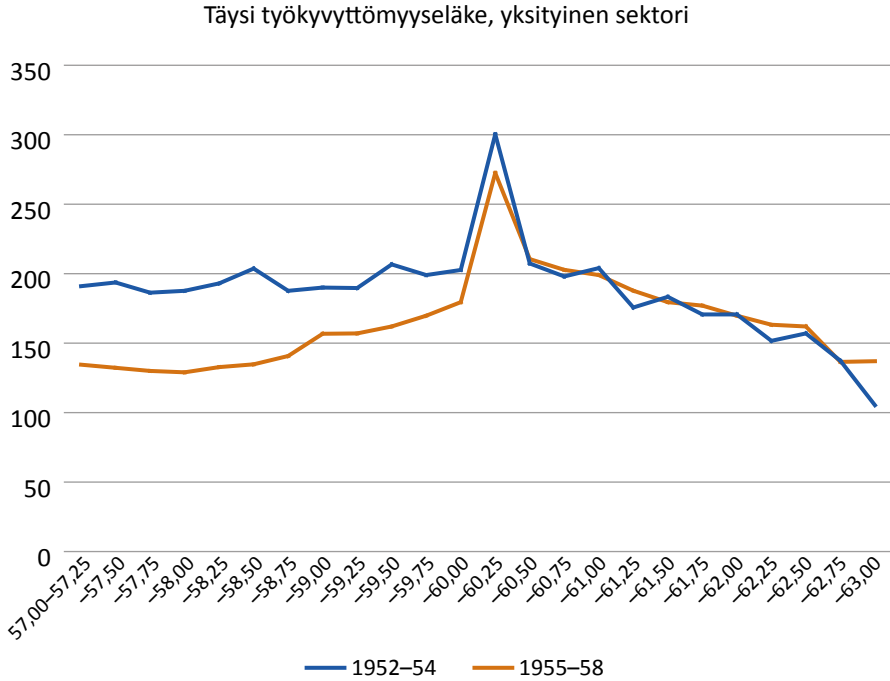

Osatyökyvyttömyyseläke, julkinen sektori

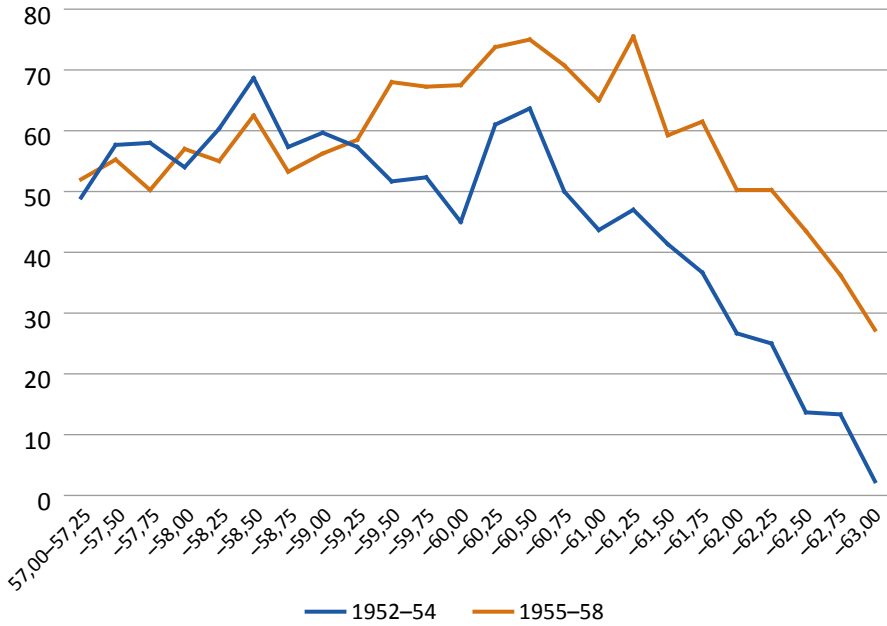

Liitekuvio 4.3.

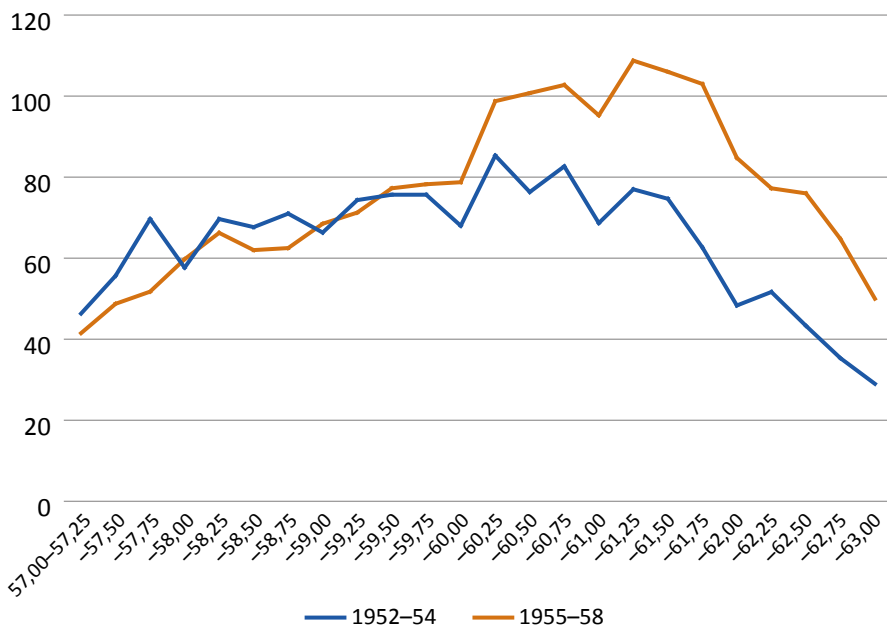
Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä neljännesikävuosittain syntymäkohorteittain työkyvyttömyyseläkkeen lajin ja sektorin mukaan, kohortit 1952–1954 ja 1955–1958 yhdistettynä.

Osatyökyvyttömyyseläke, yksityinen sektori

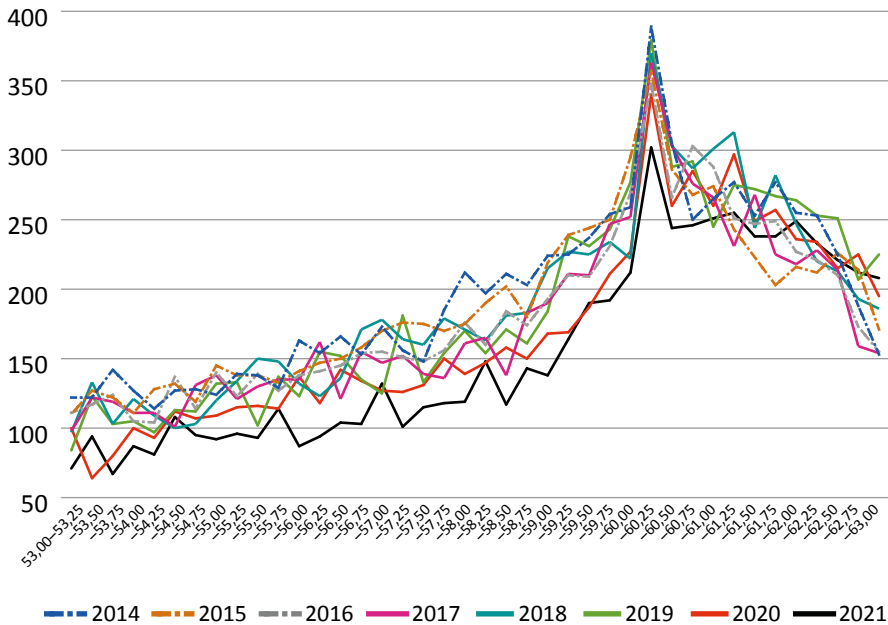
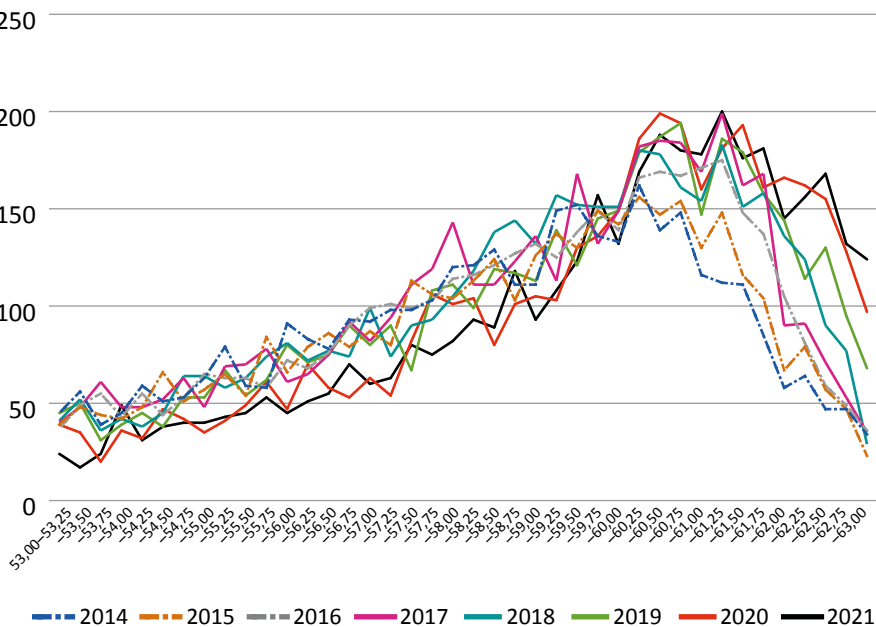

Osatyökyvyttömyyseläke, julkinen sektori

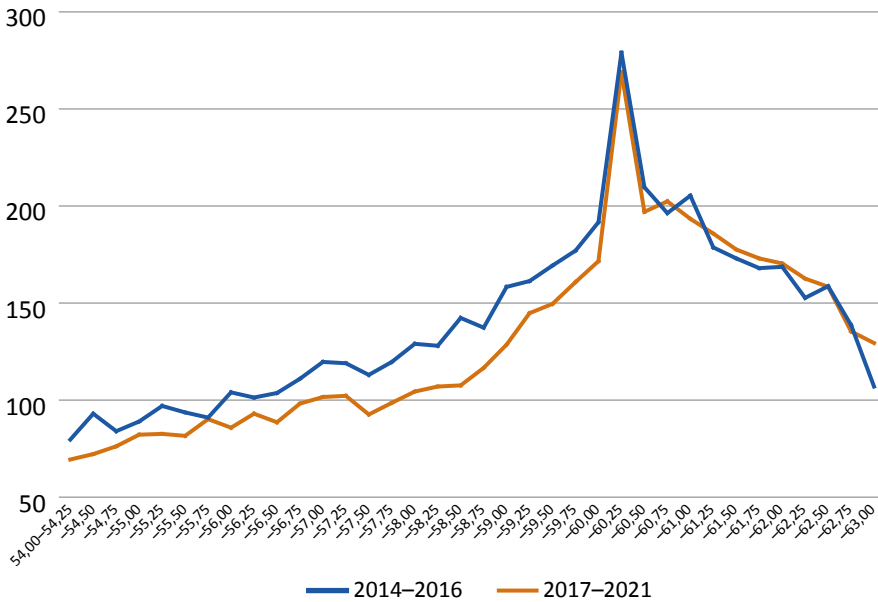
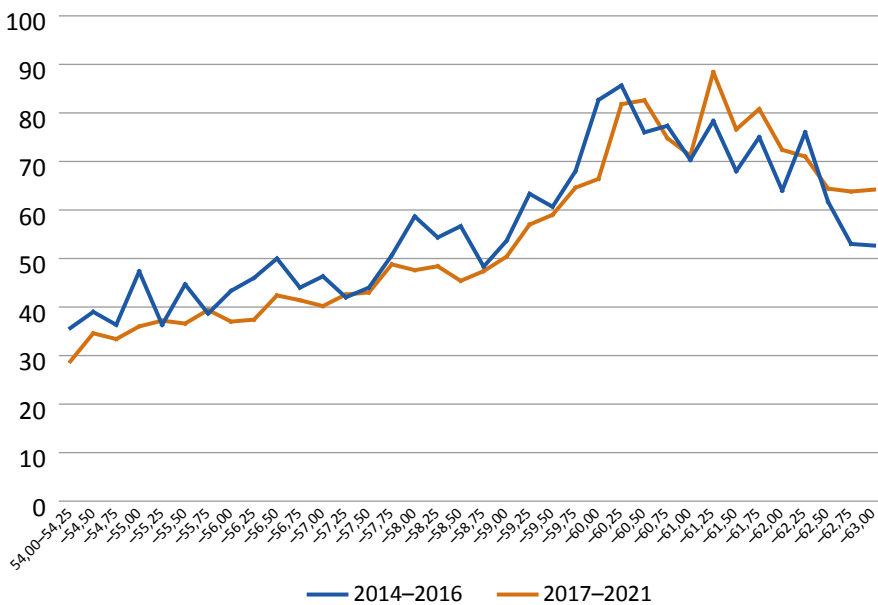
Liitekuvio 4.4.

Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä neljänneskävuosittain siirtymisvuoden mukaan.

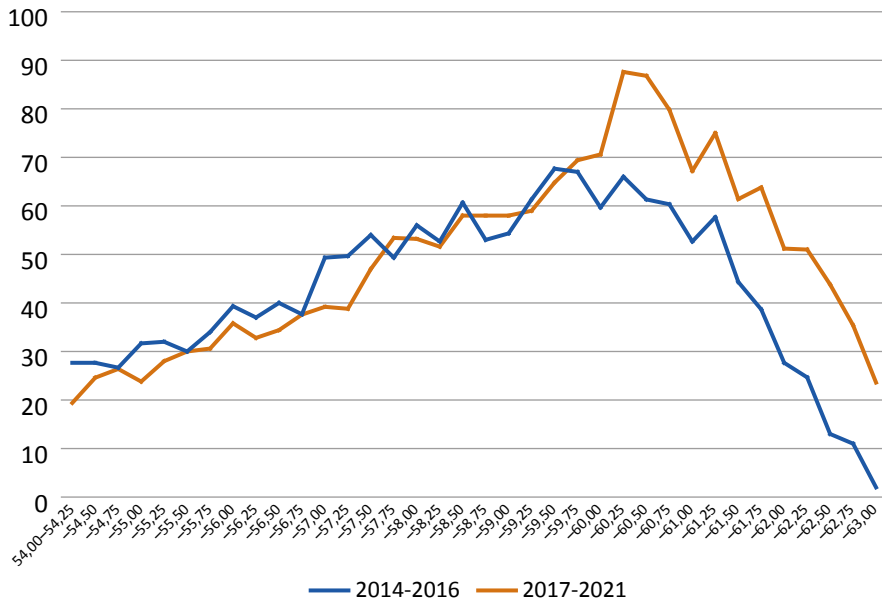
Täysi työkyvyttömyyseläke**Osatyökyvyttömyyseläke**

Liitekuvio 4.5.

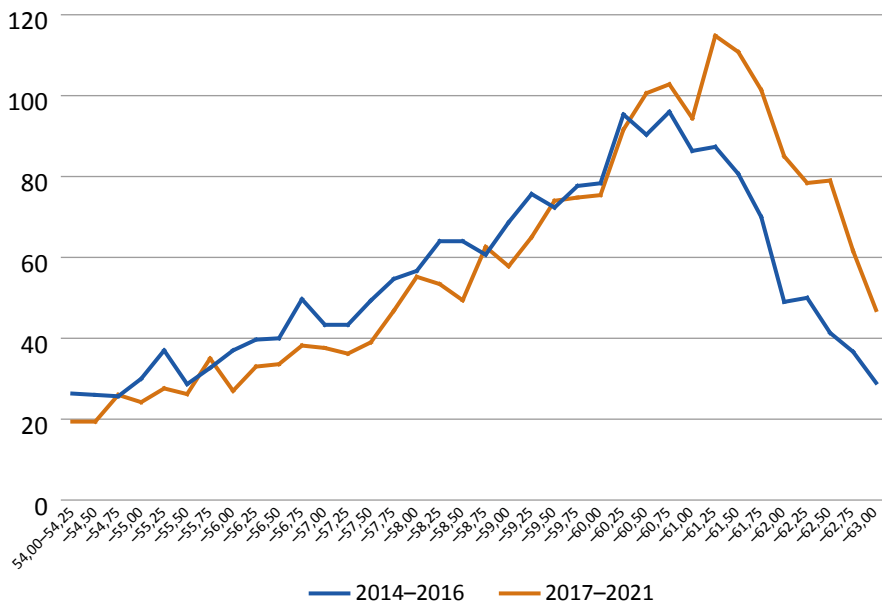
Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä neljänneskavuositain siirtymisvuosittain työkyvyttömyyseläkkeen lajin ja sektorin mukaan, vuodet 2014–2016 ja 2017–2021 yhdistettynä.

Täysi työkyvyttömyyseläke, yksityinen sektori**Täysi työkyvyttömyyseläke, julkinen sektori**

Osatyökyvyttömyyseläke, yksityinen sektori

Osatyökyvyttömyyseläke, julkinen sektori

Eläketurvakeskuksen
tutkimuksia

Tutkimuksia vanhuus- ja työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen muutoksista vuoden 2017 eläkeuudistuksen jälkeen

Tutkimuksessa tarkastellaan, miten eläkkeelle siirtyminen on muuttunut vuoden 2017 eläkeuudistuksen jälkeen. Tutkimus koostuu kolmesta osatutkimuksesta. Ensimmäisessä tarkastellaan alimmassa ja tavoite-eläkeiässä vanhuuseläkkeelle jäämistä sekä työuraa 1954–1957 syntyneillä. Toisessa tutkitaan alimman vanhuuseläkeiän nousun yhteyttä vanhuuseläkkeelle siirtymisen ajoitukseen ja ansioihin. Kolmannessa tarkastellaan työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymisen muutoksia lähellä vanhuuseläkeikää olevilla.

ELÄKETURVAKESKUKSEN TUTKIMUKSIA

Eläketurvakeskus on lakisääteinen työeläketurvan kehittäjä, asiantuntija ja yhteisten palvelujen tuottaja. Tutkimuksia-sarjassa julkaistaan tutkimuksellisista lähtökohdista tehtyjä ja tieteelliset kriteerit täyttäviä tutkimuksia eläketurvaan ja eläkejärjestelmiin liittyvistä aiheista.

Eläketurvakeskus
PENSIONSSKYDDSCENTRALEN